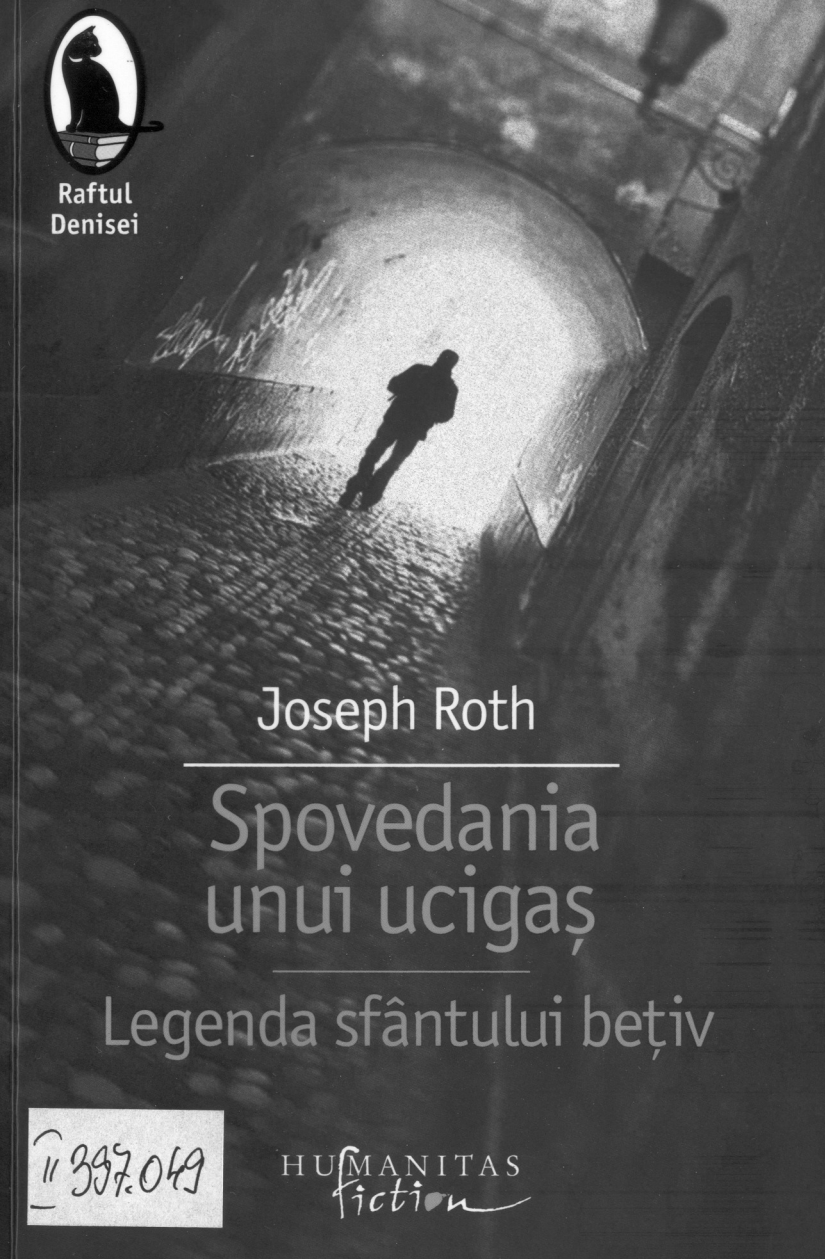

Raftul Denisei

Joseph Roth

Spovedania unui ucigaș

Legenda sfântului bețiv

II 397.049

HUMANITAS fiction

Cu o măiestrie a scriiturii care amintește de romanele dostoievskiene, Joseph Roth țese în ***Spovedania unui ucigaș*** deopotrivă intriga unui roman polițist și fina analiză psihologică a unui asasin. Urmărind implicațiile morale ale actului criminal, precum și stările de conștiință prin care trece autorul acestuia, romanul are un final-surpriză. Din tânăr ingenuu și iremediabil îndrăgostit de o franțuzoaică frivolă, robit de mirajul puterii și al îmbogățirii, Golubcik se va transforma într-un ucigaș fără voie, obligat să trăiască pentru tot restul vieții covârșit de sentimentul culpei. În ***Legenda sfântului bețiv*** Andreas, un hoinar ajuns la Paris, în încercarea de a-și eluda luciditatea distrugătoare, își îneacă zilele în alcool. O serie de miracole mărunte și stranii întâmplări fericite îi readuc pofta de viață, dar eroul uită că fiecare intervenție divină își cere tributul și că plata poate fi chiar propria sa viață.

UNIV.
IAȘI
49

Raftul Denisei

Colecţie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

505772

JOSEPH ROTH

Spovedania unui ucigaș, povestită într-o noapte

•

Legenda sfântului bețiv

Traducere din germană de
ALEXANDRU AL. ȘAHIGHIAN

HUMANITAS
fiction

Coperta de
IONUȚ BROȘTIANU

Redactor
ANDREEA RĂSUCEANU

JOSEPH ROTH
BEICHTE EINES MÖRDERS, ERZÄHLT IN EINER NACHT
© 1951, 1956, 1994, 1995, 2005 by Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln, and Albert de Lange, Amsterdam
DIE LEGENDE VOM HEILIGEN TRINKER
© 1949, 1976, 1983, 1994, 1999 by Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln, and Albert de Lange, Amsterdam

© HUMANITAS FICTION, 2008, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ROTH, JOSEPH
Spovedania unui ucigaș, povestită într-o noapte; Legenda sfântului bețiv / Joseph Roth; trad.: Alexandru Șahighian. – București: Humanitas Fiction, 2008
ISBN 978-973-689-272-1

I. Șahighian, Alexandru Al. (trad.)

821.112.2(436)-31=135.1

SPOVEDANIA UNUI UCIGAȘ, POVESTITĂ ÎNTR-O NOAPTE

În urmă cu câțiva ani locuiam în Rue des Quatre Vents. Vizavi de ferestrele mele se găsea restaurantul Tari-Bari. Obișnuiam să mănânc acolo deseori. La orice oră din zi puteai comanda o supă de sfeclă roșie, pește prăjit și un rasol de vacă. Uneori mă sculam târziu, la amiază. Restaurantele franțuzești, unde orele tradiționale de prânz erau respectate cu strictețe, se pregăteau deja pentru cină. Dar în restaurantul rusesc ora nu juca absolut nici un rol. De perete spânzura un ceasornic de tablă. Uneori nu mergea, alteori mergea prost; nu părea că vrea să indice ora, ci mai degrabă s-o ia în râs. Nimeni nu se uita la ceasornic. Majoritatea clienților din acest restaurant erau imigranți ruși. Dar chiar și aceia dintre ei care în patrie își dovediseră simțul punctualității și al exactității, odată ajunși aici, printre străini, fie și-l pierduseră, fie se rușinau să-l arate. Părea chiar că imigranții protestau deliberat împotriva atitudinii calculate, atot- și într-atât de calculate a Occidentului european, de parcă s-ar fi străduit nu doar să rămână ruși autentici, ci să și joace rolul de „ruși autentici", conformându-se astfel ideilor pe care Occidentul european și le făcuse despre ruși. Prin urmare, ceasornicul din restaurantul Tari-Bari, care mergea prost sau nu mergea defel, era mai mult decât un element întâmplător de recuzită – și anume era ceva simbolic. Legile timpului păreau aici suspendate. Iar uneori

observam că până și șoferii ruși de taxi, care firește că trebuiau totuși să respecte anumite ore de serviciu, erau la fel de puțin preocupați de mersul timpului ca și ceilalți imigranți care nu aveau nici o meserie și care trăiau din pomenile oferite de compatrioții lor înstăriți. Astfel de ruși fără ocupație găseai o droaie la restaurantul Tari-Bari. Dădeai peste ei acolo la orice oră din zi, de dimineața și până seara târziu, ba chiar și noaptea, când birtașul își încheia socotelile cu chelnerii, iar ușa de la intrare era deja închisă și nu mai ardea decât o unică lampă deasupra casei de bani automate. Acești clienți părăseau restaurantul împreună cu chelnerii și birtașul. Pe unii dintre ei, care n-aveau casă sau erau prea beți, acesta îi lăsa să doarmă noaptea în restaurant. Era obositor să-ncerci să-i trezești – și chiar dacă-i trezeai, ei tot ar fi trebuit să-și caute adăpost la un alt compatriot de-al lor. Deși, în majoritatea zilelor, cum spuneam, mă sculam eu însumi foarte târziu, puteam totuși vedea dimineața, când mă apropiam întâmplător de fereastră, că Tari-Bari era deja deschis și „în plină activitate", cu chelnerii aferându-se pe la mese. Oamenii intrau și ieșeau necontenit. Pesemne că luau la Tari-Bari un prim mic dejun, și uneori chiar un prim mic dejun alcoolic. Căci îi vedeam pe unii ieșind de-acolo pe două cărări, măcar că de intrat intraseră cu pasul ferm. Reușisem să reținem câteva fizionomii. Iar printre acestea câteva, care erau îndeajuns de frapante pentru a mi se întipări în memorie, se afla și aceea a unui bărbat despre care presupuneam că poate fi întâlnit la orice oră din zi la restaurantul Tari-Bari. Fiindcă de câte ori mergeam dimineața la fereastră îl zăream vizavi, în dreptul ușii restaurantului, conducându-i ori salutându-i pe unii și pe alții. Și, de câte ori mă duceam eu însumi după-amiaza târziu să mănânc, el ședea la una dintre mese discutând cu oaspeții. Iar dacă seara târziu, puțin înainte de „ora de închidere" – cum ar zice un om de meserie –, mai intram la

Tari-Bari să beau un șnaps, străinul se afla la casă, ajutându-i pe birtaș și pe chelneri să-și facă socotelile. Cu timpul, părea să se fi obișnuit și el să mă tot vadă acolo, considerându-mă un fel de coleg al său. Îmi atribuia meritul de-a fi, ca și el, un oaspete nelipsit – iar după câteva săptămâni mă saluta de fiecare dată cu un anume zâmbet de recunoaștere grăitor pe care niște vechi cunoscuți și-l rezervă unul altuia. Mărturisesc că pe mine acest zâmbet mă deranja la început – fiindcă, atunci când zâmbea, chipul altminteri onest și simpatic al acestui bărbat dobândea un aer poate nu de-a dreptul respingător, dar oricum suspect. Zâmbetul său nu avea nimic luminos în el, așadar nu-i lumina fața – deși cordial, era sumbru, părând că peste față îi aluneca un soi de umbră, o umbră prietenoasă. Așa încât aș fi preferat ca bărbatul să nu-mi zâmbească.

Firește însă că din politețe îi zâmbeam și eu. Chiar dacă speram ca acest zâmbet reciproc să rămână deocamdată, ba poate și pentru un timp mai îndelungat, unica expresie a faptului că ne cunoșteam. Mi-am propus chiar să ocolesc restaurantul, dacă într-o bună zi străinul ar căuta să-mi adreseze o vorbă. Dar cu timpul am renunțat la gândul ăsta. M-am obișnuit cu zâmbetul ca o umbră și mi s-a trezit curiozitatea pentru acest client nelipsit. Curând am simțit chiar dorința să-l cunosc mai îndeaproape.

E timpul să-l descriu aici ceva mai amănunțit: era înalt, lat în spate, cu părul de-un blond-cenușiu. Avea niște ochi albaștri limpezi, care uneori aruncau fulgere și care nu erau niciodată încețoșați de băutură, iar când vorbea cu cineva privea omul totdeauna drept în față. O mustață strașnică foarte îngrijită, tot blond-cenușie, dreaptă îi despărțea jumătatea superioară lată a feței de cea inferioară, de mărime egală. Prin aceasta chipul lui părea întru câtva plicticos, neînsemnat, altfel spus: lipsit de orice mister. Văzusem eu însumi sute de asemenea bărbați în Rusia

și câteva duzini bune în Germania și prin alte țări. Ce te frapa la acest bărbat înalt și puternic erau mâinile delicate, lungi și pasul lui blând, tăcut, aproape neauzit, și în general mișcările lui încete, șovăitoare și precaute. De aceea, aveam uneori impresia că fața sa ascunde totuși ceva misterios – asta deoarece aerul lui atât de deschis și intens părea doar jucat – și că bărbatul te fulgera din ochii săi albaștri cu-atâta sinceritate doar pentru că se temea, pesemne, că l-ai fi putut bănui de cine știe ce dacă n-ar fi făcut-o. Cu toate astea, de câte ori îl vedeam îmi spuneam că, dacă omul ăsta-i în stare să ofere o reprezentare atât de desăvârșită, chiar dacă naivă, a sincerității întruchipate, trebuie că și este sincer în mare măsură. Iar zâmbetul pe care mi-l adresa în chip de salut, poate că doar din sfială, era atât de mohorât: asta deși dinții lui mari scânteiau și mustața îi licărea auriu, ca și cum atât timp cât ține zâmbetul și-ar pierde culoarea cenușie spălăcită, devenind tot mai blondă. Din cele de mai înainte se poate vedea că omul îmi devenea tot mai simpatic. Și în curând, când intram în restaurant ajunsesem chiar să mă bucur nițel să-l regăsesc, la fel cum mă bucuram să regăsesc aici rachiul obișnuit și salutul obișnuit cu care mă întâmpina birtașul rotofei și simpatic.

Niciodată nu dădusem să se înțeleagă la Tari-Bari că aș ști limba rusă. Odată însă, când s-a nimerit să stau la masă cu doi șoferi, aceștia m-au întrebat fără înconjur ce nație sunt. Le-am răspuns că sunt neamț, dar că, dacă aveau intenția să discute de față cu mine cine știe ce secrete de-ale lor, în orișice limbă s-ar fi petrecut asta, eu îi rog să n-o facă decât după ce voi fi plecat de la masa lor. Căci pricepeam îndeajuns de bine mai toate limbile europene. Cum însă chiar în acel moment se eliberă o altă masă, m-am ridicat și i-am lăsat pe cei doi singuri cu secretele lor. Și, prin urmare, nici n-au mai apucat să mă

întrebe, ceea ce în mod vădit se pregăteau să facă: dacă nu cumva știu și rusește. Așa că nimeni n-o știa încă.

Dar într-o bună zi sau într-o seară, ori, pentru a fi cât se poate de precis: la o oră târzie din noapte, lucrul s-a aflat totuși. Și anume tocmai din pricina celui cu părul blond-cenușiu, care se întâmplase să șadă chiar în fața bufetului, fiind în mod excepțional foarte tăcut și aproape sumbru, admițând că termenul din urmă i s-ar fi potrivit în general.

Am intrat acolo cu puțin înainte de miezul nopții, cu intenția să beau un singur rachiu și să plec imediat. Așadar, nici nu mi-am căutat o masă, ci m-am oprit la bar alături de alți doi oaspeți târzii, care și ei păreau să fi intrat tot numai pentru un șnaps, dar care, contrar intențiilor inițiale, pesemne că întârziaseră aici vreme mai îndelungată; căci pe tejghea în fața lor se adunaseră mai multe pahare goale și pe jumătate goale, deși poate lor li se părea că încă nu băuseră decât un singur pahar. Într-atât de repede trece uneori timpul într-un local când, în loc să te-așezi la o masă, rămâi proptit la bar. Când stai la o masă ai clipă de clipă sub ochi cât ai băut și-ți poți da seama de felul în care avansează limbile ceasului după numărul de pahare golite. Dar dacă intri într-un local numai „pe fugă", cum se spune, și te oprești la bar, atunci tot bei și bei vârtos și-ți închipui că totul încă-i „pe fugă", așa cum plănuiai când ai intrat. Asta am observat-o în acea seară chiar la mine însumi. Căci, asemenea celorlalți doi, am băut și eu mai întâi un păhăruț, apoi un al doilea și-un al treilea, și încă mă mai aflam acolo, precum acei oameni care, mereu zoriți și mereu mocăiți, îți intră în casă, nu-și dau jos paltonul de pe ei, rămân cu mâna pe clanță ca și cum ar vrea să-ți spună în fiecare clipă la revedere, și cu toate astea stau mai mult pe capul tău decât dacă ar fi luat loc. Ambii clienți discutau cu birtașul pe rusește, cu voce

scăzută. Cel cu părul blond-cenușiu cu siguranță că nu deslușea decât pe jumătate ce se vorbea la tejghea. Ședea destul de departe de noi – îl vedeam în oglinda din spatele bufetului – și nici nu părea că vrea s-audă ceva din discuție ori să ia parte la ea. Iar eu mă prefăceam ca de obicei că nu pricep nimic. Dar deodată la ureche mi-a ajuns o propoziție de care nu m-am putut apăra cu nici un chip. Propoziția suna astfel: „Oare de ce criminalul nostru are azi un aer atât de sumbru?" Unul din cei doi oaspeți rostise propoziția făcând totodată semn cu degetul spre oglinda dindărătul bufetului, în care se reflecta imaginea bărbatului blond-cenușiu. Fără să vreau, am întors capul spre el, trădând astfel că pricepusem întrebarea. Și pe loc cei de față m-au privit întru câtva bănuitori, dar mai ales uluiți. Rușii se tem, nu fără temei, de spioni, iar eu nu voiam în nici un caz să trec în ochii lor drept unul din ăștia. Totodată însă, felul oricum neobișnuit în care-l numiseră „criminalul nostru" mă făcuse atât de curios, încât am hotărât să-ntreb mai întâi de ce-l numiseră astfel pe bărbatul blond-cenușiu. Când întorsesem capul în direcția lui, observasem că cel căruia i se spusese într-un mod atât de neobișnuit auzise și el întrebarea. Dăduse din cap, zâmbind. Și probabil că ar fi răspuns neîntârziat el însuși dacă eu aș fi rămas indiferent și nu aș fi devenit într-o clipă obiectul îndoielii și suspiciunii celorlalți.

— Așadar sunteți rus? mă întrebă birtașul.

Am vrut să-i spun că nu, dar spre uimirea mea blondul-cenușiu din spatele meu mi-a luat-o înainte:

— Acest oaspete nelipsit al nostru înțelege rușește și este neamț. N-a tăcut până acum decât din discreție.

— Așa-i, am confirmat, întorcându-mă spre el și spunându-i: Vă mulțumesc, domnule!

— Cu plăcere! a zis el, ridicându-se și venind spre mine. Mă numesc Golubcik, a mai zis, Semion Semionovici Golubcik.

Ne-am strâns mâna. Birtașul și ceilalți doi oaspeți râdeau.

— Dar de unde știți toate astea despre mine? l-am întrebat.

— Ei, nu degeaba am lucrat la poliția secretă rusă, a zis Golubcik.

Iar eu mi-am și imaginat imediat o poveste fenomenală. Omul acesta, mi-am zis, e un vechi funcționar al Ohranei sosit la Paris să ucidă un spion comunist, acesta fiind și motivul pentru care cei doi imigranți albgardiști l-au numit atât de candid și aproape mișcător „criminalul nostru", fără să se sfiască câtuși de puțin de el. Ba poate chiar erau complici tuspatru.

— Și de unde știți limba noastră? m-a întrebat unul dintre oaspeți.

Și din nou Golubcik a răspuns în locul meu:

— A făcut războiul pe frontul de est și vreme de șase luni a fost în așa-numita armată de ocupație!

— Adevărat! am confirmat eu.

— Iar mai târziu, a continuat Golubcik, a mai fost o dată în Rusia, vreau să spun: nu în Rusia, ci în Uniunea Sovietică, și asta din însărcinarea unui mare ziar. Căci este scriitor!

Relatarea asta atât de exactă despre persoana mea nu m-a uimit totuși prea tare. Căci băusem destul de vârtos, iar în această stare abia dacă mai deosebesc lucrurile ciudate de cele de la sine înțelese. Am devenit brusc foarte politicos și am rostit ușor afectat:

— Vă mulțumesc pentru interesul ce mi-l purtați de-atâta vreme și pentru prețuirea cu care mă învredniciți astfel!

Râseră cu toții. Iar birtașul spuse:

— Vorbește ca un bătrân consilier aulic petersburghez.

Cu asta orice îndoială privitoare la persoana mea fusese înlăturată. Ba mai mult, cei de față mă cercetau acum cu bunăvoință și au urmat alte patru rânduri de băutură pe care le-am închinat unii în onoarea celorlalți.

Birtașul s-a dus la ușă, a încuiat-o, a stins mai multe lămpi și ne-a rugat să luăm loc. Arătătoarele ornicului indicau ora opt și jumătate. Nu purtam la mine ceasul și mi s-a părut nepoliticos să-l întreb pe vreunul dintre oaspeți cât e ora. M-am împăcat cu gândul că voi sta aici până după miezul nopții ori poate chiar toată noaptea. În fața noastră se mai afla o carafă mare cu rachiu. Mi-am zis că va trebui golită cel puțin pe jumătate înainte de a ne ridica de la masă. Am întrebat, așadar:

— De ce vi s-a spus în chip atât de ciudat mai înainte, domnule Golubcik?

— Asta-i porecla mea, a zis el, și totuși nu doar porecla. Fiindcă în urmă cu mulți ani am ucis într-adevăr un bărbat și, după cum credeam pe-atunci, pe deasupra și o femeie.

— Un atentat politic? îl întrebă birtașul, ceea ce m-a lămurit că nici ceilalți nu știau mai multe în afară de porecla lui.

— Nici gând! spuse Semion. Nu sunt în nici un fel o persoană politică. Nu-mi pasă deloc de chestiunile publice. Îmi plac lucrurile private. Doar asta mă interesează. Sunt un rus adevărat, chiar dacă unul din teritoriile mărginașe – căci m-am născut în Volhinia dinainte. Dar niciodată nu i-am înțeles pe camarazii mei din tinerețe, cu dorința lor nebunească de a-și da viața pentru cine știe ce idee trăsnită – sau fie ea și normală. Nu! Credeți-mă! Viața privată, simpla umanitate, este mai importantă, măreață, tragică decât orice chestiune cu caracter public. Poate că asta le sună absurd celor de azi. Dar eu așa cred și o voi crede până-mi va suna ceasul. Niciodată n-am avut în mine atâta patimă politică cât să ucid pe cineva

din astfel de motive. Și nici nu cred că asasinul politic ar fi de-un soi mai bun și mai nobil decât alți criminali; presupunând că ai fi de părerea că un asasin – de orice fel ar fi el – nu poate fi un om nobil. Eu, de pildă, am ucis și totuși mă consider un om bun. Pe mine, v-o spun fără înconjur, m-a împins la crimă o bestie, domnii mei – o femeie.

— Foarte interesant! spuse birtașul.

— Câtuși de puțin! Foarte banal, spuse Semion Semionovici cu modestie. Și totuși, poate că nu chiar atât de banal. Vă voi povesti totul pe scurt. Și veți vedea că este o poveste foarte simplă.

Și-a început. Iar povestea pe care ne-a spus-o n-a fost nici scurtă, nici banală. De aceea m-am hotărât s-o pun pe hârtie.

— V-am promis o poveste scurtă, începu Golubcik, dar îmi dau seama că cel puțin la început trebuie s-o iau mai de departe: vă rog așadar să nu fiți nerăbdători. V-am spus adineauri că nu mă interesează decât viața privată. Revin la acest aspect. Vreau să spun că, de-ar fi să cercetăm lucrurile cu atenție, am ajunge neapărat la concluzia că toate așa-numitele evenimente istorice majore se explică în realitate prin unul sau mai multe momente din viața particulară a autorilor lor. Nu degeaba ajunge omul – vreau să zic: nu fără o motivație personală ajunge el conducător de oști, sau anarhist, sau socialist, sau reacționar, și toate faptele mărețe și nobile și de ocară ce-au schimbat într-o oarecare măsură lumea nu sunt decât urmarea unor evenimente și întâmplări întru totul insignifiante, despre care nimeni dintre noi nu are habar. V-am spus mai înainte că am fost informator. Mi-am frământat eu însumi deseori mintea cum de tocmai mie mi-a fost dat să am o ocupație atât de mârșavă – căci meseria asta nu este priincioasă și cu siguranță nici plăcută lui Dumnezeu.

Şi la fel e şi azi: îl am pe diavolul în mine, fără-ndoială. Vedeţi dumneavoastră, azi nu mai trăiesc din această meserie, dar nu mă pot lăsa de ea, nu pot defel. Cu siguranţă că există un astfel de diavol al spionării ori al delaţiunii. Când, de pildă, cineva îmi stârneşte curiozitatea, aşa cum mi s-a întâmplat cu domnul scriitor aici de faţă – spunând asta, Golubcik făcu un semn din cap spre mine –, atunci nu-mi mai găsesc pacea sau, mai curând: ceva din mine nu-mi dă pace până ce n-am cercetat cine-i omul, cum trăieşte, de unde provine. Căci, firește, ştiu chiar mai multe despre dumneavoastră decât bănuiţi. Locuiţi colo peste drum şi uneori, dimineaţa, încă în pijama, priviţi afară pe geam. Ei, dar aici nu despre dumneavoastră-i vorba, ci despre mine. Aşa că să continuăm. Ziceam că meseria nu-i era plăcută lui Dumnezeu, dar în înţelepciunea-I de nepătruns asta-mi menise El mie.

Îmi ştiţi numele, domnii mei, prefer să spun: prietenii mei. Căci e mai bine să spui „prietenii mei" atunci când povesteşti după bunul obicei strămoşesc din ţară. Cum ştiţi, numele meu e Golubcik[1]. Stau şi vă-ntreb – oare asta-i drept? De când mă ştiu am fost solid şi voinic, încă de copil îi întreceam cu mult prin statură şi forţă fizică pe camarazii mei – şi tocmai eu să mă numesc Golubcik! Dar la asta se mai adaugă ceva: de drept, nici nu mă numeam aşa, vreau să zic – nu după dreptul natural. Căci Golubcik era numele tatălui meu legitim. Dar numele meu real, numele meu natural – adică cel al tatălui meu natural, era Krapotkin – observ că şi-acum rostesc numele acesta nu fără o trufie păcătoasă. Cum vedeţi, eram un copil nelegitim. Prinţul Krapotkin, o ştiţi pesemne, avea multe moşii prin toată Rusia. Într-o bună zi i s-a năzărit să-şi cumpere o moşie şi în Volhinia. Oamenii de-acest

1 Golubcik înseamnă în rusește „porumbiţă". (N. tr.)

soi își au capriciile lor. Cu această ocazie i-a cunoscut pe tatăl meu și pe mama mea. Tatăl meu era pădurar-șef. De fapt, Krapotkin era hotărât să-i dea afară pe toți slujitorii stăpânului dinainte. Dar când a văzut-o pe mama, i-a dat pe toți afară – cu excepția tatălui meu. Așa s-a întâmplat. Tatăl meu, pădurarul Golubcik, era un om simplu. Închipuiți-vă numai un pădurar ca atâția alții, blond, în straiele obișnuite ale unui pădurar – și-l veți avea în fața ochilor pe tatăl meu legitim. Tatăl lui, așadar bunicul meu, fusese șerb pe moșie. Veți înțelege deci că pădurarul Golubcik nu a avut obiecții atunci când prințul Krapotkin, noul lui stăpân, a început s-o viziteze tot mai des pe mama, la ore la care femeile măritate de la noi de la țară obișnuiesc să stea culcate lângă soții lor legitimi. Ei bine, nu-i nevoie să mai adaug nimic: după nouă luni am venit și eu pe lume, iar tatăl meu adevărat se afla deja de trei luni la Petersburg. A trimis bani. Era un prinț și s-a purtat întocmai așa cum trebuie să se poarte un prinț. Mama nu l-a uitat întreaga ei viață. Concluzia asta o trag din faptul că în afară de mine n-a mai născut nici un alt copil. Ceea ce vrea să-nsemne că, după istoria cu Krapotkin, ea a refuzat să-și mai „îndeplinească obligațiile conjugale" ce-i reveneau după pravilă. Îmi amintesc foarte precis că ei doi – pădurarul Golubcik și mama mea – n-au dormit niciodată în același pat. Mama dormea în bucătărie pe un pat improvizat – o bancă de lemn destul de lată, chiar sub o icoană, în timp ce pădurarul ocupa de unul singur spațiosul pat conjugal din odaie. Câștiga destui bani cât să-și îngăduie o cameră și o bucătărie. Locuiam la marginea așa-numitei „Păduri negre" – căci exista și o pădure rară de mesteceni, în vreme ce pădurea noastră era de brazi. Locuiam într-un loc retras, la vreo două-trei verste de cel mai apropiat sat. Satul se numea Voroniaki. Tatăl meu legitim, pădurarul Golubcik, a fost de fapt un bărbat blajin. Niciodată n-am auzit o ceartă între el și mama. Știau amândoi ce-i desparte. Și

nu vorbeau despre asta. Dar într-o zi – să fi avut pe-atunci vreo opt ani – la noi în casă a apărut un țăran din Voroniaki. A întrebat de pădurarul care în acele ceasuri cutreiera pădurile și s-a așezat atunci când mama i-a spus că bărbatul ei nu se va înapoia acasă decât seara târziu.

— Păi, am timp! a zis țăranul. Pot aștepta până seara, ba chiar și până la miezul nopții și mai târziu. Pot aștepta până ce mă vor arestui. Iar până atunci va mai trece o zi cel puțin!

— Dar de ce să te închidă? a întrebat mama mea.

— Fiindcă am sugrumat-o cu mâinile astea amândouă pe Arina, pe fata mea bună Arina, i-a răspuns țăranul zâmbind.

Mă ghemuisem lângă sobă, nici mama, nici țăranul nu-mi dădeau vreo atenție, iar scena mi-a rămas foarte bine întipărită în memorie. Și nici n-o voi uita vreodată! Nu voi uita niciodată cum a zâmbit țăranul și cum și-a privit mâinile întinse în timp ce rostea cuvintele acelea îngrozitoare. Mama, care tocmai frământa aluatul, a lăsat să zacă pe masa de bucătărie făina, apa și oul pe jumătate scurs, și-a făcut cruce, și-a împreunat apoi mâinile în dreptul șorțului albastru, s-a apropiat de țăran și l-a întrebat:

— Ai sugrumat-o pe Arina?

— Da, spuse țăranul.

— Dar de ce, pentru numele lui Dumnezeu?

— Pentru că a preacurvit cu bărbatul dumitale, cu pădurarul Semion Golubcik. Nu așa îl cheamă pe pădurarul dumitale?

Țăranul a rostit acestea tot cu un zâmbet. Un zâmbet ascuns sclipind dindărătul vorbelor sale precum uneori luna de după norii negri.

— Asta-i din vina mea, a zis mama.

Mai aud și azi cuvintele ei, de parcă le-ar fi spus abia ieri. Mi-au rămas în minte. (Dar pe-atunci nu le-am înțeles.) Ea și-a făcut cruce încă o dată. M-a luat de mână,

l-a lăsat pe țăran în odaie și-a mers cu mine prin pădure strigându-l mereu pe Golubcik. Nu i-a răspuns nimeni. Ne-am întors acasă, iar țăranul ședea tot acolo.

— Vrei niște păsat? l-a întrebat mama când am început să mâncăm.

— Nu! a răspuns politicos și zâmbitor oaspetele nostru, dar, dacă vi se-ntâmplă s-aveți nițel rachiu, nu zic ba.

Mama îi turnă din rachiul de casă, omul bău și mi-amintesc întocmai cum și-a zvârlit capul pe spate și cum părea că vezi de-afară rachiul lunecând pe gâtul dat pe spate și plin de peri aspri. Bău și bău și rămase locului. Într-un târziu, soarele era pe asfințite, trebuie să fi fost o zi de toamnă timpurie, se întoarse și tatăl meu acasă.

— A, Pantaleimon! a zis el.

Țăranul se ridică spunând foarte liniștit:

— Fă bine și ieși cu mine afară!

— De ce? întrebă pădurarul.

— Tocmai am ucis-o pe Arina, răspunse țăranul, încă foarte liniștit.

Pădurarul Golubcik ieși imediat cu el afară. Au rămas acolo multă vreme. Nu știu ce-au vorbit între ei. Știu doar că au rămas afară multă vreme. Să fi trecut cam un ceas. Mama îngenunchease în fața icoanei din bucătărie. Nu se auzea nici un sunet. Se lăsase noaptea. Mama nu a aprins nici o lumină în casă. Lămpița de-un roșu întunecat de sub icoană era singura lumină din odaie, și niciodată până atunci nu mă temusem de ea. Dar acum mă temeam. Mama mea a stat tot timpul în genunchi și s-a rugat, iar tatăl meu nu mai venea. Mă ghemuisem lângă sobă. În sfârșit, după vreo trei ceasuri sau mai mult, am auzit pași și multe voci în fața casei. Îl aduceau pe tatăl meu. Patru bărbați îl cărau în brațe. Pădurarul Golubcik trebuie să fi fost greu, nu glumă. Sângera din creștet până-n tălpi, dacă pot spune așa. Pesemne că tatăl iubitei lui îl aranjase astfel.

Voi fi scurt. Pădurarul Golubcik nu și-a mai revenit niciodată de pe urma bătăii. N-a mai putut să-și vadă de meserie. La câteva săptămâni după asta a murit, fiind îngropat într-o zi geroasă de iarnă, și-mi amintesc bine cum groparii care veniseră să-l ia purtau mănuși groase de lână și totuși se plesneau cu mâinile pe coapse ca să se mai încălzească oleacă. L-au urcat pe tatăl meu Golubcik pe-o sanie. Mama și cu mine ședeam și noi într-o sanie, și-n timpul mersului gerul aprig îmi săgeta fața cu mii de-ncântătoare ace de cristal. De fapt eram bucuros. Înmormântarea tatălui meu se numără mai degrabă printre amintirile senine ale copilăriei mele.

Dar, *passons!* – cum se spune în Franța. N-a trecut mult și-am început să merg la școală. Isteț cum eram, am aflat curând că sunt fiul lui Krapotkin. Am descoperit asta din felul cum se purta învățătorul meu cu mine și odată, într-o memorabilă zi de primăvară, observându-l pe Krapotkin, care a sosit el însuși să viziteze moșia noastră. Satul Voroniaki a fost împodobit. Oamenii au atârnat ghirlande la ambele capete ale uliței. Au încropit chiar o mică orchestră de suflători, au apărut și câțiva cântăreți. Au repetat timp de-o săptămână înainte, dirijorul fiind învățătorul nostru. Dar în această săptămână mama nu m-a lăsat să merg la școală, și-am aflat oarecum pe sub mână de toate pregătirile festive. Iar într-o bună zi Krapotkin a sosit într-adevăr. A venit direct la noi. Nu s-a sinchisit nicicum de ulița împodobită cu ghirlande și nici de muzicanții și cântăreții ce-l așteptau, i-a lăsat pe toți cu ochii-n soare și-a venit *directement* la casa noastră. Avea o frumoasă mustață în furculiță, de culoare închisă și nițel înspicată cu fire argintii, mirosea a havane, iar mâinile îi erau foarte lungi, foarte slabe, foarte uscate, ba chiar sfrijite. M-a mângâiat, m-a descusut, s-a învârtit de câteva ori în jurul meu cercetându-mi mâinile, urechile, ochii, părul. După care a zis că urechile îmi sunt

murdare și unghiile așijderea. A scos din buzunarul vestei un briceag de fildeș și-n două-trei minute mi-a și cioplit dintr-o banală scândură de lemn un bărbat cu barbă și cu brațe lungi (mai târziu am auzit că practicase o vreme așa-numita „sculptură artistică în lemn"), apoi a mai vorbit câtva timp încetișor cu maică-mea, după care a plecat.

De-atunci, prieteni, firește că am știut precis că nu sunt fiul lui Golubcik, ci al lui Krapotkin. Se-nțelege că-mi părea tare rău că prințul refuzase să străbată ulița împodobită festiv și să asculte muzica de fanfară și pe cântăreți. Îmi ziceam că tare bine-ar mai fi fost dacă prințul ar fi sosit în sat șezând alături de mine într-o caleașcă formidabilă trasă de patru armăsari albi ca neaua. Iar cu acest prilej eu însumi aș fi fost recunoscut totodată drept urmașul legitim, așa-zicând din porunca lui Dumnezeu, al prințului – recunoscut de toată lumea, de învățător, de țărani, de slugi, ba chiar și de autorități, și cântecele, fanfara și ghirlandele mi-ar fi fost adresate mai degrabă mie decât tatălui meu. Da, prieteni, așa eram eu pe-atunci: încrezut, vanitos, îmboldit de o fantezie dezlănțuită și foarte egoist. La maică-mea nu mă gândeam câtuși de puțin. Ce-i drept, pricepeam deja într-o anume măsură că e cumva o rușine ca o femeie să facă un copil cu altcineva decât bărbatul ei legitim. Dar importantă nu era rușinea mamei mele și nici a mea proprie. Dimpotrivă: mă bucura și eram tare mândru nu numai că eram însemnat chiar prin naștere într-un chip cu totul deosebit, ci și că prin venele mele curgea sânge din sângele prințului nostru. Dar acum, după ce lucrurile deveniseră incontestabile și limpezi ca lumina zilei, numele de Golubcik mă supăra încă mai tare, mai cu seamă din pricină că toți îl rosteau atât de batjocoritor de când murise pădurarul și de când prințul o vizitase pe mama mea. Toți îmi rosteau numele pe un ton plin de subînțeles, ca și cum nu era defel un nume cinstit și legitim, ci o poreclă. Ceea ce mă supăra cu-atât mai tare

cu cât eu însumi socotisem mereu numele de Golubcik – acest nume ridicol și care nu mi se potrivea nicicum – ca pe o poreclă batjocoritoare, încă din vremea când lumea îl mai rostea cu o anume onestitate nevinovată. Și astfel în inima-mi tânără sentimentele alternau cu o iuțeală incredibilă – erau clipe când mă simțeam umilit, ba chiar înjosit, pentru ca imediat apoi – sau mai exact: instantaneu – să fiu iar semeț și fudul; uneori, simțămintele astea mă copleșeau toate deodată luptându-se între ele ca niște monștri cruzi, dragi prieteni, în pieptul micuț al unui băiețel.

Era vădit că prințul Krapotkin își ținea deasupra mea ocrotitor mâna puternică. Spre deosebire de toți ceilalți băieți din satul nostru, la împlinirea vârstei de unsprezece ani am fost trimis la gimnaziul din V. După tot felul de semne am descoperit curând că profesorilor de-aici le era și lor cunoscut secretul nașterii mele, ceea ce mă bucura, firește. Dar numele meu absurd nu înceta să mă supere. M-am înălțat cu repeziciune și aproape la fel de iute am ajuns bine legat și lat în spate, dar tot mă mai numeam Golubcik.

Cu cât creșteam în vârstă, cu atât mă simțeam mai umilit din această pricină. Eram un Krapotkin, ce naiba, și-aveam tot dreptul să mă numesc Krapotkin. Voiam să mai aștept un pic. Poate că încă un an. Poate că între timp prințul avea să se răzgândească și să vină într-o bună zi să-mi ofere – preferabil în văzul tuturor celor care mă cunoșteau – numele și titlul său, precum și toate posesiunile lui fabuloase. Nu intenționam să-l fac de rușine. Învățam bine și cu zel. Profesorii erau mulțumiți de mine. Dar toate astea, prieteni, nu erau totuși lucru prea curat, fiindcă numai o vanitate drăcească îmi dădea brânci, și nimic altceva. În scurt timp această vanitate avea să se manifeste tot mai tare. Curând am săvârșit și prima mea

faptă, ce-i drept, încă nu o infamie – după cum veți auzi pe dată.

Mi-am propus așadar s-aștept un an întreg, deși la puțină vreme după ce luasem hotărârea m-am mustrat zicându-mi că un an întreg e mult prea mult. Drept care am căutat curând să renegociez cu mine însumi termenul, reducându-l cu câteva luni, căci nerăbdarea mă chinuia rău de tot. Mă mai înfrâna însă gândul că, pentru un bărbat hotărât să urce foarte sus – un astfel de bărbat mă socoteam a fi pe-atunci, prieteni –, e nedemn să se-arate nerăbdător și să se abată de la hotărârile sale. De altfel, statornicia mea și-a găsit curând un sprijin în convingerea superstițioasă că, neîndoielnic, în chip misterios și de-a dreptul magic, prințul simțise de mult ce-i ceream. Fiindcă uneori îmi imaginam că posed forțe magice și că, în plus, între mine și el ca tatăl meu bun exista în modul cel mai natural o conexiune permanentă, funcționând chiar la o distanță de mai multe mii de verste. Această iluzie mă mai calma și-mi domolea vremelnic nerăbdarea. Dar după ce s-a scurs anul m-am socotit chiar de două ori îndreptățit să-i amintesc prințului de îndatoririle lui față de mine. Căci faptul că așteptasem un an întreg îl socoteam, firește, ca pe un merit deloc mărunt al meu. În afară de asta, la scurt timp s-a întâmplat ceva ce mi s-a părut a fi dovada clară că Providența însăși îmi aproba intențiile. Era puțin după Paște, iar primăvara era deja în toi. În acest anotimp simțeam mereu – și la fel mai simt și azi în lunile de primăvară – o forță proaspătă în inimă și în mușchi, și totodată ferma convingere nejustificată și prostească că-mi vor reuși tot felul de lucruri imposibile. S-a întâmplat atunci un lucru ciudat: într-o bună zi, la pensiunea la care locuiam în acea vreme am fost martorul unei discuții purtate pe culoar între gazda mea și un străin pe care nu-l puteam vedea. Aș fi dat mult

pe-atunci să-l văd pe omul acela și să vorbesc eu însumi cu el. Dar n-aveam voie să-mi trădez prezența. Crezuseră pesemne că nu sunt acasă și că nu mă aflam în camera mea. Într-adevăr, era greu de presupus că la acea oră eram acasă, iar în cameră nu intrasem decât din întâmplare. Gazda mea, un funcționar la poștă, discuta cu străinul pe culoar cu voce destul de ridicată. După primele câteva cuvinte rostite m-am lămurit rapid că străinul era un însărcinat al prințului, care plătea pentru mine lună de lună masa, cazarea și hainele. Era limpede că gazda ceruse mai mulți bani, iar trimisul prințului nu voia să-i accepte pretențiile.

— Vă spun doar, l-am auzit spunând pe străin că nu voi reuși s-ajung la el mai înainte de-o lună. Este acum la Odessa. Și va rămâne acolo cam șase sau opt săptămâni. Nu vrea să fie deranjat de nimeni. Nu deschide nici o scrisoare. Trăiește acolo cu totul retras, privind toată ziua marea și fără să-i pese de nimic. Vă repet: n-am cum s-ajung la el.

— Și cât crezi c-am să mai aștept, dragul meu ? a întrebat gazda. De când locuiește aici, m-a costat cu treizeci și șase de ruble în plus, la atât s-au ridicat cheltuielile suplimentare: o dată a fost bolnav, iar doctorul a venit aici de șase ori. Banii ăștia nu i-am primit.

În treacăt fie spus: gazda mea mințea. Nu fusesem niciodată bolnav. Dar firește că pe-atunci asta nu m-a interesat defel. Ce m-a înfuriat în schimb foarte tare a fost detaliul nesemnificativ că prințul Krapotkin locuia la Odessa într-o casă retrasă de pe malul mării. În inima mea s-a stârnit o adevărată furtună. Marea, casa retrasă, capriciul prințului de a nu mai vrea să știe de lume timp de șase sau chiar opt săptămâni – toate astea m-au ofensat adânc. Era ca și cum prințul se retrăsese acolo doar pentru a nu mai ști nimic de mine, de parcă nu s-ar fi temut pe lume decât de mine.

Așa deci, mi-am zis. Pe cale magică, prințul a aflat de hotărârea mea din urmă cu un an. Și, dintr-o slăbiciune ușor de înțeles, n-a întreprins absolut nimic. Iar acum, că anul e pe sfârșite, se teme de mine și se-ascunde. Ca să mă puteți cunoaște pe de-a-ntregul, adaug în orice caz că pe-atunci mai eram capabil și de mici elanuri generoase față de prinț. Fiindcă foarte curând a început să-mi fie milă de el. Eram înclinat să privesc faptul că fugise de mine ca pe o slăbiciune scuzabilă. Vedeți dar cu câtă îngâmfare îmi supraestimam forțele în acea vreme. Iar dacă tot planul meu nerod de a-i forța mâna prințului era oricum de o trufie absolut ridicolă, atunci generozitatea puerilă cu care voiam să-i iert așa-zisele slăbiciuni trebuia numită de-a dreptul maladivă sau, cum ar spune medicii: „o psihoză".

La o oră după ce auzisem discuția pomenită mai înainte, am plecat la mama cu ultima rămășiță din banii câștigați de mine dând meditații. Ultima oară o văzusem de Crăciun. Când am revăzut-o acum – s-a speriat, de altfel, când am năvălit în casă atât de pe neașteptate –, mi-am dat imediat seama că e bolnavă și că arăta foarte îmbătrânită. În decursul puținelor luni în care n-o văzusem, părul îi încărunțise. Asta m-a înspăimântat. Pentru prima oară vedeam deslușit semnele vârstei necruțătoare marcându-l pe omul care mi-era cel mai apropiat pe lume. Și pentru că mai eram foarte tânăr, vârsta nu însemna pentru mine altceva decât moarte. Da, moartea își trecuse mâna cumplită peste creștetul mamei mele – iar acum părul i se veștejise și încărunțise. Prin urmare va muri curând, m-am gândit eu, cutremurându-mă sincer. Iar de asta nu-i vinovat decât prințul Krapotkin, mi-am zis. Căci aveam interesul, se-nțelege, să-l fac pe prinț s-apară încă și mai vinovat decât era oricum în ochii mei. Cu cât era mai vinovat, cu-atât mai just și îndreptățit îmi părea și demersul meu.

I-am spus așadar mamei mele că nu venisem decât pentru câteva ceasuri, într-o chestiune teribil de ciudată și secretă. Și că mâine trebuie să plec mai departe, la Odessa. Căci se petrecuse un fapt însemnat, și anume prințul mă chemase la el, acolo. Cu știrea asta sosise ieri la gazda mea trimisul prințului. Iar ea, mama mea, e singurul om căruia îi suflam o vorbă despre toate astea. Și că o rog deci să păstreze tăcerea, am subliniat eu prosteşte și dându-mi importanță. Am lăsat să se întrevadă că prințul e, poate, bolnav și pe patul de moarte.

Dar, de cum i-am strecurat această aluzie mincinoasă, mama mea, care până atunci ascultase totul liniștită, ghemuită pe pragul de lemn al casei noastre, a sărit în picioare. Sângele i-a năvălit în obraji, lacrimile îi șiroiau, și-a desfăcut larg brațele și apoi și-a împreunat mâinile. Am văzut că o speriasem și-am bănuit ce-mi va spune acum, îngrozindu-mă la rândul meu.

— Atunci vin și eu cu tine! a spus. Haide, iute, iute, să nu moară, să nu moară, trebuie să-l văd, să-l văd neapărat!

Atât de mare – de sublimă, îmi vine să spun – era iubirea acestei femei simple care a fost mama mea. Trecuseră mulți ani de când primise un ultim sărut de la iubitul ei, dar încă-l mai simțea pe trup atât de arzător, de parcă abia ieri o sărutase. Moartea însăși o și mângâiase ușor, dar nici chiar atingerea morții nu-i ștergea din amintire dezmierdările iubitului și n-o făcea să le uite.

— Ți-a scris? m-a întrebat mama.

— Liniștește-te! i-am zis.

Și deoarece mama nu știa să citească și să scrie, mi-am îngăduit o minciună încă și mai infamă:

— Mi-a scris cu mâna lui câteva rânduri, deci nu poate să-i fie chiar atât de rău! i-am spus.

S-a liniștit pe moment. M-a sărutat. Iar mie nu mi-a fost rușine să primesc sărutarea ei. Mi-a dat douăzeci de ruble, o grămăjoară destul de grea de argint înfășurată

într-o batistă albastră, pe care mi-am vârât-o în cămașă, deasupra brâului.

Și am pornit întins spre Odessa.

Da, prieteni, am plecat la Odessa, aveam conștiința curată, nu simțeam remușcări, aveam o țintă în fața ochilor și nimic nu mă putea opri. Când am ajuns acolo era o zi strălucitoare de primăvară. Pentru prima oară vedeam un oraș mare. Nu era obișnuitul oraș mare rusesc, ci mai înainte de toate un port; iar în al doilea rând, după cum auzisem deja, majoritatea străzilor și clădirilor erau construite întru totul după model european. Poate că Odessa nu era comparabilă cu Petersburgul – nu cu acel Petersburg pe care-l purtam în închipuire. Dar și Odessa era mare, uriașă. Era așezată la țărmul mării. Avea un port. Și era primul oraș în care călătorisem absolut singur și din voință proprie, o primă stație minunată pe drumul meu minunat ducând „în sus".

Când am ieșit din gară mi-am pipăit banii de sub cămașă. Erau la locul lor. Am închiriat o cameră într-o pensiune mică din apropierea portului. Socoteam că-i necesar să locuiesc cât mai aproape de prinț. Și, deoarece auzisem că locuia într-o casă „la mare", mi-am închipuit că ea se găsea în apropiere de port. Eram cât se poate de sigur că prințul, de îndată ce va afla că am sosit, îmi va cere să petrec mai mult timp cu el la Odessa. Iar atunci aș fi stat nu departe de el. Ardeam de curiozitate să aflu unde-i situată misterioasa lui casă. Îmi ziceam că toată lumea din Odessa știe unde locuiește prințul. Dar n-am cutezat s-o întreb asta pe gazda mea de la pensiune. Frica mă împiedica să cer deschis aceste informații – dar nu numai ea, ci și felul în care căutam să-mi dau importanță. Mă și simțeam de-acum ca un prinț Krapotkin, și savuram ideea că descinsesem așa-zis *incognito* la un hotel mult prea ieftin,

sub ridicolul nume de Golubcik. Am hotărât să-l întreb mai degrabă pe primul polițist care mi-ar fi ieșit în cale.

Dar mai întâi m-am dus în port. M-am plimbat agale pe străzile pline de viață ale marelui oraș, întârziind în fața mai tuturor vitrinelor, dar mai cu seamă a celor în care erau expuse biciclete și cuțite, și făcându-mi felurite planuri de cumpărături. A doua sau a treia zi aveam oricum să-mi cumpăr tot ce-mi plăcea, ba chiar și o uniformă nou-nouță de licean. Așa încât a durat mult până ce am ajuns în port. Marea era de un albastru adânc, de o sută de ori mai albastru decât cerul, și de fapt era chiar mai frumoasă decât cerul, fiindcă era tangibilă și puteai să-ți cufunzi mâinile în ea. Și, la fel cum norii de neatins pluteau pe cer, tot așa navigau pe marea apropiată vasele mari și mici, albe ca neaua, și ele tangibile. Inima mi s-a umplut de-o bucurie mare, de nedescris, și pentru un ceas am uitat până și de prinț. Unele vase așteptau în port, legănându-se încetișor, și când mă apropiam de ele auzeam pleoscăitul tandru, neobosit al apei albastre izbind ușor în lemnul alb și moale ori în fierul negru și dur. Vedeam macaralele plutind prin aer ca niște păsări mari, de fier, scuipându-și poverile în corăbii din gurile lor metalice căscate larg, negru-cafenii. Fiecare dintre voi, prieteni, știe cum e când zărești pentru prima oară în viață marea și portul. Nu vreau să vă rețin cu o descriere mai amănunțită.

După un timp am simțit că mi-e foame și am intrat într-o cofetărie. Eram la vârsta când intri mai degrabă într-o cofetărie atunci când ți se face foame, și nu într-un restaurant. Am mâncat pe săturate. Cred că am stârnit atunci senzație cu voracitatea mea. Am înghițit prăjituri cu nemiluita – doar aveam bani în buzunar! –, am băut două cești de ciocolată pudrate din belșug cu zahăr și tocmai dădeam să plec, când dintr-odată un domn s-a apropiat de măsuța mea spunându-mi ceva ce n-am priceput

pe dată. Cred că pe moment m-am speriat foarte tare. Abia când omul a continuat să-mi vorbească am început și eu să pricep, încetul cu încetul. De altfel, vorbea cu accent străin. Am observat imediat că nu era rus, ceea ce mi-a alungat spaima dintâi și a trezit în mine un soi de mândrie. N-aș ști să vă spun de ce. Mi se pare însă că noi, rușii, ne simțim adeseori măguliți atunci când avem ocazia să conversăm cu un străin. Trebuie spus că prin „străini" noi înțelegem *europeni* – adică acel soi de oameni care pesemne că-s mult mai inteligenți ca noi, deși mult mai puțin valoroși. Ni se pare uneori că Dumnezeu i-a blagoslovit pe europeni cu toate că ei nu cred în El. Și poate că nu cred în El tocmai pentru că le-a dăruit atât de multe. Motiv pentru care li s-a suit la cap și-și închipuie că au creat ei înșiși lumea – de care pe deasupra mai sunt și nemulțumiți, măcar că, după părerea lor, răspunderea tot ei o poartă. Vezi așadar – mi-am zis în sinea mea în timp ce-l cercetam pe străin – că ai în tine ceva deosebit, dacă un european ți se adresează netam-nesam. E mult mai în vârstă ca tine, poate chiar cu zece ani. Hai să ne purtăm politicos cu el și să-i arătăm că suntem un licean rus cultivat, și nu un țăran oarecare...

L-am cercetat deci pe străin: era ceea ce se numește un „dandy". În mână ținea o panama foarte moale și fină – o asemenea pălăriuță cu siguranță că nu puteai s-o cumperi nicăieri în Rusia – și un bastonaș galben din trestie cu măciulia de argint. Purta o hăinuță gălbuie din mătase naturală rusească, un pantalon alb cu dungulițe discrete albastre și cizme galbene îmbumbate. Iar în loc de cingătoare, în jurul burticii gingaș curbate își petrecuse o jumătate, ba mai puțin: un sfert de vestă dintr-o stofă albă, creponată, închisă în trei năsturași minunați de sidef strălucitor. De mare efect era lanțul de la ceas, împletit din aur, cu o carabină mare prinsă la mijloc și cu multe brelocuri grațioase: un mic revolver, un cuțitaș, o scobitoare

și o talangă mititică și drăgălașă; toate din aur curat. Îmi amintesc foarte bine și de chipul bărbatului. Avea părul negru ca smoala și foarte des, cu cărare pe mijloc, o frunte îngustă, puțină, și o mustăcioară minusculă răsucită-n sus așa încât căpețelele îi pătrundeau drept în nări. Fața îi era palidă, spălăcită, de o culoare pe care unii o numesc „interesantă". Omulețul acesta mi s-a părut pe-atunci foarte distins, un domnișor drăgălaș sosit la noi din regiunile europene. Mi-am zis că probabil nici nu i s-ar fi adresat vreunuia din rușii de rând care se găseau în cofetărie. Dar cu acea privire de cunoscător a europeanului a văzut imediat în mine ceva cu totul deosebit – un prinț încă anonim, dar autentic, nu-ncape nici o îndoială.

— Cum văd, sunteți străin aici, în Odessa, domnul meu! a zis domnișorul. La fel și eu. Nu sunt din Rusia. Așadar noi amândoi suntem într-o oarecare măsură tovarăși, tovarăși de soartă!

— Am sosit aici abia azi, am zis eu.

— Iar eu, de-o săptămână!

— De unde veniți? l-am întrebat.

— Sunt ungur și vin de la Budapesta, a răspuns el, permiteți-mi să mă prezint: mă numesc Lakatos, Lakatos Jenö.

— Dar vorbiți rusește excelent!

— Am învățat, am învățat, dragă prietene! a zis ungurul, bătându-mă pe umăr cu măciulia bastonașului. Noi, ungurii, avem mare talent la limbi străine!

Îmi displăcea să-i simt bastonașul pe umăr, m-am scuturat, iar el și-a cerut scuze și a zâmbit, lăsând să i se întrevadă dinții strălucitori, albi și niței primejdioși, și deasupra lor o fărâmă de gingie roșie. Ochii negri îi sclipeau. Nu văzusem încă niciodată un ungur, dar îmi făcusem o imagine foarte exactă despre ei după tot ceea ce învățasem la orele de istorie. Și nu pot spune că erau lucruri menite să-mi trezească respectul în fața acestui popor, pe care-l

socoteam încă și mai puțin european decât rușii noștri. Erau tătari care se furișaseră în Europa și se oploșiseră acolo. Erau supușii împăratului Austriei, care-i prețuia într-atât de puțin, încât ne chemase în ajutor pe noi, rușii, atunci când ei se răzvrătiseră odinioară. Țarul nostru îl ajutase pe împăratul austriac să reprime răzvrătirea ungurilor. Și poate că nici nu m-aș fi apropiat de acest domn Lakatos, dacă dumnealui n-ar fi făcut brusc ceva surprinzător, care mi-a inspirat un respect nemaipomenit. Și-anume, a extras din buzunărelul stâng al vestuței sale creponate un flacon mititel, plat, pulverizându-i conținutul pe reverele hainei, pe mâini și pe cravata lată, albastră cu punctișoare albe, și pe loc s-a răspândit un parfum dulceag aproape amețitor. Pe-atunci mi s-a părut a fi o mireasmă de-a dreptul divină. N-am putut rezista acestor efluvii și, când el mi-a propus să luăm cina împreună, m-am ridicat de îndată și l-am urmat.

Vă rog să remarcați, dragi prieteni, cât de necruțător s-a arătat Dumnezeu cu mine atunci când mi l-a scos în cale, chiar de la prima răscruce de drumuri, pe parfumatul ăsta de Lakatos. Fără această întâlnire viața mea ar fi fost cu totul alta.

Lakatos, în schimb, m-a dus în linie dreaptă către Iad. Pe care, pe deasupra, l-a mai și parfumat. Am ieșit așadar împreună din cofetărie, domnul Lakatos și cu mine. Abia după ce-am cutreierat o vreme străzile în lung și-n lat, am observat deodată că însoțitorul meu șchiopăta. Șchiopăta doar ușor, abia se observa, nici nu era propriu-zis un șchiopătat, ci mai degrabă ca și cum piciorul stâng îi desena pe caldarâm o buclișoară, un ornament. Niciodată de-atunci n-am mai văzut un șchiopătat atât de grațios, care nici nu era o infirmitate, ci mai curând o perfecțiune, o operă de artă – și tocmai acest fapt m-a speriat atât de tare. Trebuie să știți că pe-atunci nu credeam în Dumnezeu și pe deasupra mă mai și mândream foarte tare cu asta.

Mi se părea că sunt teribil de deștept, fiindcă în ciuda tinereții mele credeam a ști de-acum că Cerul e alcătuit doar din aer albastru și că nu conține nici îngeri, nici vreun Dumnezeu. Deși simțeam nevoia să cred în Dumnezeu și în îngeri, măcar că în realitate îmi părea tare rău că eram nevoit să văd în tot cerul necuprins doar văzduhul albastru, și-n toate cele ce se petreceau pe pământ simple întâmplări oarbe, eu tot nu renunțam la știința mea trufașă și nici la mândria pe care ea mi-o hrănea; și încă în așa măsură, încât, în ciuda dorinței mele de-a mă închina lui Dumnezeu, mă vedeam totuși silit să mă ador pe mine însumi. Dar când am remarcat șchiopătatul grațios, ba chiar îmbietor și simpatic, al tovarășului meu, am simțit pe dată că este un trimis al Iadului – nu un om, nu un ungur, nu un Lakatos – și dintr-odată am înțeles că necredința mea nu era perfectă și că inepția pe care la acea vreme o numeam „viziunea mea despre lume" avea serioase lacune. Căci, și dacă încetasem să mai cred în Dumnezeu, spaima de Diavol și credința în el rămăseseră foarte vii și puternice în mine. Și, chiar dacă reușisem să mătur cele șapte ceruri deșertându-le pe de-a-ntregul, totuși nu curățasem Iadul de toate spaimele sale. Era neîndoielnic că Lakatos șchiopăta, dar mai întâi mi-am dat toată silința să-mi scot asta din cap, să tăgăduiesc ceea ce vedeam atât de limpede cu ochii mei. Apoi mi-am spus că oamenii șchiopătează și ei, firește, și mi-am amintit de toți șchiopii pe care-i cunoșteam – de poștașul nostru Vasili Kolohin, de pildă, ori de tăietorul de lemne Nikita Melaniuk și de birtașul din Voroniaki, Stepan Olepszuk. Dar cu cât mi-i readuceam mai deslușit în amintire pe toți șchiopii cunoscuți, cu atât îmi apărea mai limpede și deosebirea dintre infirmitatea lor și cea a noului meu prieten. Uneori, când credeam că nu bagă de seamă și n-are cum să mi-o ia în nume de rău, rămâneam discret în urma lui cu vreo doi-trei pași și-l cercetam. Nu, nu era nici o

îndoială – chiar șchiopăta. Privit din spate, mersul îi era încă și mai curios, mai straniu, aproape vrăjit, ca și cum piciorul lui stâng desena într-adevăr pe jos niște semne nevăzute, rotunde, circulare, iar pantoful stâng galben, ascuțit și foarte elegant îmi păru dintr-odată – dar numai pentru o clipă – considerabil mai lung decât cel drept. În cele din urmă, n-am mai răbdat și, vrând să-mi demonstrez mie însumi că „recidivasem", ca să zic așa, în vechea mea „superstiție", m-am decis să-l întreb pe domnul Lakatos dacă chiar șchiopătează cu adevărat. Am procedat însă foarte prudent, cântărindu-mi întrebarea de câteva ori și spunând în sfârșit:

— V-ați rănit la piciorul stâng, ori vă strânge cumva cizma? Îmi pare că șchiopătați.

Lakatos se opri, mă apucă de mânecă reținându-mă în loc și-mi zise:

— Cum de-ați observat asta – ia te uită! Trebuie să vă spun, tinere prieten, că aveți un ochi de vultur! Zău așa, un ochi absolut remarcabil! Puțină lume a observat asta până acum. Dar dumneavoastră v-o pot spune. Deși nu ne cunoaștem de mult, mă simt totuși ca vechiul dumneavoastră prieten, ca un frate mai mare, s-ar zice. Aflați deci că nu m-am rănit la picior, iar cizma îmi vine ca turnată. Dar așa m-am născut, șchiopătez de când am început să merg, și cu anii am făcut din infirmitatea mea chiar un soi de artă elegantă. Am învățat să călăresc și să mă duelez, joc tenis, practic cu dexteritate săritura în înălțime și lungime, îmi plac drumețiile lungi, ba chiar și alpinismul. Sunt iscusit și la înot, și la mersul cu bicicleta. Natura, dragă prietene, nu-i niciodată mai binevoitoare cu noi ca atunci când ne-a procopsit cu o mică infirmitate. Dacă m-aș fi născut fără cusur, probabil că n-aș fi învățat nimic.

Spunându-mi toate astea, Lakatos mă ținea de mânecă, cum am mai zis. Se rezemase de zidul unei case, iar

eu stăteam în faţa lui aproape la mijlocul trotuarului destul de îngust. Era o seară luminoasă, veselă, oamenii treceau pe lângă noi agale şi binedispuşi, soarele vesperal le aurea chipurile, lumea întreagă îmi părea încântătoare şi radioasă, doar eu nu mă simţeam astfel, şi asta pentru că eram nevoit să rămân împreună cu Lakatos. Uneori îmi venea să-l părăsesc chiar în clipa următoare, şi totuşi era ca şi cum mă prinsese nu numai de mânecă, ci cumva şi de suflet; ca şi cum îmi înhăţase un căpeţel de suflet şi nu-l mai lăsa din mână. Pe atunci nu ştiam nici să călăresc, nici să merg cu bicicleta, şi dintr-odată mi s-a părut tare ruşinos că nu ştiam aceste două lucruri, măcar că nu eram infirm. Vezi bine însă că mă numeam Golubcik, iar asta era mai rău decât să fiu un infirm, fiindcă în fond eram un Krapotkin şi aveam dreptul să încalec bidiviii cei mai aleşi din lume şi – după cum obişnuieşte lumea să zică – să fiu oricând călare pe situaţie. Dar faptul că acest domn ungur, acest Lakatos, stăpânea toate genurile alese şi aristocrate de sport, măcar că se născuse şchiop, şi că nici măcar Golubcik nu-l chema şi nu era nicidecum fiul unui prinţ, asta mă ruşina în chip deosebit. Pe deasupra eu, care dintotdeauna îmi purtasem numele ridicol ca pe o infirmitate, am început brusc să cred că tocmai numele ăsta ar fi în stare să facă din mine un individ dat naibii şi uns cu toate alifiile, la fel cum piciorul beteag al domnului Lakatos îl ajutase pe-acesta să stăpânească toate genurile alese şi aristocrate de sport. Vedeţi dar, prieteni, cum lucrează Diavolul...

Dar pe atunci eu nu vedeam, ci doar bănuiam, deşi poate că era de-acum ceva mai mult decât o simplă bănuială – ceva între o bănuială şi o certitudine. Ne-am continuat amândoi drumul.

— Haideţi să mâncăm acum, a zis Lakatos, după care vă invit la mine la hotel. Când te afli într-un oraş complet

străin, e agreabil să ai pe cineva apropiat în preajmă – cineva apropiat cum ar fi un bun prieten ori un frate mai tânăr.

Bun, așadar am mers să mâncăm. Am mers în strada Ciornaia – ei bine, știți unde, prieteni?

Aici Golubcik a făcut o pauză. S-a uitat la birtaș. Iar birtașul l-a privit pe povestitor cu ochii săi puternic bulbucați, de culoare deschisă. S-ar fi zis că la cuvântul „Ciornaia" în ochii birtașului se aprinsese o luminiță mai deosebită, una chiar foarte deosebită.

— Da, da, Ciornaia, zise el.

— Chiar așa, Ciornaia, și-a continuat Golubcik povestirea. Acolo exista în acea vreme un restaurant care se numea la fel ca acesta în care ne aflăm acum, și anume: Tari-Bari – iar birtașul e același.

Birtașul, care până atunci șezuse în fața povestitorului, s-a ridicat, a ocolit masa, și-a desfăcut brațele larg și l-a îmbrățișat pe Golubcik. S-au sărutat îndelung și cu însuflețire. Au băut bruderșaft; iar noi toți, cei din jur, am ridicat paharele și le-am golit.

— Da, așa-i! și-a reluat Golubcik firul poveștii. Acest birtaș de aici, fratele meu, vedeți voi, prieteni, chiar în restaurantul lui a început nefericirea mea, să zic așa. Erau acolo, la vechiul Tari-Bari din Odessa, țigănci, vioriști și țambalagii formidabili. Și ce vinuri, copii! Totul plătit de domnul Lakatos. Iar eu mă găseam pentru prima oară în viață într-un astfel de local.

— Bea, hai, bea! îmi zicea domnul Lakatos. Iar eu beam.

— Bea, nu te sfii! repeta el. Iar eu continuam să beau.

După un timp – era pesemne foarte târziu, probabil că trecuse mult de miezul nopții, dar în amintire îmi stăruie ca și cum acea noapte întreagă n-ar fi fost decât un lung miez de noapte –, Lakatos m-a întrebat:

— Ce cauți de fapt la Odessa?

— Am venit aici, am zis eu (sau mai curând am gângăvit), să-l vizitez pe-adevăratul meu tată. Care mă aşteaptă de mai multe săptămâni.

— Şi cine-i tatăl tău? întrebă Lakatos.

— Prinţul Krapotkin.

La care Lakatos a bătut cu furculiţa în pahar şi a mai comandat o sticlă de şampanie. L-am văzut frecându-şi mâinile pe sub masă, în timp ce deasupra mesei chipul lui îngust s-a luminat şi s-a înroşit brusc, devenind mai plin, ca şi cum s-ar fi umflat în obraji.

— Îl cunosc, vreau să zic: o cunosc pe Excelenţa Sa, a zis Lakatos. Şi-am priceput totul. E-o vulpe bătrână, papá al dumitale – aşa să ştii! Bineînţeles că eşti fiul lui nelegitim! Dumnezeu să te aibă-n pază dacă faci chiar şi cea mai măruntă greşeală psihologică! În faţa lui trebuie să apari puternic şi primejdios! E şiret ca o vulpe şi fricos ca un iepure! Da, fiule, să ştii că nu eşti primul care vine la el, nu eşti singurul! Cine ştie dacă Rusia nu-i plină de sute de fii nelegitimi ai săi! Îl ştiu eu bine. Am făcut afaceri cu el. Afaceri cu făină de hamei! Trebuie să ştii că sunt negustor de hamei. Du-te aşadar mâine la el şi prezintă-te sub numele de Golubcik, se-nţelege! Iar dacă te-ntreabă careva ce vrei să-i spui prinţului, să răspunzi doar atât: e o chestiune personală. Şi de îndată ce-ai intrat la el şi te afli în faţa biroului său negru, mare, care aduce cu un sicriu, şi el te-ntreabă: Ce doriţi? – tu să-i spui: Sunt fiul dumneavoastră, prinţe! – Prinţe! aşa să-i spui, şi nu: Luminăţia Ta. – Şi-apoi vei vedea mai departe. Mă-ncred în isteţimea ta. Te conduc până acolo. Şi te-aştept afară, în faţa palatului. Iar dacă papá al dumitale e cumva neprietenos, să-i spui c-avem şi noi posibilităţile noastre şi ace de cojoace. Şi că ai un prieten puternic! Ai priceput?

Pricepeam cât se poate de bine toate astea, erau ca mierea în mintea mea – şi pe sub masă i-am strâns domnului

Lakatos mâna cu multă căldură și forță. A chemat la masă o țigancă tânără, apoi o a doua, o a treia. Se prea poate să fi fost mai multe. În orice caz, una dintre ele – și-anume cea care se așezase lângă mine – m-a prins în mreje și m-a-nrobit cu totul. Mâna mi s-a încurcat în poala ei precum musca-n pânza de păianjen. Lucrurile s-au încins și s-au învălmășit, și-au pierdut orice noimă, și totuși mă-ncerca o mare fericire. Îmi mai amintesc de zorii plumburii, de ceva moale și cald într-un pat străin, într-o odaie străină, de clinchetul ascuțit al unor clopoței pe coridor și, mai ales, de mahmureala profund stânjenitoare, nerușinată în fața noii zile.

Când m-am trezit, soarele se ridicase pe cer. Am coborât și mi s-a spus că odaia fusese plătită. Am găsit un bilețel de la Lakatos: *Mult noroc!* scria pe el, și: *A trebuit să plec neîntârziat. Duceți-vă singur! Urările mele de bine vă însoțesc!*

Și-așa se face că m-am dus singur la palatul prințului.

Casa tatălui meu, a prințului Krapotkin, se ridica singuratică, mândră și albă la marginea orașului. Deși despărțită de țărm de un drum de țară larg, gălbui, bine întreținut, mi s-a părut atunci că de fapt clădirea se afla chiar lângă țărm. În dimineața aceea când m-am dus la casa prințului marea era atât de albastră și de colosală, încât mi s-a părut că valurile tandre se loveau mereu chiar de treptele de piatră ale palatului și că marea se retrăsese doar vremelnic, pentru a face loc străzii. În plus, cu mult înainte de a ajunge la palat dădusem peste o tăblie de lemn pe care scria că trecerea era interzisă oricărui vehicul. În mod cert, prințul nu voia să-i fie tulburat trufașul său repaus văratic. Lângă anunț se aflau doi polițiști care mă priveau cercetător, în timp ce eu mă uitam la ei cu răceală și aroganță, ca și cum eu însumi le poruncisem să stea de pază aici. Și dacă m-ar fi întrebat ce caut acolo, cu siguranță

le-aș fi răspuns că sunt tânărul prinț Krapotkin. De fapt, chiar așteptam această întrebare. Dar ei m-au lăsat să trec, urmărindu-mă încă un timp din priviri – le simțeam ochii în ceafă. Cu cât mă apropiam mai mult de casa lui Krapotkin, cu atât eram mai neliniștit. Lakatos promisese că mă va conduce până aici. Dar în buzunar aveam doar bilețelul scris de el. Iar în minte îmi răsunau intens și pătrunzător cuvintele lui: Să nu-i spui Luminăția Ta, ci: Prințe! – E șiret ca o vulpe și fricos ca un iepure! – Mergeam tot mai încet, târându-mi picioarele, și deodată am simțit grozava arșiță a zilei care se apropia de apogeu. Cerul era albastru, marea în dreapta mea – neclintită, soarele din spatele meu – necruțător. Cu siguranță că în aer plutea o furtună, care încă nu se făcea simțită. M-am așezat pentru o vreme pe marginea drumului. Când m-am sculat iar, eram mai obosit ca înainte. Abia m-am târât – gâtlejul mi-era uscat, picioarele îmi ardeau – până în dreptul scării sclipitoare de la intrarea în clădire. Treptele joase de piatră erau albe ca laptele și zăpada și, măcar că absorbeau soarele prin toți porii, simțeam adiind dinspre ele o răcoare binefăcătoare. În fața portalului brun cu două canaturi stătea un elvețian uriaș îmbrăcat într-o mantie lungă, gălbuie ca nisipul, purtând pe cap o căciulă mare, neagră din blană de urs (în ciuda zădufului), ținând în mână un sceptru mare cu măciulie sclipitoare de aur, ca un soi de măr solar. Am urcat încet treptele joase. Elvețianul a părut că mă zărește abia în clipa când – mic, transpirat și tare prăpădit – am ajuns chiar în dreptul său. Dar nici când m-a văzut nu s-a clintit din loc. Doar ochii ca două bile mari, albastre i s-au oprit asupra mea ca asupra unui vierme, a unui melc, a unui nimic – de parcă nici nu eram om ca și el, un om pe două picioare. Și-așa s-a uitat în jos, tăcut, o vreme la mine. Ca și cum nu întreba ce căutam eu acolo pentru că știa dinainte că o creatură nenorocită ca mine n-are cum pricepe limba omenească.

Soarele m-ardea cumplit, prin calota șepcii, în creștet, ucigându-mi până și ultimele rămășițe de gânduri care-mi mai umblau prin creier. Până acum nu simțisem, la drept vorbind, nici frică, nici îndoială. Nu mă așteptasem să dau peste elvețianul ăsta, și cu-atât mai puțin peste unul care nici măcar nu deschidea gura să-ntrebe ce caut acolo. Mic și jalnic cum eram, încă mai stăteam în fața colosului galben cu sceptrul său primejdios. Iar ochii lui rotunzi ca măciulia sceptrului încă mai erau pironiți asupra figurii mele deplorabile. Nu-mi trecea prin minte nici o întrebare potrivită, îmi simțeam în gură limba uscată, nesfârșit de mare și de grea. M-am gândit că de fapt ar fi trebuit să mă salute sau chiar să-și scoată în fața mea căciula groasă, mânia-mi clocotea în piept văzând atâta nerușinare din partea unui lacheu – a unui lacheu aflat în slujba tatălui meu. Trebuie să-i poruncesc să-și scoată cușma din cap, m-a fulgerat un gând. Dar, în loc s-o fac, m-am descoperit eu însumi și-am rămas în fața lui încă mai jalnic, în capul gol și ca un cerșetor. De parcă atât ar fi așteptat, el mă întrebă deodată ce doresc, cu un glas surprinzător de subțire și aproape feminin.

— Vreau să-l văd pe prinț! am zis eu abia șoptit, cu mare sfială.

— Ați fost anunțat?

— Prințul mă așteaptă.

— Intrați, vă rog! spuse el ceva mai tare și deja cu o voce bărbătească.

Am intrat. În vestibul stăteau așezați doi lachei în livrele gălbui, cu găitane și nasturi argintii, care s-au ridicat de pe scaunele lor ca prin farmec, de parcă ar fi fost niște lei de piatră din cei care se văd uneori în fața scărilor de la intrarea în casele boierești. Îmi redobândisem calmul, în mâna stângă mototoleam șapca frumoasă, ceea ce-mi dădea mai multă stăpânire de sine. Le-am spus că voiam să-l văd pe prinț, care mă aștepta, și că este vorba de-o

chestiune personală. M-au condus într-un salonaș unde pe perete atârna portretul bătrânului Krapotkin, după cum am citit pe placheta metalică de dedesubt, adică portretul bunicului meu. Mă și simțeam pe deplin ca acasă, deși bunicul avea o față foarte rea, galbenă, uscătivă și străină. Sunt sânge din sângele tău! mi-am zis în sinea mea. Bunicul meu! Las' că vă arăt eu cine sunt. Nu sunt Golubcik. Sunt de-al vostru! Sau mai degrabă – sunteți ai mei!

Între timp am auzit sunând un clopoțel delicat de argint, iar după câteva minute s-a deschis ușa și un slujitor s-a înclinat în fața mea. M-am ridicat. Am intrat. Mă aflam în odaia prințului.

Pesemne că se sculase din pat abia de curând. Ședea îndărătul biroului negru masiv, care arăta într-adevăr ca sicriul în care sunt îngropați țarii, și era îmbrăcat într-un halat de casă moale, argintiu, flaușat.

Fața nu i-o păstrasem prea bine în amintire; abia acum i-o vedeam cu adevărat. Mi s-a părut că-l privesc pe prinț pentru prima oară în viață, și la gândul acesta m-a copleșit o spaimă grozavă. Într-o anume măsură nici nu mai era tatăl meu, oricum nu tatăl pentru care mă pregătisem, ci de fapt un prinț străin – chiar prințul Krapotkin. Mi s-a părut mai cenușiu, mai slab, mai deșirat și lung, și mai înalt ca mine, deși eu stăteam în picioare în fața lui, iar el era așezat în fotoliu. Iar când m-a întrebat: Ce dorești dumneata? mi-am pierdut graiul cu totul. A repetat: Ce dorești dumneata de la mine? – Acum eram atent la vocea lui, era răgușită și suna un pic dușmănos; mi s-a părut pe-atunci ca un soi de lătrat, de parcă prințul însuși i-ar fi ținut locul unuia din dulăii săi. Deodată chiar a apărut în odaie un câine-lup uriaș, fără ca totuși nici una din cele două uși pe care le observasem în odaia prințului să se fi deschis; nu știam de unde se ivise zăvodul, poate că pândise dindărătul jilțului enorm al prințului. Câinele a rămas

nemișcat, stătea între mine și masă privindu-mă atent, iar eu mă uitam țintă la câine fără să-mi pot lua privirea de la el, măcar că voiesem să mă uit la prinț și numai la prinț. Brusc câinele a început să mârâie, dar prințul a spus doar: Cuminte, Slavka! A spus-o aproape cu același mârâit ca al câinelui.

— Prin urmare, ce dorești, tinere? m-a întrebat prințul pentru a treia oară.

Încă mai stăteam lângă ușă.

— Vino mai aproape! a spus Krapotkin.

Am făcut un pas micuț, un amărât de pas micuț înainte, am tras adânc aer în piept și-am zis:

— Am venit să-mi cer dreptul meu!

— Ce drept? m-a întrebat prințul.

— Dreptul meu de fiu al dumneavoastră! am spus eu foarte încet.

Un moment a fost tăcere. Apoi prințul a zis:

— Ia loc, tinere! și a arătat înspre fotoliul mare din fața biroului său.

M-am așezat, mai bine spus: m-am lăsat înrobit de blestematul ăla de fotoliu. Brațele lui moi m-au ademenit și înhățat la fel cum plantele carnivore ademenesc insecta neatentă și o nimicesc. Ședeam ca un neputincios și, pentru că acum eram așezat, mă simțeam încă mai umilit decât atunci când stătusem în picioare. Nu cutezam să-mi pun brațele pe rezemătoare. Erau ca paralizate, atârnau de ambele părți ale fotoliului și dintr-odată am băgat de seamă că începuseră să se bălăbănească încetișor și tâmp; cu toate astea, nu găseam forța să le opresc din mișcare ori să le trag spre mine. Soarele bătea puternic și orbitor pe obrazul meu drept, pe prinț îl zăream doar cu ochiul stâng. Dar m-am uitat în podea și-am hotărât să aștept.

Prințul a agitat clopoțelul de argint și a sosit un slujitor.

— Hârtie și creion! a poruncit Krapotkin.

Nu m-am mișcat, inima a început să-mi bată foarte tare, iar brațele să mi se bălăbănească încă și mai violent. Dulăul s-a întins confortabil pe jos, scoțând niște sunete asemănătoare unui grohăit.

I s-au adus ustensilele de scris, iar prințul a zis:

— Prin urmare, numele dumitale?

— Golubcik! am zis.

— Locul nașterii?

— Voroniaki.

— Tatăl?

— Decedat!

— Mă refeream la profesie, a spus Krapotkin, nu la starea sănătății!

— A fost pădurar!

— Alți copii mai există?

— Nu!

— La ce gimnaziu înveți?

— La școala din V.

— Ai note bune?

— Da!

— Și vrei să-nveți mai departe?

— Da, vreau!

— Te-ai gândit la o profesie anume?

— Nu!

— Așa, deci! a spus prințul, punând deoparte hârtia și creionul. S-a sculat și-am observat – ori cel puțin așa mi s-a părut atunci – că pe sub halatul pe jumătate desfăcut purta un pantalon cărămiziu din mătase turcească, iar în picioare avea sandale caucaziene brodate cu perle. Arăta așa cum îmi închipuiam în acea vreme că arată sultanul. S-a apropiat de mine, dând un picior câinelui, iar animalul s-a tras mârâind la o parte. S-a oprit chiar în fața mea și i-am simțit în creștet privirea intensă și dură ca pe un vârf de cuțit.

— Scoală-te! a zis.

M-am sculat. Mă întrecea cu două capete în înălțime.

— Uită-te la mine! mi-a poruncit.

Am ridicat privirea. S-a uitat lung și cercetător la mine.

— Cine ți-a spus dumitale că ești fiul meu?

— Nimeni, dar o știu de multă vreme – am tras cu urechea și restul l-am ghicit!

— Așa, deci, a făcut Krapotkin, și cine ți-a spus că poți veni la mine să-mi ceri vreun drept?

— Nimeni, eu însumi cred asta.

— Și ce drept crezi că ai dumneata?

— Dreptul să mă numesc așa.

— Să te numești cum?

— Așa, am repetat, necutezând să-i spun: așa, ca dumneavoastră!

— Prin urmare vrei să te numești Krapotkin, așa-i?

— Da!

— Ascultă, Golubcik, a zis, dacă într-adevăr ești fiul meu, să știi atunci că aschia a sărit cam departe de trunchi... adică – ești prostănac, prostănac de-a binelea.

I-am simțit în glas ironia, dar pentru prima oară și un pic de căldură.

— Tinere Golubcik, ar trebui să-ți spui singur că ești un prost. Recunoști că-i așa?

— Nu!

— Bun, să-ți explic atunci: în toată Rusia am pesemne o mulțime de fii, cine să-i mai știe pe toți? Am fost tânăr multă vreme, mult prea multă vreme. Și poate că și dumneata ai deja copii. Am fost și eu cândva licean. Primul fiu l-am avut cu nevasta omului de serviciu al școlii, iar pe cel de-al doilea cu fiica aceluiași om de serviciu. Primul dintre acești doi fii este un Kolohin legitim, iar cel de-al doilea – un Kolohin nelegitim. De aceste două nume – dacă e să le socotim două – mi-amintesc, pentru că au fost primii mei fii. Dar de pădurarul Golubcik am uitat cu totul, ca și de mulți, mulți alții. Că doar

prin lume nu pot mișuna vreo sută de Krapotkini, așa-i? Și după care lege și dreptate? Și, chiar de-ar exista o astfel de lege, cine-mi garantează mie că sunt într-adevăr cu toții fiii mei, ha? Și cu toate astea le port de grijă tuturor, în măsura în care cancelaria mea particulară știe de ei. Și pentru că-mi place să fiu ordonat, am comunicat toate adresele lor secretarilor mei. Ei bine, ai ceva de obiectat?

— Da! am zis.

— Ce anume, tinere?

Puteam în sfârșit să-l privesc pe prinț cu sânge rece. Eram acum îndeajuns de calm, iar când cei ca mine sunt calmi devin obraznici și nerușinați, și prin urmare am zis:

— Nu-mi pasă câtuși de puțin de ceilalți frați ai mei. Tot ce mă interesează e să-mi obțin dreptul meu.

— Ce drept? N-ai nici un drept. Du-te acasă. Salut-o din parte-mi pe maică-ta. Învață sârguincios. Și mai degrabă caută s-ajungi un om destoinic și drept.

N-am schițat nici un gest cum c-aș fi avut de gând să plec. Încăpățânat și prost crescut, am spus:

— Ați fost odată la Voroniaki și mi-ați cioplit niște omuleți de lemn, după care...

Tocmai mă pregăteam să-i povestesc cum mâna lui aspră, uscățivă și paternă îmi mângâiase obrazul, când brusc s-a deschis ușa, câinele a sărit în sus începând să latre cu mare voioșie, iar chipul prințului și-a schimbat expresia, luminându-se. În cameră a năvălit un tânăr doar puțin mai în vârstă ca mine, și el în uniformă de gimnaziu, iar prințul l-a îmbrățișat și l-a sărutat de mai multe ori pe ambii obraji, apoi în sfârșit s-a lăsat tăcerea și doar câinele mai dădea din coadă. Abia atunci m-a zărit tânărul.

— Domnul Golubcik! a spus prințul. Fiul meu!

Fiul a râs către mine. Avea dinți strălucitori, o gură largă, un ten gălbui și un nas fin, tăios. Nu semăna cu

prințul, semăna mai puțin cu el decât mine – mi-a fulgerat atunci prin minte.

— Rămâi cu bine! mi-a spus prințul. Și vezi-ți de învățătură!

Mi-a întins mâna, dar iute și-a tras-o iar îndărăt, zicând:

— Așteaptă! și s-a dus spre birou. A deschis un sertar, scoțând din el o tabacheră masivă de aur.

— Uite, a spus el, ia-o ca amintire! Și mergi cu Dumnezeu!

A uitat să-mi mai dea mâna. Nu i-am mulțumit, am luat tabachera, m-am înclinat și am ieșit din casă.

Dar, de cum am ajuns afară și am trecut de elvețian – pe care dintr-un soi de zăpăceală și spaimă chiar l-am salutat și care nu mi-a răspuns nici măcar cu o privire –, am simțit limpede că mi se adusese o mare ofensă. Soarele se afla sus pe cerul de amiază. Mi-era foame și, în mod ciudat, această senzație mă rușina: îmi părea joasă, vulgară și nedemnă de mine. Fusesem jignit și totuși, iată: mi-era doar foame – și-atât. Poate că nu eram decât un Golubcik, nimic altceva decât un Golubcik.

M-am înapoiat pe același drum drept, nisipos, bătut de soare pe care sosisem aici cu numai două ore înainte; mergeam cu capul plecat – întocmai așa – și aveam impresia că nu-l voi mai putea ține drept niciodată, îl simțeam greu și umflat, de parcă bietul de el fusese pălmuit. Cei doi polițiști se aflau tot în același loc. Și de data asta s-au uitat lung în urma mea. La câtva timp după ce-am trecut de ei am auzit un fluierat ascuțit. Venea din stânga mea, dinspre malul mării: fluierătura m-a speriat, dar m-a și înviorat întru câtva – am ridicat capul și l-am zărit pe prietenul meu Lakatos. Era voios, vestuța lui de un galben-deschis, radios sclipea vesel, bastonașul și-l agita spre mine, pălăriuța lui fină de panama, la fel radioasă, o așezase lângă el pe pietriș. A ridicat-o de jos și mi-a ieșit în întâmpinare. Vioi și fără nici un efort vizibil, a urcat

povârnișul destul de abrupt care despărțea drumul în acest loc de țărmul mării, și în câteva minute s-a și aflat lângă mine, întinzându-mi o mână lunecoasă.

Abia atunci am observat că în mâna dreaptă încă mai țineam tabachera prințului, așa că iute am ascuns-o în buzunar. Oricât de rapidă ar fi fost mișcarea, prietenul meu Lakatos a observat-o, după cum mi-am dat seama din privirea lui și din zâmbetul lui. Mai întâi n-a spus nimic. Mergea dănțuind voios alături de mine. Apoi, când în fața noastră au început să apară primele case din oraș, m-a întrebat:

— Ei, ați reușit, nădăjduiesc?

— N-am reușit nimic, i-am răspuns, cuprins de o imensă furie împotriva lui Lakatos. Dacă m-ați fi însoțit, așa cum ați promis-o ieri – i-am mai spus –, atunci totul ar fi fost altfel. M-ați mințit! De ce mi-ați scris că trebuie să plecați? Și cum de mai sunteți aici?

— Cum adică, a exclamat Lakatos, oare n-am nimic altceva de făcut? Credeți cumva că mă interesează treburile dumneavoastră? Am primit noaptea o telegramă că trebuie să plec. Apoi mi-am dat seama că puteam totuși să mai rămân. Și ca bun prieten am venit aici să aflu la ce rezultat ați ajuns.

— Păi tocmai asta-i, am spus, că n-am ajuns la nici un rezultat, ba poate chiar am mai pierdut și din puținul ce-l aveam.

— Nu v-a recunoscut ca fiu? Nu-i e frică de dumneavoastră? Nu v-a invitat la el?

— Nu!

— Nu v-a dat mâna?

— Ba da, l-am mințit.

— Și ce v-a mai dat?

Am scos tabachera din buzunar. Am întins-o spre el ținând-o în palma desfăcută, m-am oprit din mers și l-am lăsat pe Lakatos s-o cerceteze. N-a atins-o, ci doar și-a

plimbat atent ochii peste ea. A plescăit din limbă, și-a țuguiat buzele fluierând încetișor, a țopăit un pas înainte, apoi un altul înapoi, și-n cele din urmă a spus:

— Extraordinară piesă! Face o avere! Permiteți s-o ating?

Și deja o pipăia cu degetele lui ascuțite. Ajunsesem în dreptul primelor case din oraș, câțiva oameni veneau spre noi, iar Lakatos mi-a șoptit grăbit:

— Vârâți-o în buzunar!

Am ascuns tabachera.

— Vulpoiul bătrân era singur? a întrebat Lakatos.

— Nu, am zis eu, fiul lui a intrat la un moment dat în odaie!

— Fiul lui? a spus Lakatos. N-are nici un fiu. Să vă spun ceva – am uitat ieri să vă atrag atenția! Nu-i fiul lui, e fiul contelui P., un francez. De la nașterea băiatului, prințesa trăiește în Franța, fiind, ca să zic așa, ostracizată. Dar fiul a trebuit să i-l lase. Asta-i. La urma urmei, un moștenitor tot îi trebuie cândva. Altminteri cine să țină în mâinile sale întreaga avere? Dumneavoastră, poate? Sau eu?

— Știți sigur asta? am întrebat, și inima a început să-mi zvâcnească aprig de bucurie – de-o bucurie rea, din sete de răzbunare, și dintr-odată am simțit o ură aprinsă împotriva băiețandrului și deplină indiferență față de bătrânul prinț. Tot ce simțeam în mine nedeslușit, nostalgia, dorințele mele și-au găsit deodată o țintă, mi-am redobândit puterile, uitând de rușinea pățită sau mai degrabă: credeam a ști cine-i unicul vinovat de rușinea mea. Îmi ziceam că, dacă băiețandrul n-ar fi intrat în odaie, cu siguranță că l-aș fi putut câștiga pe prinț de partea mea. Pesemne însă că cineva îi atrăsese tânărului atenția, trebuie să fi știut cine eram și de aceea dăduse buzna – prințul a ajuns bătrân și nerod, iar falsul lui fiu îl joacă pe degete cu viclenie, franțuzul ăsta, fiul unei mame dezonorate.

În timp ce-mi treceau toate astea prin cap mă simțeam, s-ar fi zis, tot mai bine și mai în largul meu, căci flacăra urii îmi încălzea inima. Am crezut că descoperisem, în sfârșit, sensul și scopul vieții mele. Sensul tragic al vieții mele mă făcea să fiu nefericita victimă a unui tânăr perfid. În vreme ce scopul vieții mele era că din acest ceas aveam datoria să-l nimicesc pe tânărul perfid. M-a cuprins deodată un sentiment de imensă, caldă recunoștință față de Lakatos, drept care i-am strâns tăcut mâna, cu putere. Nu mi-a mai dat drumul. Și-am mers așa amândoi mai departe, mână-n mână, aproape ca doi copii, spre restaurantul cel mai apropiat. Am mâncat copios și cu o poftă sănătoasă. N-am vorbit prea multe. Lakatos a extras din buzunarul hainei sale câteva ziare – a făcut-o ca prin farmec, căci până atunci nici nu observasem măcar acele foi. Când am terminat de mâncat, i-a cerut chelnerului să ne facă socoteala, a împins spre mine nota și, adâncit în ziarul lui, a spus în treacăt:

— Deocamdată plătiți dumneavoastră! Ne socotim noi mai târziu!

Am dus mâna la buzunar, am scos portmoneul, l-am deschis și-am constatat că era umplut cu gologani, în loc de arginții pe care-i luasem cu mine. Am căutat apoi în altă despărțitură, amintindu-mi precis că avusesem acolo două monede de zece ruble, și-am mai scotocit un timp, cuprins de spaimă și cu fruntea îmbrobonită de sudoare. Era cert că noaptea trecută cineva mă prădase. Ăstimp Lakatos împăturise ziarul la loc. După o vreme m-a întrebat:

— Ei, mergem? uitându-se la mine și părând să se-nspăimânte. Dar ce s-a întâmplat? a zis apoi.

— Nu mai am nici un ban! am șoptit.

Mi-a luat portmoneul din mână, l-a cercetat și-a spus în sfârșit:

— Păi de, femeile!

După care a scos banii din portofelul lui, a plătit, m-a luat de braț și a zis:

— Nu-i nimic, zău așa, nu-i nimic, tinere domn! Nici vorbă s-ajungem noi la ananghie, doar avem în buzunar o adevărată comoară. Trei sute de franci bătuți pe muchie, socoteală cinstită. Chiar acum mergem să schimbăm tabachera pe bani! După care însă, tinere, e timpul să vă potoliți! Și să vă-ntoarceți numaidecât acasă!

Braț la braț cu Lakatos, am plecat să facem rost de bani.

Am mers în cartierul din apropiere de port, unde locuiesc niște amărâți de evrei în căscioarele lor pe jumătate dărăpănate. Sunt, cred, cei mai amărâți și totodată, în treacăt fie spus, și cei mai voinici evrei din lume. Ziua lucrează în port cu o forță de macarale, cărând poverile pe vase sau descărcând mărfurile pe țărm, iar cei mai fără vlagă în ei fac negoț cu fructe, semințe de bostan, ceasuri de buzunar, haine sau repară cizme, cârpesc pantaloni și fac tot ce-i silește nevoia pe asemenea evrei sărmani. Sabatul însă îl țin de cum se lasă noaptea de vineri, așa încât Lakatos a zis:

— Să mergem ceva mai iute, azi e vineri și evreii încetează curând să mai facă gheșefturi.

În timp ce mergeam alături de el m-a cuprins o mare spaimă – mi se părea dintr-odată că tabachera pe care mă duceam s-o vând de fapt nu-mi aparține: ca și cum Krapotkin nu mi-o dăruise, ci eu i-o furasem. Mi-am înfrânat însă spaima, luând chiar o mină veselă, părând să nu-mi mai amintesc că mi se furaseră banii și râzând la orice anecdotă povestită de Lakatos, măcar că nici nu auzeam ce spune. Dar așteptam ca el să-nceapă să chicotească, iar atunci știam că-și isprăvise povestea și mă porneam să râd la rândul meu în gura mare și jenat. Bănuiam oarecum că istorioarele lui erau când despre femei, când despre evrei ori ucraineni.

Ne-am oprit în sfârșit în fața colibei dărăpănate a unui ceasornicar. N-avea nici o firmă, dar îți dădeai lesne seama că cel ce locuia acolo e ceasornicar văzând mulțimea de rotițe și arcuri, de arătătoare și cadrane răspândite pe pervazul ferestrei. Era un evreu mărunțel, uscățiv, cu o bărbuță de țap rară și gălbuie ca paiul. S-a ridicat să ne iasă în întâmpinare și-am observat că șchiopăta – era tot un șchiopătat ușor săltăreț, aproape ca al prietenului meu Lakatos, dar nu unul la fel de distins și de ales. Evreul ăsta semăna cu un țap mititel, trist și un pic obosit. În ochișorii lui negri ardea un foculeț roșiatic. A luat tabachera în mâna lui sfrijită, cântărind-o un pic și spunând: Aha, Krapotkin! Și m-a cercetat cu o privire iute, părând a mă cântări și pe mine din ochișori la fel cum mai înainte cântărise tabachera în mânuța-i sfrijită. Deodată am avut impresia că ceasornicarul și cu Lakatos ar fi frați, cu toate că-și vorbeau cu „dumneavoastră".

— Deci, cât? a întrebat Lakatos.

— Ca de obicei! a zis evreul.

— Trei sute?

— Două sute!

— Două sute optzeci?

— Două sute!

— Să mergem! mi-a zis Lakatos, luând tabachera din mâna întinsă a ceasornicarului.

Am mers cu câteva case mai departe și din nou ne-am oprit în fața unei ferestre de ceasornicar, iar când am intrat de pe un scaun s-a ridicat un același evreu sfrijit și cu bărbuță gălbuie, dar care de data asta a rămas îndărătul tejghelei, așa încât n-am putut vedea dacă șchiopătează și el. Când Lakatos i-a arătat tabachera, acest al doilea ceasornicar a rostit și el doar un cuvânt:

— Krapotkin!

— Cât? a întrebat Lakatos.

— Două sute cincizeci! a zis ceasornicarul.

— Poftim! a zis Lakatos.

Şi evreul ne-a plătit suma în monede de aur de zece şi de cinci ruble.

Am părăsit cartierul.

— Aşa, măi băiete! a zis Lakatos. Acum luăm maşina şi mergem la gară. Fii cuminte, lasă-te de prostii şi păstrează-ţi banii. Îmi poţi scrie la Budapesta din când în când. Uite-aici adresa mea.

Şi mi-a dat cartea lui de vizită, pe care scria cu litere latine şi chirilice:

JENÖ LAKATOS
Reprezentant comercial pentru hamei
Firma Heidegger & Cohnstamm, SAAZ

Adresa: Budapesta, Rakocziutca, 31.

M-a jignit adânc că dintr-odată mă tutuia şi-mi vorbea în felul ăsta, aşa că i-am spus:

— Vă datorez nu numai mulţumiri, dar şi bani.

— Nicidecum mulţumiri! a răspuns el.

— Aşadar, cât? l-am întrebat.

— Zece ruble! a spus, şi i-am dat o monedă de aur de zece ruble.

După care a făcut semn unui taxi în care am urcat împreună. Ne-am dus la gară.

Nu mai rămăsese mult timp, trenul pleca în zece minute, iar clopoţelul sunase deja întâia oară.

Tocmai voiam să urc în vagon când deodată au răsărit doi bărbaţi surprinzător de mari ca statură, unul la dreapta şi altul la stânga prietenului meu Lakatos. Mi-au făcut semn să cobor şi m-am conformat. Ne-au luat între ei – doi coloşi mohorâţi – şi ne-au scos iar afară din gară. Toţi patru n-am schimbat între noi nici măcar un cuvânt. Am înconjurat clădirea mare a gării şi apoi am luat-o prin spate

în direcția de unde se auzea șuieratul locomotivelor care făceau manevre, până ce-am ajuns la o ușă mică. Era biroul de poliție. În dreptul ușii stăteau doi polițiști. Un funcționar ședea la masă, ocupat să prindă nenumăratele muște care zburau prin cameră bâzâind tare, necontenit, pătrunzător și care se așezau pe foile albe de hârtie împrăștiate pe birou. De îndată ce prindea o muscă, o lua între degetul mare și arătătorul mâinii stângi și-i smulgea o aripioară. După care o cufunda în călimara mare din porțelan alb pătat de cerneală. Tot făcând asta ne-a lăsat pe toți să așteptăm cam un sfert de ceas: pe Lakatos, pe mine și pe cei doi zdrahoni care ne aduseseră aici. Era foarte cald și tăcere. Nu auzeam decât locomotivele, bâzâitul muștelor și răsuflarea grea, cumva sforăitoare a polițiștilor.

În sfârșit funcționarul mi-a făcut un semn. Și-a cufundat pana în călimara în care pluteau o mulțime de leșuri de muște și m-a întrebat care mi-e numele și de unde vin, încotro mă duc și care e scopul șederii mele la Odessa. După ce i-am răspuns la toate, s-a proptit mai bine în scaun, și-a mângâiat barba frumoasă, bălaie, și-apoi, aplecându-se din nou, brusc, peste masă, m-a întrebat:

— De fapt, câte tabachere din astea ați furat?

N-am priceput întrebarea și am tăcut.

A deschis sertarul și mi-a făcut semn să vin lângă el, așa că am înconjurat masa și m-am uitat în sertarul deschis care era plin cu tabachere de felul celei pe care o primisem de la prinț. Am încremenit speriat în fața sertarului, nepricepând nimic. Mă simțeam ca și cum mi s-ar fi făcut farmece – am scos din buzunar biletul de tren cumpărat în urmă cu o jumătate de ceas și i l-am arătat funcționarului: ce făceam era ridicol, mi-am dat seama imediat de asta, dar eram descumpănit, năucit și credeam – așa cum i se întâmplă omului năucit – că trebuie neapărat să mă comport fără nici o noimă.

— Câte asemenea tabachere ați mai luat? m-a întrebat încă o dată funcționarul.

— Una singură, am spus. Pe care prințul mi-a dat-o! Domnul aici de față o știe – și am arătat spre Lakatos, care a dat din cap. Dar funcționarul a zis numaidecât:

— Afară! – și Lakatos a fost scos din încăpere.

Am rămas singur cu funcționarul și cu un polițist care stătea la ușă. Dar acela nici nu părea a fi om viu, ci mai degrabă un stâlp sau ceva asemănător.

Funcționarul și-a înmuiat iar condeiul în călimară, pescuind cu el o muscă moartă, udă; părea că din muscă curge un sânge de cerneală, și-n timp ce-o cerceta a spus încetișor:

— Sunteți fiul prințului?

— Da!

— Și-ați vrut să-l omorâți?

— Să-l omor?! am țipat.

— Da! a întrebat funcționarul foarte încet și zâmbind.

— Nu! Nu, am urlat, îl iubesc!

— Puteți pleca! a spus funcționarul către mine.

M-am apropiat de ușă. Atunci polițistul m-a înșfăcat de braț și m-a scos afară, unde ne aștepta o mașină de poliție cu geamurile zăbrelite. Ușa s-a deschis. Înăuntru ședea un polițist, care m-a tras în mașină. Și am pornit spre închisoare.

Aici Golubcik a făcut o pauză lungă. Mustața îi tremura un pic, marginea de jos era umedă de la rachiul din care povestitorul sorbea pe îndelete din când în când. Chipurile ascultătorilor erau palide, încremenite și, după cum mi se părea, mai brăzdate și zbârcite, ca și cum fiecare din cei prezenți și-ar fi trăit în decursul ceasului scurs de la începutul povestirii nu numai propria tinerețe, ci și pe aceea a lui Semion Golubcik. Ne apăsa acum nu numai propria noastră viață, ci și acea câtime de viață a lui Golubcik pe care tocmai ne-o povestise. Nu fără o anume

spaimă așteptam s-ascult acum și urmarea pesemne cumplită a acestei povești, pe care s-ar fi zis că mai degrabă trebuia s-o îndur decât s-o ascult pur și simplu. Prin ușa închisă auzeam huruitul înfundat al primelor camioane cu zarzavaturi ce mergeau la piață, și câteodată șuieratul melancolic, prelung al unor locomotive îndepărtate.

— Nu era decât un banal arest, a reluat Golubcik firul povestirii, nimic îngrozitor. Era, oricum, o încăpere destul de confortabilă, cu zăbrele largi la fereastra înaltă, zăbrele care nu aveau nimic amenințător sau erau la fel de puțin amenințătoare precum cele de la fereastra unei locuințe. Mai erau o masă, un scaun și două paturi de campanie. Îngrozitor a fost însă altceva: anume că, atunci când am intrat, de pe unul dintre paturi s-a ridicat să mă salute prietenul meu Lakatos. Întinzându-mi mâna voios și degajat ca și cum ne-am fi întâlnit, de pildă, într-un restaurant. M-am făcut că nu văd mâna întinsă. A oftat mâhnit și jignit și s-a culcat la loc în pat. M-am așezat pe un scaun. Îmi venea să plâng, să-mi pun capul pe masă și să plâng, dar mi-era rușine de Lakatos, și încă mai puternică decât rușinea era teama că ar putea încerca să mă consoleze. Așa încât ședeam tăcut pe scaun, simțind în piept un soi de plâns împietrit, și număram zăbrelele de la fereastră.

— Nu disperați, tinere domn! a spus Lakatos după o vreme. S-a ridicat și s-a apropiat de masă. Am aflat între timp tot!

Mi-am ridicat capul fără voia mea, regretând însă imediat c-o făcusem.

— Am peste tot relațiile mele – mi le-am făcut acum și aici. În cel mult două ore veți fi eliberat. Știți cui îi datorăm pățania asta? Ia ghiciți!

— Spuneți-mi odată! am țipat eu. Nu mă mai chinuiți atât!

— Păi, cui altuia dacă nu fratelui dumneavoastră, sau mai degrabă fiului contelui P., mă-nțelegeți?

O, cum să nu-nțeleg, și totuși... nu înțelegeam. Dar ura, prieteni, ura împotriva acelui tânăr – împotriva bastardului, a falsului fiu al tatălui meu bun, al tatălui meu princiar – și-a asumat într-un fel rolul rațiunii, după cum se-ntâmplă adesea în asemenea situații: pentru că uram, îmi închipuiam că și pricep lucrurile. Într-o clipită mi s-a și părut că întrezărisem teribilul complot urzit împotriva-mi. Și pentru prima oară în mine s-a trezit dorința de răzbunare, care este sora geamănă a urii, și, mai iute decât obișnuiește tunetul să urmeze fulgerului, am decis să mă răzbun odată și-odată pe-acel tânăr. Cum, nu știam încă, dar simțeam de pe-acum că Lakatos avea să-mi arate calea, ceea ce mi l-a făcut pe loc chiar simpatic.

Bineînțeles că a ghicit ce se petrece în mine. A zâmbit, și din zâmbetul lui mi-am dat seama că știa totul. S-a aplecat peste masă apropiindu-și atât de tare fața de a mea, încât nu-i mai vedeam decât dinții strălucitori și-n spatele lor lucirea trandafirie a cerului gurii, și uneori un vârf de limbă roz, care-mi amintea de limbuța pisicii noastre de-acasă. Știa într-adevăr totul. Lucrurile stăteau așa: una dintre numeroasele marote ale bătrânului prinț era să dăruiască tabachere – toate de același soi și foarte scumpe. Le comanda la un giuvaiergiu din Veneția, după vechiul model al unei tabachere pe care el însuși, prințul, o cumpărase cândva la o licitație. Prințul obișnuia să dăruiască oaspeților săi asemenea tabachere din aur masiv, cu încrustații de fildeș și ornate cu țăndări de smarald, având totdeauna la îndemână o mulțime de tabachere. Așa că totul se explica foarte simplu. Tânărul pe care prințul îl considera fiul lui avea nevoie de bani, drept care mai șterpelea din tabachere, vânzându-le din când în când; în decursul anilor, poliția confiscase la fiecare descindere făcută pe la diverși negustători o imensă cantitate de astfel

de tabachere. Toată lumea știa de unde proveneau aceste comori. O știa vechilul prințului, o știau și lacheii săi. Dar cine-ar fi cutezat să i-o spună? În schimb, era cu mult mai simplu să pui un asemenea furt, ba poate chiar și o spargere, în cârca unui tânăr neînsemnat ca mine; căci ce erau cei de seama noastră în vechea Rusie, dragi prieteni? Niște simple insecte, precum muștele pe care funcționarul le îneca în călimară, niște nimicuri, firicele de praf strivite sub cizma unui mare domn. Și totuși, prieteni, îngăduiți-mi să mă întrerup o clipă și iertați-mă că vă reținun pic: mi-ar plăcea ca azi să mai fim tot firicelele de praf de-atunci! Atârnam, ce-i drept, nu de legi, ci de toane. Dar toanele acelea mai că mi se păreau mai previzibile decât legile. De altfel, chiar și legile mai depind de toane. Căci sunt interpretabile. Da, prieteni, legile nu te apără de samavolnicii, când sunt interpretate samavolnic. Toanele unui mărunt judecător nu le cunosc. Sunt însă mai rele ca toanele obișnuite, fiind pur și simplu niște răutăți infame. În schimb, cunosc toanele unui domn mare. Te poți încrede chiar mai mult în ele decât în lege. Pe un domn adevărat, un mare domn, care poate să te pedepsească ori să se-arate îndurător – pe un asemenea domn uneori îl mânii cu un singur cuvânt, dar îl și îmbunezi cu un singur cuvânt. Și câți domni mari n-au existat pe lume care nici măcar nu s-au mâniat vreodată! Toanele lor erau mereu mai degrabă binevoitoare. Legile însă, prieteni, sunt aproape întotdeauna vrăjmașe. Aproape că nu există lege despre care să poți spune că e binevoitoare, iar pe pământ nici măcar nu există dreptate absolută – dreptatea, prieteni, n-o găsești decât în Iad!

Dar să revin la povestirea mea: pe atunci încă-mi mai doream Iadul pe pământ, vreau să zic: eram setos de dreptate. Iar cine vrea dreptatea absolută, acela a ajuns robul răzbunării. Așa eram eu pe-atunci. Îi eram recunoscător

lui Lakatos că-mi deschisese ochii. M-am forțat să am încredere în el și l-am întrebat:

— Ce trebuie să fac?

— Spuneți-mi mai întâi, dar așa, între noi, dacă într-adevăr n-ați avut nimic altceva de gând decât să-i mărturisiți prințului că sunteți fiul lui. Puteți să mi-o spuneți liniștit, nu ne aude nimeni. Și suntem acum tovarăși de suferință. Haide, v-am arătat încredere, răspundeți-mi la fel. Cine v-a trimis la prinț? În școala dumneavoastră există cumva simpatizanți ai – păi știți și dumneavoastră – ai așa-numiților revoluționari?

— Nu pricep, i-am răspuns. Nu sunt un revoluționar. Tot ce vreau e dreptul meu! Dreptul meu! am țipat.

Abia mai târziu aveam să pricep ce rol juca Lakatos. Abia mai târziu, când eu însumi aproape că ajunsesem un Lakatos. Dar pe atunci n-am priceput nimic. El însă a înțeles foarte bine că eram sincer. N-a spus decât:

— Păi, atunci totu-i în regulă!

În sinea lui s-o fi gândit: iar m-am înșelat. Afacerea asta nu mi-a adus mare câștig.

Ceva mai târziu s-a deschis ușa și a intrat funcționarul care înecase muștele, urmat de un domn în civil. M-am ridicat de pe scaun. Funcționarul a zis: Vă las singuri, și a ieșit. După el a ieșit și Lakatos, fără a-mi mai arunca vreo privire. Domnul mi-a spus să mă așez și că vrea să-mi propună ceva. A început zicându-mi că el știe totul. Că prințul deține o poziție înaltă și că e un om de mare însemnătate. Că de el depinde binele Rusiei, al țarului, ba chiar al lumii întregi, am putea spune. Și că de aceea nu-i îngăduit să fie tulburat. Iar eu mă dusesem la el cu niște pretenții ridicole. Numai datorită înțelegerii mărinimoase a prințului scăpasem de o grea pedeapsă. Asta fiindcă sunt tânăr și ca atare mai pot fi iertat. Atâta doar că prințul – care până acum s-a ocupat dintr-o toană de fiul unuia dintre pădurarii lui, îngrijindu-se chiar ca acesta să urmeze

o școală – înțelege să nu-și mai irosească de-acum înainte milostivirea pe un om nedemn, sau ușuratic, sau nechibzuit – sau oricum altcumva mi-ar plăcea mie să mă numesc. Și prin urmare s-a luat hotărârea ca eu să primesc o slujbuliță potrivită cu condiția mea modestă. Că pot fie să ajung pădurar, ca tatăl meu, și cu timpul, cine știe, vechil pe una dintre moșiile prințului, fie să intru într-o slujbă de stat, ca funcționar la poștă, la căile ferate ori conțopist într-un loc oarecare, poate chiar la o gubernie. Toate fiind slujbe bine plătite și potrivite pentru mine.

N-am răspuns nimic.

— Uite-aici, semnează! a zis domnul, despăturind o hârtie pe care scria că n-am nici un soi de pretenții de la prinț și că mă oblig să nu-l mai caut niciodată.

Prieteni, nu vă pot descrie exact starea mea de atunci. Citind acea hârtie m-am simțit rușinat, umilit și totodată plin de trufie, înspăimântat și dornic de răzbunare deopotrivă, setos de libertate și în același timp gata să îndur cine știe ce chinuri, să iau asupra mea crucea, setos de putere, dar încercat și de sentimentul dulce, ispititor că neputința poate oferi și ea omului o fericire fără de pereche. Voiam să am suficientă putere pentru ca într-o bună zi să răzbun ocara ce-o sufeream acum și totodată îmi doream să am forța de a îndura această ocară. Pe scurt, îmi doream să fiu nu numai un răzbunător, ci în același timp și un martir. Dar încă nu eram nici una, nici alta, o simțeam prea bine – iar domnul din fața mea o știa și el cu siguranță. Mi-a spus de data asta cu asprime:

— Hai, iute, hotărăște-te!

Iar eu am semnat hârtia.

— Așa, a zis, și a vârât hârtia în buzunar. Și-acum, ce vrei să faci în continuare?

De-ar fi vrut Dumnezeu să-i fi răspuns ce-mi stătea pe limbă să spun, și anume cuvintele simple: Vreau acasă! La mama! Dar în acel moment s-a deschis ușa și a intrat

un ofiţer de poliţie, un filfizon ferchеş cu mănuşi albe, cu o sabie scânteietoare şi tocul lustruit, de piele, al revolverului, cu o privire de gheaţă, plină de trufie, sclipindu-i în ochii albaştri. Şi doar din pricina sa, fără a-i mai arunca o privire domnului din faţa mea, am spus brusc:

— Vreau să intru în poliţie!

Această vorbă nesocotită, dragi prieteni, mi-a hotărât soarta. Abia mult mai târziu aveam să aflu că vorbele sunt mai puternice decât faptele – şi adeseori râd când observ cât de mult îi place lumii să spună: „Nu vorbe, ci fapte!" Dar ce nevolnice-s faptele! Cuvântul rămâne, fapta trece! Fapte face şi-un câine, dar vorba n-o rosteşte decât omul. Fapta, acţiunea nu-i decât o nălucă în comparaţie cu realitatea, şi încă mai mult cu realitatea supranaturală a cuvântului. Acţiunea se raportează la cuvânt cam în felul în care se raportează umbra bidimensională din cinematograf la omul viu tridimensional sau, dacă preferaţi, precum fotografia la original. De aceea am şi ajuns un ucigaş. Dar despre asta voi vorbi mai târziu.

Deocamdată s-au petrecut următoarele: am semnat o hârtie în camera unui funcţionar pe care până atunci nu-l mai văzusem. Ce scria exact în acea hârtie nu mai ştiu prea bine. Funcţionarul – un bătrân domn cu o barbă într-atât de venerabilă, de lungă, de argintie, încât chipul de deasupra ei părea mărunt şi insignifiant, ca şi cum acesta ar fi răsărit din barbă, şi nu invers, barba din el –, acest bătrân funcţionar mi-a întins o mână moale, durdulie şi unsuroasă de-atâta făţărnicie, zicându-mi:

— Sper să te acomodezi la noi şi să te simţi ca acasă! Pleci acum la Nijni Novgorod. Iată adresa celui la care trebuie s-ajungi. Cu bine!

Când eram deja la uşă, mi-a strigat:

— O clipă, tinere!

M-am întors la biroul lui.

— Ține bine minte, tinere! a zis el aproape cu furie. „Să taci, s-asculți, să taci, s-asculți!"

A dus un deget la buzele năpădite de barbă și mi-a făcut semn cu mâna.

Prin urmare, eram acum la poliție, la Ohrana, prieteni! Am început să urzesc planuri de răzbunare. Aveam putere. Aveam în mine și ură. Eram un bun agent. N-am cutezat să mai întreb de Lakatos. Va mai apărea deseori în povestirea mea. Deocamdată îngăduiți-mi să sar peste câteva amănunte ce ar mai fi de povestit. Mai există destule alte mârșăvii în viața mea care de-abia de-acum urmează.

Îngăduiți-mi, prieteni, să sar peste relatarea amănunțită a faptelor josnice – da, ele pot fi, ba chiar trebuie numite josnice – pe care le-am comis în decursul următorilor ani. Știți doar cu toții, frații mei, ce-a fost Ohrana. Și poate că vreunul dintre voi a și simțit-o pe pielea lui. În nici un caz nu-i nevoie să v-o descriu în amănunțime. Prin urmare știți ce-am fost. Iar dacă nu vă place, vă rog spuneți-mi-o pe dată și mă ridic și plec. Are vreunul dintre voi ceva împotriva mea? Vă rog să mi-o spuneți, domnii mei! Să mi-o spuneți deschis! Iar eu am să plec!

Noi însă tăceam cu toții. Doar birtașul a spus:

— Semion Semionovici, de vreme ce tot ai început să ne spui povestea dumitale și de vreme ce noi toți cei care ședem aici avem câte ceva pe conștiință, te rog așadar în numele nostru, al tuturor, să continui.

Golubcik mai luă o sorbitură și își continuă povestirea:

— În ciuda tinereții mele nu eram un prost, și prin urmare în curând am ajuns să fiu bine văzut de superiorii mei. Dar mai întâi – am uitat să vă povestesc asta – i-am trimis o scrisoare mamei mele. Spunându-i că prințul m-a primit bine și că-i transmite salutări călduroase. Și i-am mai scris că prințul îmi făcuse rost de un post grozav în administrația de stat și că de-acum înainte îi voi trimite

lunar câte zece ruble. Dar pentru banii ăştia nu va trebui să-i mulţumească prinţului.

Ştiam încă de când am scris această scrisoare că nu-mi voi mai revedea mama niciodată – şi, oricât de curios vi s-ar părea, prieteni, asta mă-ntrista foarte tare. Dar eram îmboldit de ceva mai puternic – aşa mi se părea pe-atunci –, de ceva mai puternic decât iubirea de mamă, şi anume de ura împotriva falsului meu frate. Ura era gălăgioasă ca o trompetă, în timp ce iubirea pentru maică-mea – abia auzită şi gingaşă ca sunetul unei harfe. Pricepeţi cum stau lucrurile, prieteni!...

Prin urmare, aşa tânăr cum eram, am ajuns un agent formidabil. N-am să vă povestesc toate infamiile pe care le-am comis în acea vreme. Dar unul sau altul dintre voi îşi mai aminteşte, poate, de povestea socialistului revoluţionar evreu Salomon Komrower, numit Komorov – iar asta a fost una dintre cele mai murdare isprăvi ale vieţii mele.

Salomon Abramovici Komrower era un tânăr delicat din Harkov pe care politica nu-l preocupase niciodată şi care învăţa sârguincios Talmudul şi Tora, cum se cuvine s-o facă un evreu, vrând să devină un soi de rabin. Sora lui, în schimb, studia filozofia la Petersburg şi frecventa cercurile socialiştilor revoluţionari, căci voia, după moda de-atunci, să elibereze poporul... Şi într-o bună zi a fost arestată. Iar Salomon Komrower, fratele ei, nu găseşte altceva mai bun de făcut decât să se prezinte grabnic la poliţie şi să declare că el şi numai el e vinovat de uneltirile primejdioase ale surorii sale. Bun! Şi l-au arestat şi pe el. Iar noaptea am fost trimis în celula lui. Asta se petrecea într-o închisoare din Kiev şi-mi mai amintesc încă exact ora când am intrat în celulă – era cu puţin înainte de miezul nopţii. Când am intrat, vreau să spun: când m-au împrâncit înăuntru, Salomon Komrower se învârtea

necontenit încolo și-ncoace, încolo și-ncoace, părând să nici nu mă fi observat.

— Bună seara! am zis, dar el nu mi-a răspuns.

După cum aveam îndatorirea s-o fac, mi-am jucat rolul de vechi delincvent și m-am culcat, oftând, pe prici. După un timp Komrower a încetat și el să se plimbe și s-a așezat pe priciul său; eram obișnuit cu lucruri din astea.

— Politic? l-am întrebat ca de obicei.

— Da! a răspuns el.

— Cum așa? l-am întrebat.

Ei bine, era tinerel și prost, și mi-a relatat întreaga poveste. Eu însă, care mă gândeam mereu la falsul meu frate, tânărul prinț Krapotkin, și la răzbunarea mea, am chibzuit dacă nu cumva mi se oferea în sfârșit ocazia să-mi mai răcoresc ura veșnic încinsă. M-am apucat deci să-l îmbrobodesc pe tânărul și naivul Komrower că știu o cale de scăpare pentru el și sora lui: anume să pomenească de tânărul prinț ca fiind prietenul surorii sale, căci – așa i-am mai spus evreului credul – când e rostit un nume ca cel al lui Krapotkin, nimeni nu mai are a se teme de nimic.

De fapt, pe atunci chiar nu știam că tânărul prinț frecventa într-adevăr cercurile revoluționare și că de multă vreme era supravegheat de colegii mei. Se poate spune, așadar, că ura mea și setea de răzbunare au fost întru câtva norocoase. Căci, iată: a doua zi, după ce evreul Komrower a fost interogat, s-a întors în celulă cu încă cineva – cu un tânăr de viță aleasă în uniformă de inginer. Era, ca să zic așa, chiar fratele meu: tânărul prinț Krapotkin.

L-am salutat, dar bineînțeles că nu m-a recunoscut. Am început imediat să mă îngrijesc de el cu un zel plin de ură; de evreul Komrower, care zăcea pe priciul său din colțul celulei, nu-mi mai păsa defel. La fel cum procedase odinioară Lakatos cu mine, tot așa i-am smuls și eu tânărului prinț secret după secret, trădare după trădare, dar cu mai mult succes decât avusese pe-atunci Lakatos

cu mine. Ba mi-am permis chiar să-l întreb pe tânărul prinț dacă-și mai amintește de tabacherele pe care tatăl lui avea obiceiul să le dăruiască – și pentru prima oară tânărul a roșit, lucru vizibil chiar și în semiobscuritatea celulei. Căci așa se întâmplă în viață: bărbatul care poate că încercase să-l răstoarne pe țar s-a înroșit atunci când i-am amintit de una dintre strengăriile din copilăria sa. Din acel moment mi-a dat bucuros toate lămuririle pe care i le ceream. Așa am aflat că tocmai în urma poveștii stupide cu tabacherele, care într-o bună zi ieșise la iveală, el se simțise obligat să adopte o atitudine ostilă împotriva ordinii sociale. Ca atâția alți tineri din vremea sa, luase faptul că banala lui infracțiune fusese descoperită drept pretext pentru a deveni un așa-zis revoluționar și pentru a arunca vina pe societate. Tot frumușel mai era și acum, iar când vorbea sau chiar zâmbea cu dinții săi strălucitori celula noastră parcă se lumina. Uniforma îi era croită desăvârșit. Desăvârșit croite îi erau și fața, gura, dinții, ochii. Îl uram.

Mi-a destăinuit totul – într-adevăr totul, prieteni! Nu mai are azi importanță și nici nu vreau să vă plictisesc cu amănunte. Dar ceva tot trebuie să vă spun: nu mi-a folosit la absolut nimic că am transmis toate informațiile despre el mai departe. Căci nu tânărul prinț Krapotkin a fost pedepsit, ci evreul Komrower, complet nevinovat.

Am văzut cum i-au prins acestuia lanțul cu ghiuleaua de piciorul stâng, după care l-au trimis în Siberia. Tânărul prinț, în schimb, a dispărut într-o zi la fel de brusc precum sosise.

Toate mărturisirile pe care mi le făcuse prințul i-au fost atribuite tânărului Komrower.

Așa se obișnuia pe-atunci, prieteni! Am fost cu el în celulă în ultima lui noapte petrecută acolo. A plâns un pic, dându-mi apoi câteva bilețele adresate părinților, prietenilor și rudelor, și mi-a spus:

— Dumnezeu e pretutindeni. Nu mă tem! Și nici ură nu simt! Împotriva nimănui! Ai fost prietenul meu – prieten la nevoie! Îți mulțumesc!

M-a îmbrățișat și m-a sărutat. Sărutarea lui îmi mai arde și astăzi obrazul.

La aceste cuvinte, Golubcik și-a dus degetul la obrazul drept.

Peste un timp am fost transferat la Petersburg. Nu știți ce însemnătate avea un asemenea transfer. Aici îi erai subordonat direct celui mai puternic om din Rusia, comandantului suprem al Ohranei. De el atârna viața țarului însuși. Superiorul meu nu era nimeni altul decât contele W., un polonez – nici azi nu cutez să-i rostesc numele. Era un om ieșit din comun. Toți cei pe care-i lua în slujba sa erau mai întâi chemați la el în birou pentru a depune în fața lui un nou jurământ. Pe masa de scris neagră se găsea un imens crucifix de argint, plasat între două lumânări de ceară galbenă. Perdele negre acopereau ușa și ferestrele. Îndărătul biroului, pe un jilț disproporționat de înalt, negru, ședea contele, un omuleț mititel cu capul pleșuv acoperit de pistrui; avea ochi spălăciți, serbezi, care-ți aminteau de niște flori de nu-mă-uita veștede, urechile sfrijite ca de carton galben, maxilarele puternice și gura pe jumătate deschisă, lăsând să i se întrevadă dinții mari, galbeni. Omul acesta ne știa cât se poate de bine pe fiecare dintre noi, funcționarii Ohranei, supraveghindu-ne la fiecare pas, deși părea să nu-și părăsească niciodată biroul. Cu toții îl găseam înspăimântător și ne temeam de el mai tare decât se temeau oamenii de noi. Trebuia să depunem dinaintea sa un lung jurământ în odaia vrăjită, iar când dădeam să ieșim de-acolo ne oprea scurt, spunându-i fiecăruia dintre noi:

— Deci, bagă bine de seamă! Copil al morții! Ți-e dragă viața?

La care-i răspundeai:

— Da, Excelență! – și puteai pleca.

Într-o bună zi am fost chemat la secretarul lui, care mi-a comunicat că pe mine și pe mai mulți dintre camarazii mei ne aștepta o misiune specială. De la Paris urma să sosească un mare croitor, domnul Charron – auzeam acest nume pentru prima oară –, care fusese invitat la Petersburg să prezinte într-unul dintre teatrele de-aici noua sa colecție de modă. Câțiva mari duci erau interesați de fetele de la Paris. Iar câteva doamne din cea mai înaltă societate erau interesate de rochii. Trebuia ca noi să ne organizăm într-un serviciu de o natură foarte specială – mi-a spus secretarul. De unde să știi cine se află printre fetele cu care intenționează să vină domnul Charron? Oare n-ar putea ele ascunde arme sau bombe pe sub veșminte? Ce ușor le-ar fi s-o facă! Își schimbă tot timpul rochiile, firește, ies din scenă și intră în cabina lor, apoi se reîntorc, și uite-așa – gata nenorocirea. Domnul Charron a anunțat că vine cu cincisprezece fete. Avem deci nevoie de cincisprezece bărbați. Se prea poate să se încalce regulile bunei-cuviințe uzuale. Dar n-avem încotro. Apoi secretarul m-a întrebat dacă vreau să organizez și să conduc întreaga afacere.

Această misiune specială – recunoașteți și voi, dragi prieteni –, îndeajuns de neobișnuită, m-a umplut de bucurie. Văd că n-am cum să nu vorbesc cu voi despre lucruri foarte intime. Trebuie deci să vă mărturisesc că până în acel ceas nu fusesem niciodată îndrăgostit cu adevărat, așa cum li se întâmplă bărbaților tineri. Pe lângă țiganca pe care mi-o procurase prietenul Lakatos, relațiile mele cu femeile se rezumaseră la cele câteva dăți când frecventasem bordelul și, ca să zic așa, *posedasem* și plătisem niște fete. Meseria mă obliga să cunosc bine lumea, și dispuneam și de înzestrarea necesară pentru asta; dar pe atunci eram încă îndeajuns de necopt, iar gândul că trebuie

să supraveghez niște manechine de la Paris m-a făcut să-mi închipui că mi-a fost menit să spionez superba goliciune a unor doamne foarte alese din înalta societate pariziană, ba poate chiar să le „posed". Am spus imediat că eram pregătit și am purces să-i aleg pe cei paisprezece colaboratori ai mei. Erau flăcăii cei mai eleganți și mai tineri din întreaga noastră secție.

Seara în care croitorul parizian a sosit la Petersburg cu manechinele și geamantanele sale nenumărate ne-a dat nu puține bătăi de cap. Îl așteptam la gară în păr, toți cincisprezece, și totuși fiecăruia dintre noi i se părea că n-am fi decât cinci sau poate chiar numai doi. Șeful nostru atotputernic ne pusese în vedere să fim extrem de vigilenți; și toate astea numai din pricina unui croitoraș. Ne-am amestecat printre numeroșii oameni care-și așteptau rudele la gară. Eram pe-atunci convins că îndeplinesc o misiune extraordinar de importantă. Tot ce-aveam de făcut era nici mai mult, nici mai puțin decât să-i salvez, poate, țarului viața.

Când trenul a intrat în gară, iar faimosul croitor a coborât din el, am văzut imediat că șeful nostru cel atotputernic greșise. Acest om nu era unul pe care să-l poți bănui că ar comite atentate. Arăta bine hrănit, infatuat și inofensiv și se străduia din răsputeri să atragă cât mai mult atenția asupra sa. Pe scurt: nu era un „element subversiv". Era un tip destul de înalt, dar din pricina îmbrăcămintei ciudate părea mai degrabă mic, ba chiar foarte scund. În loc să-l acopere cum se cuvine, hainele îi fluturau și nu se așezau pe el, ca și cum le-ar fi primit în dar de la vreun prieten. Dar el însuși și le croise astfel, și de aceea nouă, sau cel puțin mie, ni se părea că ar fi în dublu travesti, ca să zic așa. M-am mirat că cei de la Curtea țarului chemaseră la Petersburg un asemenea croitoraș parizian travestit; și tot atunci am început să mă îndoiesc de siguranța

domnilor, a domnilor celor mari în cercurile cărora mi-ar fi plăcut atât de mult să fiu și eu. Până în acel moment îmi închipuisem că domnii cei mari nu se pot înșela niciodată și că nu le-ar da niciodată prin cap să cheme la Petersburg un comediant care să le dicteze doamnelor moda ce trebuie adoptată în Rusia. Acum însă o vedeam cu ochii mei. Croitorul a sosit cu mare alai, și nu numai feminin, după cum te-ai fi așteptat. Nu! Adusese cu el și câțiva bărbați tineri – niște bărbați tineri cu totul extraordinari de la Paris, oameni eleganți, unul și unul, cu cravate de mătase și mișcări sprintene. Au sărit de pe scara vagonului pe peron țopăind cu o încântare frivolă, aducând întru câtva cu niște vrăbioi sau scatii costumați – puțin a lipsit să înceapă să ciripească. Felul zgomotos și voios în care s-au pornit imediat după coborâre să vorbească între ei mi s-a părut a fi într-adevăr conversația lipsită de griji, ușuratică, purtată de niște păsări ce semănau cu oamenii ori, dacă preferați, de niște oameni acoperiți cu pene. Au așteptat în fața scării vagonului cu brațele întinse, primindu-le astfel pe cele cincisprezece fete care au coborât după ei cu multă grație și fasoane și cu fețișoare și gesturi atât de înfricoșate, de parcă nu coborau pe un peron, ci se aruncau într-un abis îngrozitor.

Una dintre femeile care coborau din vagon mi-a plăcut în mod deosebit. Ca și celelalte fete pe care le adusese croitorul, purta și ea un număr. Fiindcă toate purtau în dreptul sânului stâng un număr de culoare roșie pe fond albastru, pictat pe niște bavete curățele, dreptunghiulare, de mătase. Dar îți dădea impresia că cifrele fuseseră înfierate, după felul cum se însemnează caii și vacile. Cu toate că erau așa de zglobii, m-a cuprins o milă nesfârșită de ele: da, mi-era milă, dar mai ales de aceea care-mi plăcuse de la prima privire. Purta numărul nouă și se numea Luteția, după cum am aflat. Dar din pașapoartele lor, pe care apoi le-am frunzărit în biroul de pașapoarte al poliției

feroviare, rezulta că numele ei adevărat este Annette – Annette Leclaire. Nu știu de ce, dar numele acesta m-a mișcat în mod cu totul deosebit.

Poate că e cazul aici să vă repet că până atunci nu iubisem încă niciodată o femeie, și asta înseamnă că încă nu cunoșteam deloc femeile. Eram tânăr și plin de vigoare – firește că nici o femeie nu mă lăsa indiferent; dar inima n-avea nici un chef să se supună simțurilor mele. Pe cât de puternică mi-era dorința „să le am" pe toate, tot pe-atât de puternică era și convingerea că nu-s în stare să-i aparțin nici uneia. Dar, așa cum le stă în fire bărbaților tineri, mi-era totuși dor de o singură femeie – vreau să spun, de acea unică femeie, de fapt, care să-mi poată ostoi dorul și dorința după ele toate. În același timp, însă, bănuiam că asemenea femei n-au cum să existe, drept care – și tot în felul bărbaților tineri – așteptam să se-ntâmple așa-numitul miracol. Și mi s-a părut că el s-a împlinit în clipa în care am zărit-o pe Luteția – numărul nouă. Atunci când un tânăr – așa cum eram eu pe atunci – e în așteptarea miracolului, iute ajunge să creadă că, iată, miracolul s-a și întâmplat.

Așadar m-am îndrăgostit de Luteția la prima vedere, cum se spune. Curând mi s-a părut că-și poartă numărul ca pe un stigmat infamant și brusc am simțit ură împotriva acestui croitor distins, invitat aici de nobilii cei mai de frunte spre a le prezenta pe nefericitele lui sclave. Și bineînțeles că cea mai nefericită dintre toate mi s-a părut fata cu numărul nouă și cu numele de Luteția.

Și de parcă acest croitor monden netrebnic, dar nicidecum criminal, ar fi fost într-adevăr un proprietar de sclavi sau un negustător de carne vie, am început să chibzuiesc la mijloacele prin care aș putea s-o salvez din ghearele sale pe fata cu numărul nouă. Iar în faptul că din cauza croitorului mă trimiseseră la Petersburg am văzut

în chip deslușit un „semn al sorții". Și eram hotărât s-o salvez pe Luteția.

Am uitat, poate, să vă explic adineauri de ce poliția luase atari măsuri preventive din cauza unui croitor, ce-i drept, mai puțin obișnuit, dar care oricum nu era un individ suspect. Cu una sau două săptămâni mai înainte existase o tentativă de atentat împotriva guvernatorului din Petersburg. După cum știți, în bătrâna noastră Rusie atentatele eșuate aveau un efect cu mult mai teribil decât cele reușite, atentatele reușite fiind socotite întru câtva niște ordalii irevocabile. Căci în acea vreme, prieteni, lumea încă mai credea în Dumnezeu și oamenii erau siguri că nimic nu se-ntâmplă fără voia Sa. Dar pentru a-l devansa – dacă pot zice așa – pe Dumnezeu Atotputernicul, nedându-I deci prilejul să-l omoare pe vreunul dintre domnii cei mari, poliția noastră lua niște așa-numite măsuri preventive – măsuri stupide, ba uneori chiar absurde. Am primit însărcinarea să le supraveghem cu deosebită atenție pe aceste sărmane fete drăgălașe în pauzele în care își schimbau toaletele și de asemenea în viața lor particulară la hotel. Aveam misiunea să-i supraveghem pe bărbații cu care, foarte probabil, fetele aveau să se împrietenească – așa încât pot spune că în acele zile nici nu mai eram, de fapt, polițiști, ci mai degrabă un soi de guvernante. Pe mine însă misiunea asta nu m-a făcut să mă simt stingherit, ci chiar m-a reconfortat. Dar în acele prime ore fericite ale iubirii mele, oare ce nu mi s-ar fi părut reconfortant? Inima mea: simțeam că până azi o renegasem. Din clipa în care iubirea se cuibărise în ea, am descoperit că inima se mai afla la locul ei – atât numai că până în acel ceas o renegasem, o ponegrisem, o denaturasem. Da, prieteni, era o desfătare neasemuită să simt că încă mai aveam o inimă și să-mi recunosc crima de a o fi îndepărtat de la rosturile ei. Firește, nu știam pe atunci toate acestea

cu precizia cu care vi le relatez acum. Dar încă de atunci simțeam că iubirea începuse deja să mă izbăvească întru câtva și că-mi dăruia fericirea izbăvirii pe calea suferinței, a bucuriei și chiar a voluptății. Căci iubirea, prieteni, nu ne orbește, așa cum o afirmă proverbul acela absurd, ci, dimpotrivă, ne deschide ochii. Așa se face că, datorită iubirii absurde pentru o fată oarecare, am descoperit brusc că până în acel ceas fusesem un om rău, și chiar măsura exactă în care fusesem rău. Iar de atunci știu că obiectul care trezește iubirea în inima omenească nici nu are vreo însemnătate în comparație cu revelația pe care ne-o hărăzește iubirea. Pe oricine și orice ar iubi omul: el ajunge astfel să vadă, și nu devine orb. Până atunci nu iubisem încă niciodată; pesemne că de aceea și ajunsesem un nelegiuit, un spion, un trădător, un nemernic. Încă nu știam dacă fata va reuși să mă iubească. Dar chiar și numai harul pogorât asupra mea, care mă făcuse să mă îndrăgostesc brusc, la prima vedere, m-a făcut să fiu sigur pe mine, stârnindu-mi însă și remușcări din cauza faptelor mele infame. Am căutat să mă arăt demn de harul îndrăgostirii mele fulgerătoare. Și dintr-odată am realizat întreaga infamie a profesiei mele, care m-a dezgustat. Din acele clipe am început să-mi ispășesc crimele, dar acesta nu era decât începutul. Nu știam pe atunci ce mult voi avea de ispășit mai târziu.

O supravegheam, așadar, pe fata numită Luteția. Dar acum n-o mai făceam ca polițist, ci ca un iubit gelos, nu pe temeiul profesiei, ci al inimii, ca să zic așa. Simțeam o adevărată voluptate s-o supraveghez pe fată și să știu clipă de clipă că dețin asupra ei o putere reală. Într-atât de crudă este natura umană, dragi prieteni. Chiar și atunci când realizăm că suntem răi, tot răi rămânem. Căci oameni suntem – oameni! Răi și buni! Buni și răi! Nimic altceva decât oameni.

Am trecut prin chinuri infernale supraveghind-o pe fată. Eram gelos. Tot timpul tremuram ca nu cumva, într-o întâmplare, vreun alt coleg de-al meu să primească el, în locul meu, misiunea s-o supravegheze pe Luteția. Eram tânăr pe atunci, prieteni! Iar când ești tânăr se mai întâmplă ca gelozia să stea la începutul iubirii; și uneori te poți simți fericit chiar și când ești în culmea geloziei, ba poate tocmai din această cauză. Suferința ne face fericiți la fel ca bucuria. Aproape că nu poți deosebi fericirea de suferință. Adevărata iscusință de a deosebi fericirea de suferință nu vine decât odată cu vârsta. Iar atunci suntem deja prea slabi pentru a evita suferința și a gusta fericirea.

În realitate – oare am mai spus-o până acum? – firește că iubita inimii mele nu se numea Luteția. Vi se pare poate fără rost că amintesc acest fapt, dar pentru mine însemna mult că ea purta două nume, unul adevărat și un altul fals. Multă vreme am ținut pașaportul ei în buzunar. Am dus pașaportul la biroul de poliție, am transcris eu însumi datele și, așa cum obișnuiam să procedăm, am pus ca fotografia să fie și ea reprodusă, am luat la mine două copii și le-am pus bine într-un plic special. Ambele nume m-au fascinat, fiecare într-alt fel. Ambele nume le auzeam pentru prima oară. Numele adevărat radia o lumină caldă, intimă, iar cel de Luteția avea o strălucire magnifică, de-a dreptul împărătească. Era ca și cum aș fi iubit două femei în loc de una – dar, pentru că erau două femei într-una singură, îmi părea că trebuie s-o iubesc de două ori mai mult.

În serile în care fetele prezentau la teatru rochiile croitorului parizian – ziarele le numeau *creații* sau chiar *creații geniale* –, le supravegheam intrând în cabinele fetelor. Croitorul a protestat teribil împotriva acestei măsuri. S-a dus la văduva generalului Porciakov, care în vremea aceea juca un rol însemnat în societatea petersburgheză

și care de fapt îl și convinsese să vină în Rusia. În ciuda corpolenței ei faimoase, impresionante, generăleasa dispunea de o viteză de circulație înspăimântătoare. Avea capacitatea uimitoare de a vizita într-o singură dimineață doi mari duci, un guvernator general, trei avocați și pe directorul Operei Imperiale, pentru a li se plânge tuturor de măsura luată de poliția noastră. Dar, prieteni, când circumstanțele se dovedeau atât de speciale – la ce folos să te mai plângi de o măsură în bătrâna, draga noastră Rusie? Nici țarul însuși n-ar fi reușit nimic în această privință – ba poate că el chiar mai puțin ca alții.

Bineînțeles că eram la curent cu tot ce întreprindea sârguincioasa generăleasă. Ba mai mult, din leafa mea am plătit o sanie pentru a putea s-o urmăresc pretutindeni și tot din buzunarul meu am dat bacșișuri la slugi și lachei, care-mi relatau fiecare cuvințel rostit de generăleasă în diversele case. Firește că cele aflate le aduceam imediat la cunoștință șefului meu. M-a lăudat, dar m-am jenat să ascult laudele. Căci, prieteni, acum nu mai eram în slujba poliției, ci mă aflam într-un serviciu mai înalt – eram în slujba propriei mele pasiuni.

În acele zile m-am dovedit, pesemne, cel mai iscusit dintre toți funcționarii, căci nu numai că eram mai iute de picior decât atât de operativa generăleasă, ci dispuneam totodată și de ciudata însușire de a fi aproape ubicuu. Mă arătasem în stare să-i supraveghez aproape concomitent pe toți trei: pe Luteția, pe generăleasă și pe faimosul croitor. Doar pe unul nu l-am observat la timp, prieteni, pe unul singur: veți afla curând despre cine era vorba. Într-o zi l-am văzut pe faimosul croitor, care pusese pe el o haină de blană largă, comandată încă de la Paris – fiindcă nu era o blană rusească, ci una așa cum își imaginează parizienii c-ar arăta o blană rusească –, l-am văzut așadar urcând în sanie înfofolit într-un soi de mantou muieresc din blană de astrahan, cu o glugă de vulpe albastră de care

spânzura un ciucure argintiu, și pornind-o spre casa generălesei. M-am luat după el, dar am ajuns încă înaintea lui acolo în antreul casei deschizându-i ușa, îmbrăcat în livrea de lacheu, și ajutându-l să-și scoată blana ciudată – puteam s-o fac, fiindcă mă împrietenisem de câteva zile cu portarul –, după care am așteptat în anticameră cu urechea ciulită. Vajnica generălească i-a prezentat croitorului un raport zdrobitor. Pe care am reușit să-l ascult. I-a spus că tot ce încercase să întreprindă fusese zadarnic. Îi sorbeam vorbele cu desfătare. Căci împotriva Ohranei – și prin urmare și a mea, într-o anume măsură – nici un mare duce, ba nici chiar un avocat ovrei n-avea cum izbândi. Cum știți însă, în vechea Rusie existau trei mijloace infailibile, pe care generăleasa i le-a și dezvăluit croitorului: bani, bani și iar bani.

Croitorul era dispus să scoată parale din pungă. Și-a luat rămas-bun, a îmbrăcat din nou ciudata lui blană și s-a urcat în sanie.

În prima seară când a avut loc prezentarea „creațiilor" sale a apărut și el – prietenos, rotofei și totuși butucănos, cu fața radioasă și îmbrăcat în frac și vestă albă la care-i sclipeau năsturași roșii bizari amintind de niște gărgărițe; s-a învârtit prin culise și prin fața cabinelor fetelor lui. Dar, vai, n-a reușit să-l mituiască nici barem pe cel mai mizerabil dintre noi! Măcar că-și zăngănea în buzunarele încăpătoare arginții precum un călugăr săculețul cu ofrande sunătoare și, în ciuda înfățișării lui superbe, arăta mai puțin ca unul care caută să-i mituiască pe alții, cât mai degrabă ca un milog. Și nu l-ar fi putut convinge nici pe cel mai venal dintre noi să-i accepte banii. Era limpede: îi venea pesemne mai ușor să se înțeleagă cu marii duci decât cu niște spioni ca noi.

A dispărut, iar noi am intrat în cabinele fetelor.

Tremuram. Mă veți crede pe cuvânt dacă vă spun că mi-a fost atunci frică, pentru prima oară în viață frică

de-a binelea, o frică ce-mi pătrunsese-n oase. Mă temeam de Luteția și de dorința lacomă s-o văd pe jumătate dezbrăcată, doar cu o cămășuță pe ea, mă temeam de poftele ce se stârneau în mine, de lucrurile neînțelese, primare care-mi paralizau voința, și mă temeam și de propria-mi putere asupra ei. M-am întors cu spatele. M-am întors cu spatele la ea în timp ce se schimba. A râs de mine. În timp ce mă-ntorceam temător cu spatele, așadar, pesemne că a descoperit cu acel ager instinct feminin care adulmecă numaidecât teama și neputința bărbaților îndrăgostiți, că eu eram unul dintre cei mai inofensivi copoi din întreg marele imperiu țarist. Dar ce vorbesc eu de instinct! Ea doar știa bine că era misiunea mea s-o supraveghez îndeaproape, ba chiar cu toată strășnicia, dar văzuse că totuși mă întorsesem cu spatele la ea și, prin urmare, mă dădusem de gol! Eram de-acum la cheremul ei! Mă ghicise! Ah, prieteni, e mai bine să te dai pe mâna unui dușman declarat decât să lași o femeie să știe c-o iubești. Căci dușmanul te nimicește iute! Femeia însă – ei, veți vedea curând cât de încet, cât de ucigător de încet...

Bun! Stăteam așadar cu fața spre ușă, cercetând clanța albă și plicticoasă de parcă misiunea mea era să țin sub supraveghere tocmai acest obiect inofensiv – îmi amintesc bine: era de fapt o banală măciulie de porțelan, în care nu puteai descoperi nici o fisură. Treaba a durat un răstimp destul de îndelungat. Iar între timp iubita inimii mele cânta, fluiera și ciripea în spatele meu – și în fața oglinzii, după cum am ghicit – niște cântece deopotrivă nonșalante și dezmățate, și mă simțeam luat în râs de cântatul, fluieratul și ciripitul ei. Curată batjocură!...

Deodată s-a auzit bătând la ușă. M-am întors imediat și am zărit-o pe Luteția în fața oglinzii ovale cu ramă aurită, căutând să-și pudreze spatele cu un imens pămătuf. Era gata îmbrăcată. Purta o rochie neagră răscroită triunghiular la spate, tivită pe margini cu catifea roșie, și căuta

s-ajungă cu mâna dreaptă, în care ţinea pămătuful uriaş, la spatele ei, pentru a şi-l pudra. Mai mult decât goliciunea ei tulburătoare m-a fascinat în acea clipă conexiunea aproape drăcească – nu găsesc o altă expresie –, aşadar aproape drăcească a acestor culori. De atunci cred a şti că Iadul, în care cu siguranţă că voi ajunge cândva, e colorat în negru, alb şi roşu; iar în anumite locuri ale acelui tărâm – de pildă, pe pereţii Iadului – poţi desluşi ici-colo răscroiala triunghiulară a unui spate de femeie; la fel şi pămătuful de pudră.

M-am lungit prea mult povestindu-vă toate acestea, deşi totul n-a durat atunci decât o clipă. Înainte ca Luteţia să strige „Intră!", uşa s-a deschis. Şi încă înainte să apuc să-ntorc capul spre uşă, bănuiam de-acum cine-i noul sosit. O bănuiţi şi voi, prieteni! Cine altul dacă nu vechiul, ah, vechiul meu prieten Lakatos!

— Bună seara! a spus el pe ruseşte.

După care i-a vorbit Luteţiei un timp în franceză. N-am înţeles decât prea puţin. Pe mine păruse să nu mă recunoască ori să nu vrea să mă recunoască. Luteţia s-a întors spre el zâmbind. I-a spus câteva vorbe pe jumătate întoarsă în jilţ şi continuând să zâmbească, ţinând pămătuful mare în mână; o vedeam de două ori – imaginea ei vie, precum şi imaginea din oglindă. Lakatos s-a apropiat de ea şi am remarcat că tot mai şchiopăta vizibil. Purta frac şi cizme lăcuite, iar la butonieră îi ardea o floare roşie dintr-un soi necunoscut mie. În ce mă priveşte, fusesem aproape suprimat din peisaj. Aveam impresia că pentru nici unul dintre ei, nici pentru Luteţia, nici pentru Lakatos, nu mai eram de faţă, în carne şi oase. Şi mai c-aş fi început să mă îndoiesc eu însumi de prezenţa mea aici, dacă n-aş fi văzut foarte clar cum Lakatos şi-a sumes mânecile fracului – butonii de la manşete îi zăngăneau încetişor – şi cum i-a luat Luteţiei din mână pămătuful de pudră, apucându-l cu degetele răşchirate. Şi de parcă ar

fi avut intenția nu să presare un pic de pudră pe spatele ei, ci să modeleze un alt spate de femeie, s-a pornit să facă pase magice și să deseneze prin aer, cu ambele mâini, niște cercuri ininteligibile, după care s-a aplecat și-apoi s-a înălțat în vârful picioarelor, întinzându-și corpul, pentru ca abia la urmă de tot să atingă cu pămătuful spatele Luteției. Trecându-i-l peste spate cu o mișcare ca și când ar fi văruit un zid, de pildă. Toate astea au durat ceva vreme, iar Luteția zâmbea... îi deslușeam zâmbetul în oglinda ovală. Într-un târziu Lakatos s-a întors spre mine și mi-a spus firesc, de parcă mai înainte m-ar fi salutat și recunoscut:

— Ei, bătrâne prieten, și dumneavoastră tot aici?

Zicând asta și-a vârât mâna în buzunarul pantalonului în care auzeam zăngănind și sunând monede de argint și de aur. Le cunoșteam bine zornăitul.

— Așadar iată că ne regăsim! a continuat.

Nu i-am răspuns nimic, apoi, după o tăcere mai lungă, m-a întrebat:

— Cât timp mai ai de gând s-o deranjezi pe doamna?

— Dacă o deranjez, e fără voia mea, am răspuns. Aceasta mi-e slujba!

Și-a ridicat brațele spre tavan, exclamând:

— Auzi, slujba! Asta-i e slujba!

S-a întors apoi spre Luteția, șoptindu-i ceva pe franțuzește.

Mi-a făcut semn să mă apropii de oglinda ovală și de Luteția, spunând:

— Colegii dumneavoastră au și plecat cu toții. Doamnele trebuie lăsate în pace. S-a-nțeles?

— Asta mi-e slujba! am răspuns.

— I-am mituit pe toți! a zis Lakatos. Pe doamne nu le mai deranjează nimeni! Cât cereți?

— Nu cer nimic!

— Douăzeci, patruzeci, șaizeci?

— Nu.

— O sută?

— Nu!

— Nu-s împuternicit să ofer mai mult.

— Atunci plecați! am zis.

În această clipă s-a auzit sunând soneria. Luteția a ieșit din cabină.

— O să-ți pară rău! mi-a spus Lakatos.

S-a dus după Luteția, iar eu am rămas pentru o clipă locului, zăpăcit și cu inima strânsă. Mirosea amețitor a fard, a parfum, a pudră și-a femeie. Mai înainte nu simțisem nimic din toate aceste mirosuri; ori poate că doar nu le băgasem în seamă, ce pot ști? Dintr-odată însă mirosul acela amestecat și felurit a năvălit peste mine ca un dușman dulceag – era ca și cum nu Luteția, ci amicul Lakatos l-ar fi exalat; ca și cum, înainte de a fi sosit el aici, parfumurile, fardul, pudra și femeia n-ar fi mirosit defel, ci abia Lakatos ar fi trezit aceste mirosuri la viață.

Am ieșit și m-am uitat pe culoar la tot șirul de cabine. N-am mai zărit însă pe nici unul dintre colegii mei. Nu mai erau, dispăruseră cu toții de parcă-i înghițise pământul. Fiecare dintre ei fusese plătit: cu câte douăzeci, patruzeci, șaizeci sau cu o sută de ruble.

Stăteam în culise alături de cei doi pompieri de serviciu, uitându-mă în sală la societatea atât de distinsă și la vlăstarele de neam princiar care se strânseseră aici spre a-l omagia pe croitorașul cel ridicol de la Paris, dar care totodată se temeau de niște biete fetișcane numite „manechine". Prin urmare, așa era alcătuită înalta societate – mi-am zis în sinea mea –, care admira și totodată se temea de un croitor. Iar Lakatos? El de unde răsărise? Ce vânt îl adusese aici? Mi-era frică de el. Simțeam limpede că mă are la mână – îl uitasem de mult, și tocmai de-asta mi-era de două ori mai frică de el. De fapt, nu-l uitasem niciodată cu totul, ci doar mi-l scosesem din memorie și din gând, îl alungasem de-acolo. Și de aceea mi-era îndoit

teamă, o, nu o teamă obișnuită, prieteni, nu teama pe care omul o simte în fața altor oameni! Abia atunci și abia simțind acea frică ciudată am înțeles cu adevărat cine era Lakatos. Am înțeles, ce-i drept, dar totodată s-ar fi zis că-mi era teamă și de propria mea descoperire și că încercam cu orice preț s-o ascund de mine însumi. Era ca și cum aș fi fost condamnat să lupt mai degrabă împotriva mea și să mă apăr de mine însumi decât să lupt împotriva lui și să mă apăr de el. Într-așa măsură, dragi prieteni, omul poate cădea pradă orbirii atunci când o vrea marele viclean, împielițatul. Te temi cumplit de el, și totuși te-ncrezi în el mai mult decât în tine însuți.

În timpul primei pauze m-am dus iar în cabina Luteției. Îmi ziceam că este, desigur, de datoria mea s-o fac. În realitate însă mă împingea la asta un sentiment ciudat, un amestec de gelozie, ciudă, iubire, curiozitate – ce știu eu? Lakatos a mai apărut o dată în timp ce Luteția se schimba, iar eu, ca și mai înainte, mă aflam cu spatele la ea privind țintă la ușă. Deși stăteam în calea lui, m-a băgat la fel de puțin în seamă ca și prima oară, de parcă n-aș fi fost om, ci dulap. M-a ocolit dintr-o singură răsucire, mărturisesc, elegantă, rotundă, a umerilor și a șoldurilor. Ajunsese acum lângă Luteția și-l puteam vedea în oglinda în fața căreia stătea ea așezată. Venirea lui m-a mâniat în așa hal, încât mi-am întors capul instantaneu, învingându-mi sfiala și uitând de iubirea mea. L-am văzut pe Lakatos ducând trei degete la gura țuguiată și trimițând un soi de sărut aerian înspre imaginea din oglindă a femeii. Și-n acest timp rostea necontenit unul și același cuvânt franțuzesc: *O, mon amour, mon amour, mon amour!* Luteția îi zâmbea din oglindă. În clipa următoare – n-am priceput și nici acum nu pricep cum de s-a întâmplat – Lakatos i-a pus pe măsuța din fața oglinzii un buchet enorm de trandafiri de culoare întunecată. Și doar îl văzusem intrând în cabină cu mâinile goale! Imaginea din

oglindă a Luteției a dat ușor din cap. Lakatos a mai trimis spre ea o sărutare, apoi s-a întors și-a unduit în jurul meu cu aceeași răsucire rotundă ca la venire, părăsind încăperea.

Văzând cu ochii mei cum într-o clipită se pot produce ca prin farmec buchete de flori inexistente mai înainte, la teama mea personală s-a adăugat acum și teama profesională. Cele două temeri mi se cuibăriseră în piept ca doi gemeni siamezi inseparabili. Fiindcă era limpede că, dacă cineva reușea să scoată la iveală sub ochii mei, din nimic, un buchet de flori, la fel de ușor ar fi putut reuși Luteția sau Lakatos să producă cu mâinile goale una dintre bombele de care se temeau atât de tare superiorii mei și cei din spatele lor. Înțelegeți-mă bine, nu-mi păsa de viața țarului, ori a vreunuia din marii duci, ori a guvernatorului. Nu mă sinchisesc nici azi de mai-marii lumii noastre și cu-atât mai puțin o făceam pe-atunci! Nu, ce mă cutremura era simpla idee a unei catastrofe, a purei catastrofe, cu toate că încă nu știam ce chip va lua. Dar mi se părea iminentă. Și bănuiam că Lakatos avea să fie, ba chiar trebuia să fie cauza ei, inevitabil. Prin natura mea nu eram prea credincios și nu-mi bătusem niciodată capul cu privire la Dumnezeu și ceruri. Acum însă am început să ghicesc întru câtva ce este Infernul – și la fel cum chemi pompierii abia după ce incendiul a izbucnit, tot așa m-am apucat și eu în acele zile să-nalț spre cer și spre Domnul necunoscut al lumii niște rugăciuni absurde, incoerente, dar rostite înfocat, din toată inima. Nu mi-au slujit decât prea puțin, pesemne, fiindcă nu trecuseră peste mine decât încercări neînsemnate. Mă mai așteptau încă destule altele.

Am început să fiu cu ochii în patru. Croitorul din Paris urma să mai rămână încă zece zile la noi, dar după numai trei zile am auzit că toaletele, mai bine zis „creațiile" lui,

le plăceau atât de mult doamnelor din înalta noastră societate, încât aveau de gând să-i prelungească șederea cu alte zece zile. Ce veste bună și totodată deconcertantă pentru mine! Am primit misiunea să supraveghez casa pe-atunci cunoscută a doamnei Lukacevski, unde obișnuiau să se strângă după miezul nopții ofițerii din garnizoană. Știam bine casa datorită profesiei mele, dar numai pe-afară. Înăuntru nu intrasem niciodată. Mi s-a încredințat și un așa-numit cont de cheltuieli de trei sute de ruble, precum și un frac de serviciu pe care obișnuiau să-l poarte cu schimbul trei dintre oamenii noștri de la secția mondenă. Fracul îmi venea foarte bine. La gât mi-am atârnat o înaltă decorație grecească – aur tivit cu roșu – prinsă cu o panglică roșie de mătase. Doi dintre lacheii doamnei Lukacevski erau în serviciul nostru. M-am postat la miezul zilei în fața casei. După ce am așteptat îndeajuns de mult pentru a presupune că era timpul să-mi fac intrarea fără a mai bate la ochi, am pășit înăuntru așa cum eram îmbrăcat, cu cilindru, baston, pelerină și decorație. Am salutat ca un vechi cunoscut pe unul sau altul dintre domnii în uniformă și în civil despre care fusesem informat dinainte. Mi-au răspuns cu surâsul acela obligatoriu și searbăd cu care se obișnuiește să-l întâmpini în marea societate deopotrivă pe prieten, pe dușman ori pe cel ce ți-e indiferent. O clipă mai târziu unul dintre lacheii noștri mi-a făcut semn să mă iau după el. Am ajuns într-una dintre cămărușele discrete de la etajul întâi, despre care n-aveți cum ști căror scopuri slujesc; căci ele nu slujesc pentru un ceas de dragoste ori de ceea ce se numește astfel, ci sunt folosite de martori și iscoade, de denunțători și copoi. Printr-o crăpătură măricică dintr-un perete de scânduri subțire, tapetat, puteai vedea și auzi totul.

Iar eu, prieteni, am avut ce vedea! – am văzut-o pe Luteția, pe iubita inimii mele, în tovărășia tânărului Krapotkin. Vai, l-am recunoscut imediat, nu încăpea nici

o îndoială! Cum aș fi putut să nu-l recunosc? În acea vreme ajunsesem atât de ticăloșit, încât eram în stare să recunosc mai iute ceea ce uram decât ceea ce mi-era drag și-mi plăcea. Ba chiar îmi exersasem această disponibilitate a firii mele, căutând să mi-o desăvârșesc. Am zărit-o deci pe Luteția, pe iubita inimii mele, în brațele bărbatului despre care odinioară îmi închipuisem că ar fi dușmanul meu; în brațele bărbatului pe care în decursul ultimilor ani trăiți de mine în infamie aproape că-l uitasem; în brațele fratelui meu pe care-l uram, ale falsului meu frate – prințul Krapotkin.

Veți înțelege, prieteni, ce s-a petrecut atunci în sufletul meu: dintr-odată, pe neașteptate – nu mă mai gândisem de multă vreme la asta –, mi-am amintit de rușinosul meu nume de „Golubcik"; și mi-am mai amintit că-mi datoram abjecta profesie exclusiv familiei Krapotkin; și din nou mi-am zis că la vremea sa, la Odessa, bătrânul prinț cu siguranță că m-ar fi recunoscut drept fiul său fără nici o dificultate, dacă în acea clipă n-ar fi năvălit în cameră băiatul acela cu voioșia lui jignitoare; și dintr-odată în mine s-au trezit iar vechea, prosteasca mea vanitate din tinerețe și amărăciunea! Da, și amărăciunea. Căci el nici măcar nu era fiul lui Krapotkin! În vreme ce eu eram, în mod cert. Lui însă îi reveniseră numele și tot ceea ce aducea cu sine acest nume: faima, considerația și banii; faima, banii, înalta societate și – prima femeie pe care o iubeam.

Înțelegeți, prieteni, ce înseamnă asta: prima femeie pe care o iubește un bărbat. Ei totul îi stă în puteri. Eram un mizerabil care ar fi putut atunci să ajungă un om cumsecade. Dar n-am ajuns un astfel de om, prieteni! În clipa când i-am zărit împreună pe cei doi, pe Krapotkin și Luteția, răul din mine – căruia în mod vădit îi eram predestinat încă din născare și care până atunci nu făcuse decât

să mocnească încetişor în adânc – a izbucnit cu o vâlvătaie transformându-se în pârjol. Pieirea mea era certă.

Încă de pe atunci îmi presimţeam pieirea şi tocmai de aceea am reuşit să observ cu mare precizie cele două obiecte ale patimilor mele: pe cel al urii mele, ca şi pe cel al iubirii mele. Niciodată nu priveşte omul atât de rece şi de limpede ca în ceasul în care simte căscându-se în faţa lui abisul negru. Am resimţit ura şi iubirea în acelaşi timp – în inima mea erau la fel de intim reunite precum cei doi din camera învecinată: Luteţia şi Krapotkin. Iar cele două sentimente, întocmai precum cei doi pe care-i urmăream, nu se luptau între ele, ci se îngemănau şi se împerecheau într-o senzaţie de desfătare care neîndoielnic era mai mare, mai intensă, mai voluptuoasă decât împerecherea celor doi.

Nu resimţeam nici un fel de dorinţă fizică şi nici măcar gelozie; ori cel puţin nu gelozie în forma ei banală, pe care fiecare dintre noi probabil că a şi avut prilejul s-o simtă văzând cum femeia iubită îi este luată de un altul ori mai degrabă cum iubita se lasă luată de-un altul cu bucurie. Poate că nu eram nici măcar îndârjit. Şi nici măcar dornic de răzbunare. Mă asemănam mai mult cu un judecător rece şi obiectiv, care îi observă pe criminali comiţând nelegiuirea asupra căreia va trebui mai târziu să pronunţe sentinţa. Iar eu mi-am pronunţat încă de-atunci sentinţa, care suna: moarte lui Krapotkin! Nu mă mira decât că aşteptasem atât de îndelung s-ajung aici. Şi-am descoperit atunci că de fapt condamnarea aceasta la moarte nu făcuse decât s-aştepte răbdătoare înlăuntrul meu, fiind gata hotărâtă, pronunţată şi pecetluită cu mult timp înainte. O spun încă o dată – nu era dorinţă de răzbunare. După părerea mea era urmarea naturală a unei banale dreptăţi obiective, morale. Nu doar eu fusesem o victimă a lui Krapotkin. Nu! Însăşi legea dreptăţii morale îi căzuse victimă. În numele acestei legi am pronunţat sentinţa: condamnarea la moarte.

La Petersburg trăia pe atunci un turnător pe care-l chema Leibusch. Era un bărbat minuscul, de nici o sută douăzeci de centimetri – nici măcar un pitic, ci umbra unui pitic. Era un colaborator foarte apreciat de colegii mei. Nu-l văzusem decât de câteva ori, în treacăt. Ca să spun tot adevărul: deşi eu însumi eram, cum se zice, deja uns cu toate alifiile, mi-era totuşi un pic teamă de el. Există mulţi escroci şi falsificatori fără scrupule în societatea noastră, dar cu siguranţă că nici unul nu era mai lipsit de scrupule şi mai abil ca el. Era în stare, de pildă, să-ţi producă cât ai zice peşte dovada de nezdruncinat că un criminal e-un miel nevinovat şi că în schimb un inocent a pregătit minuţios un atentat împotriva ţarului. Deşi mă ticăloşisem eu însumi atât de tare, prieteni, încă mai nutream convingerea că făceam răul nu din pură ticăloşie, ci pentru că soarta mă condamnase la asta. În mod ciudat, încă mă mai consideram un aşa-zis „om bun". Barem eu mai eram conştient că făceam răul şi din această pricină simţeam nevoia să-mi cer iertare mie însumi. Mi se făcuse o nedreptate. Mă numeam Golubcik. Fusesem privat de toate drepturile ce mi se cuveneau prin naştere. Socoteam pe-atunci că ghinionul meu era o nenorocire absolut nemeritată. Ca să zic aşa, aveam un drept consfinţit de a fi rău. Ceilalţi însă, care-mi făceau ei rău mie – aceia nu aveau acest drept.

Bun, m-am dus aşadar la informatorul nostru Leibusch. Abia în clipa în care ne-am aflat amândoi faţă în faţă am realizat pe deplin lucrurile năprasnice pe care le aveam în minte. Felul cum arăta – pielea lui gălbejită, ochii înroşiţi, ciupiturile mari de vărsat, statura lui de-o micime neomenească – mai că m-ar fi făcut să mă răzgândesc şi să-mi schimb convingerea fermă că sunt un judecător şi un executor al legii. M-am poticnit de câteva ori înainte de a începe să vorbesc cu el. În cele din urmă am spus:

— Leibusch, ai prilejul să-ţi dovedeşti destoinicia.

Ne găseam într-una dintre anticamerele şefului nostru. Eram doar noi doi, şedeam unul lângă celălalt pe o sofa de pluş de un verde otrăvit, iar mie mi se părea că mă aflu deja pe banca acuzaţilor. Chiar aşa, şedeam pe banca acuzaţilor în clipa în care eram pe punctul să judec şi să condamn.

— Ce mai trebuie iar să dovedesc? a zis stârpitura. Am tot dovedit destule până acum!

— Îmi trebuie documente incriminatorii împotriva unui anume individ, am zis.

— Cineva din cercurile înalte?

— Se-nţelege!

— Cine anume?

— Tânărul Krapotkin!

— Nimic mai uşor, zău aşa, a zis piticania, nimic mai uşor!

Ce simplu era totul! Prizăritul nici nu clipise când îi spusesem că-mi trebuie material doveditor împotriva lui Krapotkin. Prin urmare, de mult se strângeau documente împotriva sa. Mi s-a părut deodată că numai firea mea mărinimoasă mă împiedicase până acum să aflu de asta. Şi aproape că nici nu mai era o infamie ceea ce eram pe cale să comit acum, ci doar o autentică îndatorire de judecător.

— Când? l-am întrebat.

— Mâine la aceeaşi oră, mi-a spus prizăritul.

Şi într-adevăr mi-a adus nişte documente superbe. Chiar şi numai jumătate dintre ele ar fi ajuns să-l facă pe un rus oarecare să se învârtească de douăzeci de ani de ocnă. Şedeam amândoi, răsfoind materialul, în cămăruţa retrasă a unei ceainării pe al cărei proprietar îl cunoşteam. Printre hârtii se aflau tot felul de scrisori către prieteni, ofiţeri şi persoane sus-puse, către anarhişti

cunoscuți și scriitori suspecți, precum și o serie de fotografii cât se poate de convingătoare.

— Uite-aici, a spus prizăritul, astea-s cele falsificate de mine.

M-am uitat la el. Nimic nu se clintise pe fețișoara lui gălbejită, minusculă, unde abia dacă-și găseau loc ochii, nasul și gura și ai cărei obrăjori erau teribil de scofâlciți. Ai fi zis că trăsăturile chipului său nici nu dispuneau de spațiul de manevră necesar pentru a-și modifica expresia. A zis: „Pe asta eu am falsificat-o!" Și: „Pe asta eu am falsificat-o!" Și iar: „Pe asta eu am falsificat-o!" – și nici un mușchi nu i-a tresărit pe chip. În mod vădit îi era perfect indiferent dacă fotografiile erau falsificate sau autentice. Toate nu erau decât niște fotografii și-atât. Dar erau dovezi. Și cum de mulți ani încoace descoperise că falsele fotografii dovedeau tot atât cât și cele autentice, se dezvățase cu desăvârșire să le mai deosebească pe unele de altele, crezând aproape cu o naivitate de copil că falsurile comise de el la drept vorbind nici nu sunt falsuri. Cred chiar că nici nu știa, că nu mai știa în general prin ce se deosebește, de fapt, o fotografie falsă de una autentică ori o scrisoare autentică de o alta măsluită. Ar fi nedrept să vrei să-l socotești pe stârpitura asta de Leibusch drept un criminal. Era o căzătură infamă, cu mult mai rău decât un criminal, cu mult mai rău chiar și decât mine, prieteni!

Știam prea bine ce trebuie făcut cu aceste scrisori și fotografii. Ura mea avea un sens. Dar piticania din fața mea nu era cineva care ura și judeca. Tot răul pe care-l făcea era absurd, doar că Diavolul îi poruncea pur și simplu să facă răul. Era prost ca un gânsac, dar extrem de șiret în felul în care înfăptuia acele lucruri complicate al căror sens și scop nici nu le pricepea. Nici măcar nu mi-a cerut în schimb, drept răsplată, un cât de mic câștig lumesc. Făcea totul dintr-un soi de amabilitate. Nu mi-a

cerut nici bani, nici promisiuni, nici hatâruri. Mi-a oferit tot acel material atât de preţios pentru mine fără o tresărire pe faţă, fără să mă întrebe la ce-mi trebuie, fără să-mi ceară nimic, ba chiar şi fără să mă cunoască. S-ar fi zis că răsplata o şi obţinuse de altundeva.

Ei, dar ce mă privea asta pe mine? Am luat ce-mi trebuia; n-am întrebat de unde şi de la cine-mi venea. La urma urmei luasem întreg materialul din mâinile lui, ale prizăritului.

Peste nici jumătate de oră mă găseam în faţa superiorului meu nemijlocit. Şi la nici două ore după asta tânărul Krapotkin a fost arestat.

Dar n-a rămas multă vreme închis, prieteni, nu, câtuşi de puţin. Cu totul, trei zile. În cea de-a treia zi am fost chemat la şeful nostru cel mare, care mi-a spus următoarele:

–Tinere, aş fi crezut că ai mai multă judecată!

Am tăcut.

— Tinere, a început el din nou, ia explică-mi prostia pe care ai făcut-o.

— Luminăţia Voastră, am zis, pesemne că am făcut într-adevăr o prostie, de vreme ce mi-o spune chiar Înălţimea Voastră. Dar de explicat nu pot s-o explic defel.

— Bun, a răspuns Excelenţa Sa, să ţi-o explic eu atunci: e limpede că eşti îndrăgostit. Şi cu această ocazie îmi îngădui o aşa-numită observaţie filozofică. Ţine minte, tinere! Un om care vrea s-ajungă ceva în viaţă nu se îndrăgosteşte niciodată. Iar bărbatul care pe deasupra mai are şi marele noroc să lucreze la noi, acela, mai cu seamă, nu are absolut nici un fel de sentimente. Poate să dorească o anumită femeie – bun, asta mai înţeleg! Dar când îi stă în cale unul dintre atotputernicii societăţii noastre, atunci cineva de seama noastră trebuie să-şi înăbuşe dorinţa. Ascultă-mă bine, tinere! O viaţă întreagă n-am avut decât o singură dorinţă: aceea de a ajunge mare şi puternic. Şi chiar asta sunt astăzi – mare şi puternic. Supraveghez pe

însăși Maiestatea Sa, pe țarul nostru – Dumnezeu să-i dea fericire și sănătate. Dar de ce pot face asta? Pentru motivul că în lunga mea viață n-am iubit și n-am urât niciodată. Am renunțat la orice plăcere – și de aceea nici n-am cunoscut vreodată suferința adevărată. N-am fost niciodată îndrăgostit; prin urmare nu știu nici ce-i aia gelozie. N-am urât niciodată; prin urmare nu știu nici ce-i aia dorință de răzbunare. N-am spus niciodată adevărul; și de aceea nu cunosc nici satisfacția pe care ți-o oferă o minciună izbutită. Tinere, ține seama de asta! Trebuie să te pedepsesc. Prințul e foarte puternic, iar acest afront nu-l va uita niciodată. Ți-ai stricat cariera din pricina unei fetișcane ridicole. Ba mai mult decât atât, din cauza dumitale am încasat o mustrare extrem de dezagreabilă. Am chibzuit îndelung ce pedeapsă meriți pentru asta. Și-am ajuns la concluzia că va trebui să-ți dau cea mai severă dintre pedepse. Cu asta te condamn să te ții după această femeie ridicolă. Ca să spun așa – te condamn la iubire veșnică. Vei pleca la Paris ca agent al nostru. Te vei prezenta imediat la consilierul de ambasadă P. Iată aici actele dumitale. Dumnezeu să te aibă în pază, tinere! Este verdictul cel mai aspru pe care l-am rostit vreodată.

Pe-atunci eram tânăr, prieteni, și eram îndrăgostit! Când Înălțimea Sa a pronunțat sentința, mi s-a întâmplat ceva extraordinar, ceva absolut ridicol: am simțit cum o forță necunoscută mă silește să cad în genunchi, și chiar așa am și făcut, căzând în genunchi în fața comandantului nostru atotputernic și bâjbâind după mâna sa pentru a i-o săruta. El însă și-a retras-o, s-a ridicat, mi-a poruncit să mă ridic neîntârziat și să nu mai fac alte prostii. Vai! Era mare și puternic, căci nu era om! Bineînțeles că n-a priceput nimic din tot ce se petrecea în mine. M-a dat afară din biroul său.

Afară pe culoar m-am uitat la actele mele și-am încremenit de uimire și fericire. Documentele fuseseră întocmite

pe numele de Krapotkin. Pe acest nume mi se eliberase pașaportul. Într-o scrisoare însoțitoare către consilierul de ambasadă P. eram descris în mod explicit ca unul dintre agenții a căror misiune era supravegherea elementelor subversive ale Rusiei în Franța. Ce meserie urâtă, prieteni! Și când te gândești că pe atunci mi se părea nobilă! Cât de mult mă ticăloșisem! Eram un ticălos și-un rătăcit! Căci toți ticăloșii sunt de fapt niște rătăciți.

Peste numai două zile urma ca, însoțit de mine, croitorul cel monden să plece din Petersburg împreună cu toate muieruștile lui. Mi-a fost prezentat cu puțin înainte de plecare. În ochii lui nerozi și vanitoși am apărut ca reprezentantul înaltei aristocrații rusești – eram un prinț, ba încă un Krapotkin... Dumnealui chiar își închipuia că i-au dat drept însoțitor un prinț adevărat. De altfel, și eu mi-am închipuit același lucru atunci când pentru prima oară m-am văzut în buzunar cu un pașaport pe numele de Krapotkin. Și totuși, undeva în adâncul inimii mele simțeam încă de-atunci îndoita, ba chiar întreita ocară ce-mi fusese adusă: eram un Krapotkin, un Krapotkin prin naștere, și în același timp eram un informator și-un spion; iar numele de Krapotkin, care mi se cuvenea de drept, nu-l purtam decât în calitatea mea de copoi. În modul cel mai netrebnic cu putință îmi cumpărasem și furasem ceea ce ar fi trebuit să-mi revină cu deplină demnitate. Așa gândeam pe-atunci, prieteni, și cu siguranță că aș fi fost foarte nefericit fără iubirea mea pentru Luteția. Dar ea, adică iubirea, scuza și ștergea totul cu buretele. Eram cu Luteția, eram lângă ea. O însoțeam. Plecam cu ea în orașul în care trăia. La ea mi-era gândul. O doream cu toate simțurile mele. Ardeam după ea, cum se spune. Dar deocamdată nu-i dădeam nici o atenție. Mă sileam să fiu indiferent și bineînțeles că speram ca ea singură să mă remarce și să-mi dea de înțeles printr-o privire, un gest, un zâmbet că m-a remarcat. Dar n-a făcut

nimic din toate astea. Cu siguranță că nici nu mă băgase în seamă. Și de ce ar fi trebuit s-o facă?

De altfel, erau primele douăsprezece ceasuri ale călătoriei noastre. De ce-ar fi trebuit ea să mă observe încă din primele douăsprezece ceasuri?

A trebuit să facem un ocol. N-am mers direct spre Paris; fiindcă o serie de doamne din înalta societate – aflate pe atunci întâmplător în capitală sau care chiar locuiau la Moscova și care nu voiau cu nici un chip ca renumitul croitor să plece din Rusia fără să-l vadă și ele pe dumnealui și păpușile sale – ceruseră cu tot dinadinsul ca el să vină barem pentru o zi și la Moscova. Bun! Ne-am oprit așadar pentru o zi la Moscova. Am sosit acolo după-amiaza devreme și ne-am cazat la Hotel Europa. Le-am trimis buchete de trandafiri roșu-închis tuturor doamnelor – tuturor același fel de buchet. Doar buchetului menit Luteției i-am adăugat cartea mea de vizită. O, firește că nu cartea mea de vizită cea adevărată. O asemenea carte de vizită nici nu posedasem vreodată. Aveam însă nu mai puțin de cinci sute de cărți de vizită false pe numele de Krapotkin. Și trebuie să spun că deseori mai scoteam câte una din portvizit pentru a o contempla și a mă delecta privind-o. Cu cât o priveam mai îndelung, cu atât credeam mai cu tărie în autenticitatea ei. Mă contemplam pe mine însumi în acea carte de vizită falsă așa cum se contemplă o femeie în oglinda care o face să pară mai drăgălașă. Și, de parcă n-aș fi știut că pașaportul meu este tot fals, îl mai scoteam și pe-acesta din când în când, pentru ca mărturia sa oficială să-mi confirme adevărul cărții mele de vizită.

Într-atât de nerod și vanitos eram pe-atunci, prieteni, și asta deși eram prizonierul unei patimi cu mult mai mare încă. Dar și patima asta, și anume iubirea, se nutrea tot din vanitatea și prostia mea.

Am rămas două zile la Moscova, unde toate doamnele din înalta societate au venit să ne vadă, fie că erau din Moscova ori de pe vreuna din moșiile mai apropiate sau mai îndepărtate. La hotel a avut loc după-amiaza o prezentare scurtă și concentrată, ca să zic așa. Croitorul monden n-a apărut în frac. Purta redingota lui violetă, o cămașă de mătase de un roz pal și un soi de pantofi maro de lac. Doamnele erau entuziasmate. Le-a salutat cu un discurs lung. Iar ele i-au răspuns fiecare cu câte un discurs și mai lung. Și deși pe atunci nu mă descurcam decât într-o franceză precară, tot am putut observa că doamnele se străduiau să imite întru totul felul de a vorbi al iscusitului croitor. M-am ferit să le adresez cuvântul, căci s-ar fi putut ca vreuna dintre ele să-și dea seama că nu sunt un Krapotkin – fie și numai după franceza mea ridicolă. De altfel, doamnele nici nu aveau ochi decât pentru croitor și pentru creațiile sale. Mai ales pentru croitor! Și simțeam câtă plăcere le-ar fi făcut – în pofida feminității lor – să poarte și ele o redingotă violetă și o cămașă de mătase roz-pal ca a lui!

Dar destul cu aceste considerații perfect inutile! Fiecare epocă își are croitorii săi ridicoli, modelele sale ridicole, femeile sale ridicole. Femeile care azi poartă în Rusia uniforma Armatei Roșii sunt fiicele doamnelor care pe atunci ar fi fost gata să se îmbrace cu o haină bărbătească violetă – și cine știe dacă fiicele luptătoarelor de astăzi din Armata Roșie nu vor trebui să poarte odată ceva asemănător.

Am plecat apoi din Moscova și am ajuns la graniță. Abia în clipa când am ajuns la graniță am realizat dintr-odată că riscam s-o pierd pe Luteția dacă nu întreprindeam rapid ceva. Dar ce? Ce întreprinde un bărbat pierdut de soiul meu, care practică cea mai abjectă meserie? Ah, prieteni, un asemenea bărbat nu posedă niciodată fantezia sprințară, înaripată, cu inspirație divină a îndrăgostitului

obișnuit! Un bărbat de teapa mea nu dispune decât de fantezia rudimentară a polițistului. O urmărește pe femeia pe care o iubește cu toate mijloacele ce i le pune la îndemână meseria. Nici măcar pasiunea nu-l înnobilează pe cel de teapa mea. Principiul oamenilor de seama mea e abuzul de forță! Și Dumnezeu știe că am abuzat de forță.

Ajunși la graniță i-am făcut semn unui coleg care m-a înțeles imediat. Vă mai amintiți ce însemna pe-atunci granița rusească, prieteni. Era nu atât granița imensei împărății a țarului, cât mai degrabă granița samavolniciei noastre, vreau să spun: a samavolniciei poliției rusești. Puterea țarului își avea granițele ei chiar și în propriul palat. Puterea noastră însă, a poliției, nu înceta decât la granițele împărăției, și poate că deseori, după cum veți auzi curând, nici chiar mult dincolo de granițele noastre. Oricum, pentru un polițist era o plăcere nemăsurată în primul rând să-l vadă tremurând tocmai pe omul inofensiv, în al doilea rând să-i facă pe plac unui coleg de-al său, iar în al treilea – și asta-i cu deosebire important – să vâre spaima tocmai într-o femeiușcă tânără și nostimă. Fiindcă acesta e soiul deosebit al erotismului polițienesc, prieteni.

Colegul meu, așadar, m-a înțeles imediat. Am dispărut pentru un timp, așteptând în biroul de poliție. Croitorul și damele lui au fost supuși unei verificări severe – și pe renumitul croitor nu l-au ajutat defel nici locvacitatea sa deosebită, nici invocarea numelor tuturor domnilor și doamnelor din înalta societate. Căci nimeni nu pricepea franceza. Degeaba a strigat el de câteva ori după mine, după prințul Krapotkin. Ce-i drept, eu îl puteam zări prin ferestruica micuță din peretele ce despărțea biroul de poliție de sala unde se desfășura verificarea. El însă nu mă vedea, iar eu eram de negăsit. L-am urmărit cum se fâțâia în mijlocul cetei de fetișcane agitate, cu un aer important și descumpănit, om de lume și totodată cu desăvârșire

pierdut, înfoindu-se în pene și totodată temător, fudul ca un cocoș, laș ca un iepure, prost ca un măgar. Și mărturisesc că asta mă bucura. De fapt, nici n-ar fi trebuit să am răgazul să-l observ și să-l disprețuiesc, din moment ce o iubeam pe Luteția! Dar ăsta mi-e felul, prieteni! Deseori nu știu nici eu însumi ce să cred despre mine...

Dar nu ăsta-i lucrul cel mai însemnat. Mai important era că, la un moment dat, datorită atitudinii camaraderești a colegului meu, în geamantanul Luteției a fost găsit un revolver. Croitorașul se agita bezmetic încolo și-ncoace, strigând de câteva ori după mine, invocându-mi numele așa cum îi invoci pe zei – iar pe mine parcă mă înghițise pământul. Prin vizor o urmăream, satisfăcut și mârșav – zeu și iscoadă –, pe Luteția, care era palidă și neajutorată. A făcut și ea ceea ce femeile obișnuiesc să facă în asemenea situații: s-a pornit pe plâns. Iar eu îmi aminteam că în urmă cu numai două săptămâni o studiasem printr-un vizor asemănător: cât de fericită părea în brațele tânărului Krapotkin și cum mai râdea. O, nu uitasem râsul acela deosebit al ei! Și josnic cum sunt, prieteni, simțeam o mare satisfacție. N-avea decât să aștepte trenul, două ceasuri, trei ceasuri! În ce mă privește, aveam tot timpul.

Într-un târziu, când Luteția nu mai găsea cuvinte de nici un fel și i se aruncase plângând croitorului de gât, în vreme ce cuconițele celelalte zburătăceau în jurul lor, totul aducând deopotrivă cu un masacru tragic, cu o ogradă de păsări agitate și cu romantica aventură a unui croitoraș romantic – atunci mi-am făcut și eu, în sfârșit, apariția. Și de îndată colegul meu s-a înclinat adânc în fața mea, spunând:

— La dispoziția dumneavoastră, Înălțime!

Nici nu m-am uitat la el. Ci am întrebat vârând capul în sală, dar tot fără să mă uit la nici unul dintre cei mulți aflați acolo:

— Ce s-a întâmplat aici?

— Domnia Voastră, a spus colegul meu, aici, în geamantanul unei doamne, s-a găsit un revolver.

— E revolverul meu, am zis. Doamnele se află sub protecția mea.

— După cum porunciți! a zis funcționarul.

Și ne-am urcat iar în tren.

Așa cum presupuneam, croitorul, firește, mi s-a aruncat de gât de cum ne-am aflat din nou în tren.

— De fapt, cine-i doamna cu revolverul? l-am întrebat.

— O fată inofensivă, a zis el. Nu-mi explic ce s-a întâmplat.

— Vreau să vorbesc cu ea, am zis.

— Imediat, mi-a răspuns, v-o aduc imediat.

A adus-o și ne-a părăsit de îndată. Luteția și cu mine am rămas singuri.

Se lăsase seara, iar trenul părea să gonească din ce în ce mai iute prin întunericul tot mai des. Mi s-a părut ciudat că ea nu mă recunoscuse. S-ar fi zis că totul căuta să-mi demonstreze cât de puțin timp am la dispoziție pentru a-mi atinge scopul. De aceea mi s-a părut nimerit să spun imediat:

— Unde mi-e revolverul?

În loc de orice răspuns pe care mi l-ar fi putut totuși da, Luteția s-a aruncat în brațele mele.

Am așezat-o pe genunchii mei. În întunericul serii, care pătrundea prin cele două ferestre mari ale compartimentului din două direcții – nici nu mai părea să fie *o* seară, ci două –, ne-am pornit pe acele dezmierdări pe care le cunoașteți cu toții, prieteni, și prin care adeseori se deschide șirul de nenorociri din viața noastră.

Ajuns cu povestirea în acest punct, Golubcik a tăcut multă vreme. Tăcerea lui ni s-a părut încă și mai lungă, fiindcă n-a băut nimic. Iar noi, ceilalți, din sfială și reținere n-am băut decât un strop, văzându-l pe Golubcik

că nu dă nici o atenție paharului. Și din această pricină s-ar fi zis că tăcerea lui era îndoită. Fiindcă un povestitor care-și întrerupe povestea neducând la gură paharul aflat în fața lui trezește în ascultătorii săi o ciudată neliniște. Noi toți care-l ascultam povestind pe Golubcik simțeam ca o strângere de inimă. Ne sfiam să-l privim drept în ochi, astfel încât ne fixam în mod aproape stupid paharele din fața noastră. Barem de s-ar fi auzit ticăitul unui ceas! Nici gând însă! Nu ticăia nici un ceas, nu zumzăia nici o muscă și dinspre strada cufundată în noapte nu răzbătea nici un zgomot prin ruloul de fier. Eram lăsați pradă unei tăceri ucigașe. O lungă, lungă veșnicie părea să fi trecut din clipa când Golubcik își începuse povestirea. O veșnicie, spun, și nu ore. Cum ceasul de perete nu mergea și cum totuși fiecare mai arunca câte o privire furișă spre el, măcar că știam că nu merge, timpul ni s-a părut dintr-odată suprimat. Iar arătătoarele încremenite pe cadranul alb nu mai erau negre, ci de-a dreptul sumbre. Da, sumbre ca și veșnicia. Stăruiau într-o neclintire îndărătnică, aproape perfidă, și ni se părea că nu se mișcă nu din cauză că mecanismul ceasornicului era oprit, ci dintr-un soi de răutate și ca pentru a dovedi că povestea pe care Golubcik era pe cale să ne-o istorisească este una dezolantă, etern valabilă și independentă de timp și spațiu, de zi și de noapte. Fiindcă timpul se oprise așadar, spațiul în care ne găseam nu se mai supunea nici el legilor care îndeobște îl guvernează; și ni s-a părut dintr-odată că nu ne-am mai afla pe pământ solid, ci pe apele în eternă mișcare ale mării veșnice. Ne simțeam ca pe o corabie. Iar marea noastră era noaptea.

Abia acum, după un lung răstimp, Golubcik a mai luat o sorbitură din pahar.

— Am chibzuit, prieteni dragi – și-a reluat el povestirea –, dacă să vă istorisesc în continuare foarte amănunțit

toate întâmplările prin care am trecut. Dar mai bine renunț. Sar peste ele și încep acum cu sosirea mea la Paris.

Am ajuns așadar la Paris. Nu trebuie să vă mai spun ce-a însemnat pe-atunci Parisul pentru mine – pentru mine, măruntul Golubcik, spionul, care se disprețuia el însuși pe sine, pentru falsul Krapotkin și amantul Luteției. Făceam eforturi enorme să nu cred că pașaportul meu e fals și că misiunea mea mârșavă de supraveghere a unor așa-numite *elemente primejdioase pentru siguranța statului*, fugite din țară, era și cea adevărată. Mă costa niște eforturi incredibil de mari să mă conving definitiv că existența mea era pierdută și mincinoasă, numele meu – doar un nume de împrumut, dacă nu chiar furat, iar pașaportul meu – documentul infam al unui delator infam. Dar în clipa în care mi-am dat seama de toate acestea am început să mă urăsc eu însumi. De fapt, mă urâsem dintotdeauna, prieteni! După toate cele ce v-am povestit, o știți doar! Însă ura pe care o simțeam acum împotriva mea era de cu totul altă natură. Pentru prima oară mă și disprețuiam. Mai înainte nu știusem niciodată că o existență falsă, clădită pe un nume împrumutat și furat, îți poate nimici existența propriu-zisă, adevărată. Acum însă simțeam pe propria-mi piele, ca să zic așa, inexplicabila magie a cuvântului; a cuvântului scris, consemnat. Desigur, un funcționar de poliție netrebnic, care nu-și punea întrebări de nici un fel, îmi eliberase un pașaport pe numele de Krapotkin; și nu numai că nu se gândise la nimic făcând-o; ci socotise un lucru de la sine înțeles să-i atribuie turnătorului Golubcik numele de Krapotkin. Cu toate astea la mijloc era o magie – există o magie în orice cuvânt rostit, ca să nu mai vorbim despre cuvântul scris. Prin simplul fapt că posedam un pașaport pe numele de Krapotkin, eram de-acum un Krapotkin; dar în același timp pașaportul îmi dovedea într-un alt mod, cu totul irațional, că dobândisem acest nume nu numai pe nedrept,

ci și în scopuri necinstite. Pașaportul era așadar un martor statornic al conștiinței mele vinovate. El mă silea să devin un Krapotkin, în timp ce eu nu puteam înceta să fiu un Golubcik – Golubcik am fost, Golubcik mai sunt, Golubcik voi și rămâne, dragii mei prieteni!...

Pe deasupra însă – iar acest „pe deasupra" este cât se poate de semnificativ și important –, eram îndrăgostit de Luteția. Pricepeți: eu, numitul Golubcik, eram îndrăgostit. Ea, în schimb, care mi se dăruise, era îndrăgostită, poate – cine să mai știe –, de acel prinț Krapotkin pe care eram nevoit să-l joc! Pentru mine însumi eram deci întru câtva și Golubcik, chiar dacă nutream convingerea că sunt Krapotkin; pentru ea însă, cea care pe atunci reprezenta întregul conținut al vieții mele, eu eram Krapotkin, vărul acelui locotenent al corpului de gardă – adică al fratelui meu vitreg, pe care-l uram și care o strânsese în brațe înaintea mea.

Spun: înaintea mea. Căci la vârsta mea de-atunci obișnuiești să-i urăști din rărunchi pe toți bărbații care au „posedat-o" – cum se spune – înaintea ta pe femeia iubită. Și cum aș fi putut să nu-l urăsc tocmai pe falsul meu frate vitreg? Doar îmi furase și tatăl, și numele, și iubita! Dacă în general puteam numi pe cineva dușmanul meu – acela era el. Încă nu uitasem cum năvălise în odaia tatălui meu – nu a tatălui său –, pentru a mă alunga de acolo. Îl uram, ah, ce-l mai uram! Cine, dacă nu el, era vinovat de faptul că mă îndeletniceam cu cea mai murdară dintre meserii? Tot mereu îmi ieșea în cale. Eram neputincios în fața lui, iar el, atotputernic față de mine. Mereu, mereu îmi stătea împotrivă, și mereu, mereu mi-o lua înainte pentru a-mi sta împotrivă. Nu prințul Krapotkin îl zămislise, ci altcineva. Și chiar din secunda în care celălalt îl zămislise, el și începuse să mă înșele. O, îl uram, prieteni! Și cum îl mai uram!

Îngăduiți-mi, prieteni, să trec peste descrierea mai amănunțită a împrejurărilor în care am ajuns iubitul Luteției. N-a fost dificil. N-a fost ușor. Iubeam pe-atunci, prieteni, și prin urmare mi-e greu să spun astăzi dacă fusese sau nu ușor să devin iubitul Luteției. Fusese greu și ușor, ușor și greu – după cum vreți, prieteni!...

Căci pe atunci nici nu aveam o imagine prea exactă despre lume și despre ciudatele legi ce guvernează iubirea! Eram, ce-i drept, un spion, și prin urmare lumea ar fi putut zice: iată un bărbat uns cu toate alifiile! Dar în ciuda meseriei mele și a tuturor experiențelor pe care această meserie mi le prilejuise, în fața Luteției nu eram decât un prostănac inofensiv; în fața ei – asta vrând să însemne: în fața tuturor femeilor, a femeii în general. Căci Luteția chiar asta era – femeia prin definiție, pe scurt: Femeia. Era femeia, era muierea vieții mele.

E ușor astăzi să-ți bați joc de starea în care eram pe atunci, prieteni. Azi sunt bătrân și pățit. Azi suntem cu toții bătrâni și pățiți. Dar fiecare dintre voi își va mai fi amintind de o oră când a fost tânăr și necugetat. O asemenea oră a fost pentru voi, poate, doar una măsurată după ornic. Dar în cazul meu a fost o lungă, mult prea lungă oră!... După cum veți vedea curând.

Așa cum mi se ordonase și mi-era datoria, m-am prezentat la ambasada rusă.

Am dat acolo peste un bărbat care mi-a plăcut de la prima privire. Ba chiar mi-a plăcut din cale-afară de mult. Era un bărbat înalt, zdravăn. Arătos și voinic. Ar fi putut sluji mai degrabă în garda imperială decât în poliția secretă. Nu prea văzusem până atunci bărbați de felul său prin cercurile noastre. Pot spune că după nici un sfert de ceas, cât am stat de vorbă, chiar mi-a părut aproape rău să-l văd într-un post care nu-l putea scuti nicicum de

infamii. Da, îmi părea rău! Radia un calm atât de autentic și plăcut și, cum să zic: un soi de forță armonioasă, semnul distinctiv al unei inimi adevărate.

— M-au anunțat că veți sosi, m-a întâmpinat el. Am auzit de prostia pe care ați făcut-o. Ei bine, și-acum sub ce nume intenționați să trăiți aici?

Sub ce nume? Ce întrebare, doar aveam un nume, unicul nume care mi se cuvenea. Doar mă numeam Krapotkin. Aveam chiar cărți de vizită cu acest nume. Atât de jalnice erau gândurile mele pe-atunci. De câțiva ani încoace comisesem nenumărate infamii – și s-ar zice, prieteni, că nimic nu-l face pe om să dobândească mai multă istețime, experiență și superioritate decât meseria de informator și copoi. Și totuși se înșală cine crede astfel. Victimele mele erau cu siguranță nu doar mai nobile ca mine, ci și mult mai deștepte, căci până și omului celui mai prost dintre ei tot i-ar fi fost imposibil să fie atât de vanitos, de ridicol și de pueril ca mine. Mă și găseam în Iad, da, eram de-acum o slugă îmbătrânită în rele a Iadului, dar și acum, încă – așa simțeam clipă de clipă –, suferința resimțită din cauza numelui de Golubcik, a înjosirii pe care credeam c-o trăisem, dimpreună cu obsesia mea de a deveni cu orice preț un Krapotkin continuau să fie unica forță motrice – prostească și oarbă – a vieții mele. Prin viclenie și josnicie, așa mai credeam încă, voi reuși să șterg ceea ce socoteam că este dezonoarea vieții mele. Dar n-am reușit decât să-mi atrag rușine după rușine. În acea clipă am simțit tulbure că n-o urmasem pe Luteția din iubire și că doar îmi închipuiam asta, căutând să mă justific în fața mea printr-o iluzorie pasiune puternică, de care de fapt doar sufletele nobile sunt în stare. În realitate, mă înverșunasem s-o posed pe Luteția la fel cum mă înverșunasem să nu mai fiu Golubcik. Împotriva-mi, mă agățam în sinea mea de o idee nebunească după alta, de o faptă nebunească după alta, amăgindu-mă și trădându-mă

tot astfel după cum misiunea mea era să-i amăgesc și să-i trădez pe alții. Mă încurcasem eu însumi în propriile mele năvoade – era prea târziu. Deși toate astea îmi treceau prin minte pe jumătate clar, pe jumătate înceţoșat, încă mă mai cramponam de minciuna că totul s-ar învârti doar în jurul Luteției și că din această cauză nu puteam să renunț la falsul meu nume de Krapotkin.

— Am deja un nume, am zis arătându-i pașaportul.

Superiorul meu nici nu s-a uitat la el, spunând doar:

— Tinere prieten, pentru a învârti aici treburi sub acest nume ar trebui să fiți un escroc de anvergură. Dumneavoastră însă practicați meseria modestă a unui agent de calibru mijlociu. Se prea poate să aveți unele motive mai personale. Pesemne că aici își are rolul ei și o femeie. Să sperăm că e tânără și drăguță. Vreau doar să vă atrag atenția că femeile tinere și drăguțe au nevoie de bani. Iar eu sunt foarte econom. Nu plătesc prime excepționale decât pentru niște ticăloșii excepționale. Și nici în cazul dumneavoastră nu voi face excepție. Știți bine că acte false, completate pe nume fictive, primiți aici câte vreți. Prin urmare, puteți pleca! Vă prezentați la mine când doriți. Unde ați tras? La hotel Louvois, da, știu. Încă ceva, învățați limbi străine, instruiți-vă, mergeți la facultate dacă vreți. La mine să vă prezentați de două ori pe săptămână, seara. Iată aici cecul. Știți, firește, că sunteți supravegheat de colegii dumneavoastră. Deci – fără prostii!

Când am ajuns din nou afară, am respirat ușurat. Simțeam că este unul dintre acele ceasuri pe care, când ești tânăr, le numești decisive. Mai târziu în viață te obișnuiești să consideri multe ceasuri, aproape pe toate, drept ceasuri decisive. Există cu siguranță în viață crize, puncte culminante și așa-numite puncte de răscruce – dar noi nu știm nimic despre ele și nu suntem deloc în stare să deosebim un punct culminant al vieții noastre de o clipă indiferentă. Cel mult mai descoperim câte ceva și trecem

printr-o încercare sau alta – dar nici experiența nu ne ajută la nimic. Să cunoaștem însă lucrurile și să le deosebim – iată ceva ce ne e cu neputință.

Imaginația ne este totdeauna mai puternică decât conștiința. Și deși conștiința îmi spunea că sunt un nemernic, un om slab și mizerabil, și mă-ndemna să nu-mi fac idei false despre o realitate care se prezenta jalnic, imaginația mea a luat-o totuși la un galop teribil. Având în buzunar un cec cu o sumă considerabilă și despărțindu-mă de simpaticul meu șef, care însă îmi apărea acum tot atât de inoportun pe cât îmi fusese mai înainte de simpatic, m-am simțit un om liber și fără griji într-un Paris liber și fără griji. Mă așteptau aventuri minunate și întâlnirea cu cea mai frumoasă femeie din lume și cu croitorul cel mai la modă. În acel ceas mi se părea că-mi voi începe în sfârșit viața după care tânjisem dintotdeauna. Ajunsesem acum într-adevăr aproape un Krapotkin. Înăbușeam în mine glasul stăruitor, dar aproape neauzit, al conștiinței, care-mi spunea că mă îndrept spre o îndoită, dacă nu chiar întreită, robie: mai întâi, robia smintelii mele, a ușurătății și a viciului meu, cu care însă mă și obișnuisem de-acum; în al doilea rând, robia iubirii mele; iar în al treilea, robia profesiei mele.

Era o după-amiază blândă, însorită de iarnă pariziană. Oamenii de treabă ședeau pe terasele din fața cafenelelor, iar eu mă gândeam cu o bucurie răutăcioasă plină de voluptate că la noi, în Rusia, în același anotimp și la aceeași oră din zi oamenii de treabă se ascundeau în cămărușele lor încinse și întunecate. M-am plimbat fără o țintă anume de la un local la altul. Pretutindeni oamenii, birtașii, chelnerii îmi păreau voioși și buni, binecuvântați cu acea bunătate pe care numai bucuria necontenită ți-o poate da. Iarna la Paris era de fapt o primăvară autentică. Parizienele erau femei autentice. Parizienii erau niște camarazi

dragi. Chelnerii din Paris erau ca niște slugi agile, voioase, în șorțuri albe ale cine știe cărui zeu rafinat și voluptuos dintr-o lume a legendelor. Iar în Rusia, pe care credeam a o fi părăsit pentru totdeauna, era întuneric și frig. De parcă nici n-aș mai fi fost în serviciul – și în ce serviciu abject – acestei țări! Acolo, în Rusia, trăiau Golubcikii, al căror nume nenorocit îl purtam doar din cauză că mă născusem întâmplător în acel colț de lume. Și tot acolo trăiau și Krapotkinii, nu mai puțin mizerabili prin caracterul lor – un neam princiar cum n-ar fi putut exista odinioară decât în Rusia și care-și tăgăduia sânge din sângele său. Un Krapotkin francez, e cert, n-ar fi procedat niciodată astfel! Cum vedeți, pe-atunci mai eram tânăr, nerod, nemernic și jalnic. Dar mă credeam mândru, nobil și biruitor. Tot ceea ce descopeream în acest oraș superb părea să-mi confirme convingerile, faptele anterioare și iubirea mea pentru Luteția.

Abia când seara s-a lăsat pe deplin – prea devreme, după părerea mea, fiind mult prea iute convocată prin forța splendorii artificiale a felinarelor pariziene – am început să mă simt lamentabil, întru câtva ca un credincios dezamăgit care și-a pierdut pe neașteptate toți zeii. M-am refugiat într-o birjă, întorcându-mă la hotel. Totul îmi părea acum searbăd și fals. Și mă agățam din răsputeri de unica mea speranță ce-o mai aveam, de Luteția. Mă agățam de ea și de ziua de mâine. Mâine, mâine aveam s-o revăd. Mâine, mâine!

Am început să fac ceea ce fac oamenii de felul nostru în asemenea ocazii: am început așadar să beau. Mai întâi bere, apoi vin, apoi rachiu. Treptat inima mi s-a luminat, iar în orele timpurii ale dimineții mi-am redobândit aproape întreaga voioșie sufletească care mă umpluse de elan în după-amiaza precedentă.

Când am ieșit în stradă fără a mai fi cu totul sigur pe picioarele mele, se luminase deja de ziuă – o zi blajină

de iarnă. Ploua blând și tihnit, așa cum la noi în Rusia nu plouă decât în aprilie. Asta, ca și zăpăceala mea au făcut ca pentru o clipă să nu mai știu prea bine în ce timp și spațiu mă aflu. Uimit și aproape speriat am remarcat smerenia cu care mă trata personalul hotelului. A trebuit să-mi amintesc că, de fapt, sunt prințul Krapotkin.

Lucru de care am devenit conștient abia după un timp, stând afară în ploaia matinală înviorătoare și blândă. Și era ca și cum această ploaie matinală blândă, înviorătoare mi-ar fi acordat ea însăși titlul de prinț Krapotkin. Un prinț Krapotkin parizian. Ceea ce după părerea mea de-atunci însemna cu mult mai mult decât unul rus.

Cerul parizian își revărsa cu blândețe și bunătate ploaia peste capul meu gol, peste umerii mei istoviți. Am rămas așa multă vreme în fața porții impunătoare a hotelului. În spatele meu simțeam privirile respectuoase, căutând să pară indiferente, ale slujitorimii, iar flerul profesional mă făcea să ghicesc în ele și o doză de suspiciune. Aceste priviri îmi dădeau o stare de bine. La fel cum îmi făcea bine și ploaia. Cerul Parisului mă binecuvânta. Iar dimineața pariziană începuse deja. Vânzătorii de ziare treceau pe lângă mine cu o uimitoare vioiciune calmă. Populația Parisului începea să se trezească. Iar eu am început să casc de oboseală, dar nu mai puțin și din trufie, ca și cum aș fi fost nu un Golubcik, ci un autentic Krapotkin, unul dintre acei Krapotkini parizieni. Și astfel am pășit cu o nesfârșită trufie și nonșalanță, ca un adevărat mare senior, prin fața slugilor hotelului care mă urmăreau cu priviri respectuoase și totodată bănuitoare și ale căror spinări curbate i se adresau lui Krapotkin, în vreme ce ochii păreau să-l vizeze pe spionul Golubcik.

Confuz și istovit, m-am trântit în pat. Ploaia ropotea egal pe pervazul ferestrelor.

Întocmai cum îmi propusesem sau, dacă vreți, cum doar îmi închipuisem că o s-o fac, mi-am început așa-numita viață nouă. Îmbrăcat în haine noi – în acest scop îl chemasem pe unul dintre croitorașii ridicoli care obișnuiau pe-atunci să-i îmbrace pe așa-zișii stăpâni ai lumii –, am început să duc un soi de viață ce părea să i se potrivească unui prinț. Cu adevărat un nou soi de viață. De câteva ori am fost invitat și la croitorul iubitei mele Luteția. Și de câteva ori l-am invitat pe el la mine. Azi, când m-am lepădat pe deplin de acele ifose penibile și sunt în măsură să vă mărturisesc totul în modul deschis în care o fac, mă veți crede că nu din trufie și aroganță vă spun că eram pe-atunci extrem de talentat la limbile străine. Fiindcă așa eram, într-adevăr. În decurs de o săptămână am început să vorbesc o franceză aproape perfectă. În orice caz, mă întrețineam curgător, cum se spune, cu croitorul cel renumit și cu toate fetele lui, care mă cunoșteau încă din timpul călătoriei noastre. Discutam în franceză și cu Luteția. Firește că ea își amintea de mine mai ales datorită incidentului de la graniță și a numelui meu, și nu în ultimul rând și a ceasului petrecut împreună în compartimentul de tren. În acea vreme nu eram nimic altceva decât purtătorul falsului meu nume. Căci de multă vreme nu mai eram eu însumi. Nu numai că nu eram un Krapotkin, dar nici un Golubcik nu mai eram. Eram ca între cer și pământ. Ba mai mult: ca între cer, pământ și iad. Și nu mă simțeam nicăieri acasă în aceste trei tărâmuri. Unde mă găseam, de fapt? Și ce eram, de fapt? Eram oare Golubcik? Eram Krapotkin? Eram îndrăgostit de Luteția? Oare pe ea o iubeam, sau numai noua mea existență? Și era asta cu adevărat o existență nouă? Mințeam, ori spuneam adevărul? La acea vreme mă gândeam câteodată și la biata mea mamă, nevasta pădurarului Golubcik, care nu mai știa nimic de mine fiindcă dispărusem cu totul din orizontul restrâns al sărmanilor ei ochi bătrâni. Nici

măcar o mamă nu mai aveam. O mamă! Pe cine mai găseai în această lume vastă care să nu aibă barem o mamă? Eram pierdut și pustiit! Dar pe atunci încă eram un asemenea nemernic, încât și infamia îmi oferea prilej de mândrie, fiindcă o socoteam un soi de distincție hărăzită de Providență.

Mă voi strădui să fiu scurt. După câteva vizite profund inutile făcute la croitorul înaltei societăți pariziene și după ce-i văzusem și-i lăudasem majoritatea noilor sale toalete, pe care el însuși și ziarele le numeau „creații", am reușit să dobândesc în cele din urmă acel soi de încredere a Luteției, care însemna o promisiune și un legământ între doi oameni. La scurt timp după asta am avut norocul îndoielnic să fiu oaspete în casa ei.

În casa ei! Ceea ce numesc aici „casă" nu era decât un hotel amărât din Rue de Montmartre, aproape că ai fi zis un „hotel cu ora". Casa ei era o biată cămăruță. Tapetul brun-gălbui îți prezenta într-o neobosită reiterare mereu aceiași doi papagali care se sărutau și se dezmierdau la nesfârșit – unul de un galben țipător, celălalt alb ca neaua. Papagalii aceștia aveau mai degrabă firea unor porumbei. Tapetul mă înduioșa și el – da, chiar așa, tapetul. Mi se părea cu totul nedemn de Luteția ca în odaia ei doi papagali, tocmai niște papagali, să se comporte ca porumbeii. Pe atunci uram papagalii: azi nu-mi amintesc de ce. (În treacăt fie zis, urăsc și porumbeii.) M-am dus la ea cu flori și icre negre – două daruri care-i stăteau bine unui prinț rus, cum credeam pe-atunci. Am vorbit împreună tandru, îndelung și pe îndelete.

— Îl cunoașteți pe vărul meu? am întrebat eu nevinovat și mincinos.

— Da, pe micul Serghei! a răspuns ea la fel de nevinovat și de mincinos. Mi-a făcut curte, a continuat ea. Ore în șir! Mi-a trimis orhidee, imaginați-vă, numai mie

dintre toate colegele mele! Dar nu mi-a păsat de el! Pur și simplu nu mi-a plăcut!

— Nici mie nu-mi place! am zis. Îl cunosc încă din fragedă tinerețe, și nici pe atunci nu-mi plăcea.

— Aveți dreptate, a spus Luteția, e un mic ticălos.

— Și totuși, am zis eu, v-ați întâlnit cu el la Petersburg, și anume, după cum mi-a povestit el însuși, într-un separeu în casa bătrânei Gudaneff.

— Minte, minte! țipă Luteția, așa cum țipă doar femeile care vor să tăgăduiască un adevăr evident. Niciodată n-am fost cu vreun bărbat într-un separeu! Nu în Rusia, și nici în Franța!

— Nu țipați, am zis, și nu mă mințiți! Eu însumi v-am văzut. V-am văzut. Precis c-ați uitat. Vărul meu nu minte.

După cum nu te puteai aștepta la altceva, Luteția s-a pornit pe un plâns amarnic. Iar eu, care nu suport să văd plângând o femeie, am alergat până jos și am comandat o sticlă de coniac. Când m-am întors în cameră, Luteția nu mai plângea. Se prefăcea doar că e extrem de istovită în urma minciunii cu care o prinsesem și că-și pierduse întreaga energie. Zăcea întinsă pe pat.

— Nu trebuie să vă pese! am zis eu. V-am adus un întăritor.

După o vreme s-a ridicat în capul oaselor.

— Să nu mai vorbim despre vărul dumneavoastră! a zis.

— Să nu mai vorbim despre el! am consimțit eu. Să vorbim mai bine despre dumneavoastră!

Iar ea mi-a povestit totul – adică tot ceea ce în mod curios am socotit mai întâi a fi adevărul ultim, absolut, și asta deși cu-atât de puțin timp înainte o auzisem mințind vârtos! Era fiica unui mărunt peticar. Sedusă de timpuriu, la vârsta de șaisprezece ani – o vârstă pe care azi, totuși, n-aș mai socoti-o prea „fragedă" – plecase în lume cu un jocheu care o iubise și o abandonase într-un hotel din Rouen. O, bărbații nu-i lipsiseră niciodată! Dar nu

rămăsese multă vreme la Rouen și, pentru că era atât de remarcabil de frumoasă, faimosul croitor o descoperise în vremea când căuta manechine printre fetele din popor ale Parisului... Așa ajunsese la croitorul lumii bune...

Băuse mult și mințea în continuare, după cum am simțit după numai o jumătate de oră. Dar care-i adevărul, prieteni, pe care bucuros ai vrea să-l auzi din gura femeii iubite? Și oare nu mințeam eu însumi? Nu trăiam eu însumi oploșit în minciună, cuibărit confortabil în ea, ba încă în așa măsură încât nu doar iubeam propriile-mi minciuni, ci simțeam nevoia să tratez cu respectul cuvenit și să prețuiesc chiar și minciunile altora? Bineînțeles că Luteția era la fel de puțin fiica unui peticar, ori a unui portar, ori cizmar, ori Dumnezeu mai știe ce, precum eram și eu un prinț. Dacă la vremea aceea ar fi bănuit cine sunt cu adevărat, probabil că ar fi căutat să mă convingă că este, dimpotrivă, fiica nelegitimă a unui baron. Dar crezându-mă prinț și închipuindu-și că mă pricepeam la baroni, iar experiența învățând-o că domnii de rang înalt îi privesc cu nostalgie de-a dreptul poetică pe oamenii de rând și pe săraci, plăcându-le basmul despre fericirea ce ți-o dă sărăcia –, așadar din această cauză mi-a povestit și ea basmul despre miracolul peste care dă sărăcia. De altfel, trebuie spus că basmul acesta rostit de gura ei aproape că nu mai părea neverosimil. Doar trăia de mulți ani în minciună – și anume în această minciună –, crezând ea însăși ocazional în propria-i poveste. Era o creatură pierdută, la fel ca mine. Iar oamenii pierduți mint oarecum cu inocență, ca niște copii. Existența pierdută are nevoie de un fundament mincinos. În realitate, Luteția era fiica unui croitor de dame reputat la vremea sa, iar marele croitor al lumii bune în serviciul căruia se afla acum își recrutase manechinele nu dintre pariziencele din popor, ci, în chip mai firesc, dintre fiicele colegilor săi.

Şi pe deasupra, prieteni, Luteţia era frumoasă. Iar frumuseţea ne apare întotdeauna credibilă. Diavolul, care determină judecata bărbaţilor asupra femeilor, luptă de partea fetelor frumoase şi atrăgătoare. Credem mult mai puţin în adevărul spus de o femeie urâtă decât în minciunile scornite de o femeiuşcă nostimă.

E greu de spus ce-mi plăcea de fapt la Luteţia. La prima privire se deosebea prea puţin de celelalte fete ale croitorului. Era şi ea puternic fardată, părând un soi de făptură formată din porţelan şi ceară, adică acea mixtură din care se constituiau în acea vreme manechinele. Azi, firește, lumea a progresat şi, în funcţie de anotimp, doamnele sunt alcătuite din alte, mereu alte materii schimbătoare. Cât timp tăcea, Luteţia avea o gură nefiresc de mică, ce semăna cu un mărgean uşor alungit. Sprâncenele ei erau două arcuri de cerc cu desăvârşire nenaturale, construite după legi de-a dreptul geometrice, iar când îşi cobora ochii îi descopereai genele neverosimil de lungi şi înnegrite cu multă artă – nişte perdele de gene. Felul în care se aşeza, se lăsa pe spate, se ridica şi păşea, în care lua în mână un obiect şi-l punea apoi la loc – toate acestea erau, firește, gesturi îndelung studiate, rezultatul unor exerciţii repetate. Până şi degetele gingaşe păreau să-i fi fost subţiate de un chirurg şi cumva sculptate. Ele îţi aminteau un pic de zece creioane. În timp ce vorbea se juca cu degetele, cercetându-le cu atenţie şi părând că vrea să se oglindească în luciul unghiilor. Arareori ochii ei albaştri prindeau viaţă într-o privire. În locul privirilor n-avea decât fluturări de ochi. Dar când vorbea şi în rarele ei clipe necontrolate gura i se lăţea devenind aproape lascivă şi vorace, iar dintre dinţii de un alb strălucitor se ivea pentru o fracţiune de secundă un vârf de limbă voluptuoasă şi vie, ca o micuţă jivină roşie, veninoasă. Mă îndrăgostisem de gura ei, prieteni, de gura ei. Toată răutatea femeilor în gura lor se-ascunde. Ea fiind, o spun în treacăt, şi patria

trădării și, cum o știți din catehism, locul de naștere al păcatului originar...

O iubeam deci. Eram zguduit de povestirea ei mincinoasă, și la fel de zguduit de cămăruța de hotel și de tapetul cu papagali. Mediul în care trăia mi se părea nedemn de ea, și cu deosebire de gura ei. Îmi aminteam fața hangiului de jos de la recepție, semăna cu un soi de câine în cămașă cu mânecile suflecate – iar eu eram hotărât să-i ofer Luteției o existență mai senină, fericită.

— Îmi permiteți să vă ofer ajutorul meu? am întrebat eu. O, să nu mă înțelegeți greșit! N-am nici un fel de pretenții! Pasiunea mea e să-i ajut pe oameni, am mințit eu, știind bine că profesiunea mea era corupția și nimicirea. Nu sunt ocupat, am timp. Din păcate n-am nici o profesiune. Așadar, îmi îngăduiți să...?

— În ce condiții? a întrebat Luteția așezată în pat.

— În nici un fel de condiții, după cum v-am mai spus.

— De acord! a zis ea. Și deoarece dădeam semne că voiam să mă ridic, a spus:

— Să nu credeți, prințe, că mă simt nefericită aici. Dar domnul și stăpânul nostru, pe care doar îl cunoașteți, e foarte adesea prost dispus – și am ghinionul să depind de toanele sale într-o mai mare măsură decât celelalte fete. Fiindcă ele, știți – iar aici limba ei a început să împroaște venin –, au toate prietenii lor nobili, bogați. Eu însă prefer să trăiesc singură și cinstită. Nu mă vând! a mai adăugat ea după un timp și a sărit din pat.

Capotul ei roz cu floricele albastre s-a întredeschis. Nu! Nu se vindea: nu făcuse decât să mi se ofere.

De atunci a început perioada cea mai confuză din viața mea. Am închiriat un mic apartament cochet în apropiere de Champs-Élysées, unul dintre cele cărora li se spunea pe-atunci „cuibușoare de dragoste". Luteția și-a aranjat apartamentul după gustul ei. Și din nou au apărut papagali

pe pereți – adică tocmai păsările pe care, cum v-am mai spus, le detestam. Mai existau aici un pian – deși Luteția nu știa să cânte la acest instrument –, două pisici de ale căror sărituri tăcute, perfide, surprinzătoare mă cam temeam, un cămin fără tiraj, în care focul se stingea imediat, și în fine, ca o atenție deosebită față de mine, un autentic samovar rusesc din alamă de care trebuia să mă ocup eu, după cum hotărâse Luteția. Mai exista și o cameristă drăguță, îmbrăcată curățel și nostim – arăta ca și cum ar fi provenit de-a dreptul dintr-o fabrică specială de cameriste – și, în cele din urmă, ceea ce m-a indignat, un papagal adevărat, viu, care învățase cu o iuțeală neliniștitoare și cu un instinct aproape genial să-mi rostească numele fals de „Krapotkin", amintindu-mi astfel tot timpul de minciunile și ușurătatea mea. Cu siguranță că numele de „Golubcik" nu l-ar fi învățat așa de ușor.

În plus, în cochetul „cuibușor" al Luteției forfoteau prietene de-ale ei de tot soiul. Dar numai din cele alcătuite din porțelan și ceară. Iar eu nu reușeam să le mai deosebesc între ele: pisicile, tapetele, papagalii și prietenele. Doar pe Luteția o mai recunoșteam. Eram un prizonier – de trei, de patru ori prizonier! Și de două ori pe zi mă duceam de bunăvoie în închisoarea mea dulce, grețoasă, tulbure.

Într-o seară am rămas acolo – nici că s-ar fi putut altfel! Așadar am rămas acolo peste noapte. Peste colivia papagalului atârna o păturică din pluș roșu. Pisicile perfide torceau liniștit în coșulețele lor. Iar eu dormeam – nu, nu mai eram un simplu prizonier, ci înlănțuit pe vecie; înlănțuit, cum s-ar zice, în brațele Luteției. Sărmane Golubcik!

În zorii zilei m-am trezit deopotrivă fericit și nefericit. Mă simțeam prins într-un laț și terfelit, și totuși încă mai ghiceam și presimțeam ce pot însemna puritatea și decența. Această presimțire însă, prieteni, așa gingașă

cum era, ca o adiere lină într-o dimineaţă de vară, tot se vădea mai puternică decât vântul tare al păcatului care sufla în jurul meu. Am părăsit apartamentul şi am ieşit în stradă sub forţa acestei presimţiri. Nu ştiam dacă să mă simt fericit ori mâhnit. Cuprins de îndoială, am străbătut cu pas nesigur străzile scăldate în lumina dimineţii, fără nici un plan şi cu mintea pustie.

Luteţia mă costa mulţi bani, lucru pe care l-am văzut foarte curând, prieteni! (Toate femeile costă bani, dar mai ales cele care ne iubesc; acestea încă mai mult decât cele pe care le iubim noi.) Iar mie mi se părea că Luteţia mă iubeşte. Eram recunoscător pentru că exista cineva pe lume care mă iubea. De altfel, Luteţia era singurul om care credea în Krapotkin al meu fără a se îndoi câtuşi de puţin – ea credea în noua mea existenţă, ba chiar o confirma. Nu de dragul ei căutam să fac sacrificii, ci de dragul meu le voiam. Pentru mine însumi urma să le fac – pentru falsul Golubcik, pentru adevăratul Krapotkin.

A intervenit o înfricoşătoare stare de confuzie – dar nu numai în privinţa sufletului meu, unde ea exista de mult, ci şi a situaţiei mele personale, a condiţiilor materiale. Am început să arunc cu banii în dreapta şi-n stânga, cum se spune. La drept vorbind Luteţia nici nu avea nevoie de atâţia bani. Eu însumi aveam nevoie de ei – firește, pentru ea aveam nevoie de ei. Iar Luteţia a început să-i risipească, fără nici o noimă şi cu acea patimă obsesivă, ba chiar blestemată cu care obişnuiesc femeile să părăduiască banii – banii bărbaţilor şi ai amanţilor lor –, aproape ca şi cum ele ar vedea în banii cheltuiţi, ba mai mult, irosiţi, pe ele măsura afecţiunii pe care le-o poartă bărbaţii iubitori. Aveam deci nevoie de bani. Foarte curând. De foarte mulţi. M-am dus, aşa cum aveam datoria s-o fac, la simpaticul meu şef, pe care de altfel îl chema Solowejczyk, Mihail Nicolaevici Solowejczyk.

— Ce vreţi să-mi raportaţi? m-a întrebat.

Era spre ora nouă seara și mi s-a părut că nu mai era nimeni, nici un suflet de om în toată acea clădire mare, întinsă. Domnea o tăcere deplină și numai dintr-o depărtare nesfârșită se auzeau, parcă, zgomotele nedesluşite ale metropolei Paris. Camera era cufundată în întuneric. Cu abajurul ei verde, lampa aprinsă pe biroul lui Solowejczyk arăta ca sâmburele verde luminos al beznei vesperale, orbiculare din cameră.

— Am nevoie de bani! am zis eu ascuns în întunecime, și de aceea mai curajos decât îmi închipuisem mai înainte.

— La banii de care aveți nevoie, a răspuns el, trebuie să munciți, nu glumă. Avem mai multe misiuni pentru dumneavoastră! Problema este dacă sunteți – sau mai exact: dacă veți vrea să fiți în stare să duceți la îndeplinire astfel de însărcinări!

— Sunt gata de orice! am zis eu. Chiar pentru asta am și venit.

— De orice? Într-adevăr de orice?

— De orice!

— Nu cred, a zis simpaticul Solowejczyk. Nu vă cunosc de mult timp, dar n-o cred! Vi se pare că știți despre ce este vorba? Este vorba despre o trădare mârșavă – repet, o trădare mârșavă. Despre trădarea mârșavă a unor oameni lipsiți de apărare. A așteptat un timp, apoi a mai adăugat: Chiar și a unor femei lipsite de apărare!...

— Sunt obișnuit cu asemenea lucruri. În meseria noastră...

Nu m-a lăsat să termin.

— Cunosc meseria! a zis el, lăsând capul în jos.

A început să scotocească prin hârtiile aflate în fața lui, nu se auzeau decât foșnetul și ticăitul prea domol ale ceasului de perete.

— Așezați-vă! a zis Solowejczyk.

M-am așezat, iar acum fața mea se afla și ea în raza de lumină a lămpii verzui, chiar în dreptul feței sale. Și-a

ridicat privirea, uitându-se fix la mine. Erau de fapt niște ochi morți, aveau în ei ceva din ochii unui orb – ceva dezolant și de pe-acum parcă de pe tărâmul celălalt. Am rezistat privirii lui, deși mi-era teamă de ochii ăștia, fiindcă nu puteai citi în ei nimic: nici un gând, nici un sentiment, și asta cu toate că știam bine că nu erau orbi, ci, dimpotrivă, foarte ageri. Știam precis că ochii lui mă cercetau și mă cântăreau, dar nu descopeream în ei nici o licărire din cele pe care în mod natural le iscă orice ochi cercetător. Solowejczyk a fost, de altfel, singurul om la care am remarcat această însușire: aceea de a-și masca ochii așa cum alții își maschează fața.

L-am cercetat și eu vreme de secunde și minute, care mie mi s-au părut ore. Părul ușor încărunțit i se rărea la tâmple, iar maxilarele se mișcau neobosit, ca și cum tocmai își rumega gândurile. Într-un târziu s-a ridicat, s-a dus la fereastră, a tras perdeaua un pic într-o parte și mi-a făcut semn să mă apropii. M-am dus lângă el.

— Ia priviți! a zis, arătându-mi o siluetă pe partea cealaltă a străzii. Îl cunoașteți?

M-am forțat să mă uit mai atent, dar n-am văzut nimic altceva decât un bărbat relativ mic de statură, îmbrăcat ca un burghez oarecare, cu gulerul de blană ridicat în sus, cu pălărie maro, iar în mâna dreaptă ținând un baston negru.

— Îl recunoașteți? m-a întrebat Solowejczyk încă o dată.

— Nu! am zis.

— Să mai așteptăm o vreme!

Am așteptat, deci. După un timp bărbatul a început să se plimbe încolo și încoace. Tot făcând el așa la vreo douăzeci de pași înainte și înapoi pe trotuar, dintr-odată parcă m-a străfulgerat ceva. Ochii mei nu-l recunoscuseră, creierul nu-și amintea de el. Dar inima a tresărit, a început să bată mai puternic: era ca și cum mușchii, mâinile, vârfurile degetelor mele dobândiseră brusc acea memorie ce-i

rămăsese interzisă creierului. El era. Era mersul lui pe jumătate târșit, pe jumătate săltăreț pe care odinioară, când mai eram tânăr și inocent, îl remarcasem la Odessa într-o fracțiune de secundă, în ciuda lipsei mele de experiență. Fusese prima și singura oară în viața mea când observasem că un șchiopătat poate fi în același timp și o dănțuire și că un picior te poate păcăli și minți ca un om. L-am recunoscut, așadar, pe bărbatul de vizavi. Nu era nimeni altul decât Lakatos.

— Lakatos! am zis.

— Așa deci, a zis Solowejczyk și s-a depărtat de fereastră.

Ne-am așezat din nou unul în fața celuilalt, la fel ca mai înainte. Cu privirea cufundată în hârtii, Solowejczyk a zis:

— Îl cunoașteți de mult pe Lakatos?

— De foarte de mult, am răspuns, și mereu mă tot reîntâlnesc cu el. Și aș zice că totdeauna în clipele decisive ale vieții mele.

— Probabil că vă veți mai întâlni deseori cu el, a spus Solowejczyk. Nu cred decât arareori și foarte împotriva vrerii mele în apariții supranaturale. Dar în cazul lui Lakatos, care din când în când îmi mai face câte o vizită, nu-mi pot înfrâna un anume sentiment superstițios!

Am tăcut. Ce-aș fi putut să spun? Îmi apărea necruțător de limpede că sunt prins fără scăpare. Un prizonier al lui Solowejczyk? Ori al Luteției? Cumva chiar al lui Lakatos? După o pauză, Solowejczyk a spus:

— Vă va trăda și poate chiar nimici.

Am luat din mâna lui ordinele notate pe hârtie, un pachet considerabil, și am dat să plec.

— La revedere, pe joia următoare! a zis Solowejczyk.

— Dacă îmi va fi dat să vă revăd! am răspuns eu. Aveam o strângere de inimă.

Când am ieşit din casă Lakatos nu mai era acolo. Nicăieri nici urmă de Lakatos, cu toate că l-am căutat atent şi temeinic, ba chiar zelos. Mi-era frică de el, de aceea l-am căutat atât de zelos. Dar chiar de la începutul căutării mele aveam presimţirea că nu-l voi găsi. Da, eram sigur că nu-l voi găsi.

Cum l-ai putea găsi pe Diavol atunci când îl cauţi? Când vine, vine pe neaşteptate, apoi dispare iar. Dispare, şi e mereu prezent.

Din acea clipă nu m-am mai simţit în siguranţă în faţa lui. Dar nu numai în faţa lui, ci a întregii lumi. Cine era Solowejczyk? Cine era Luteţia? Ce era Parisul? Cine eram eu însumi?

Mă simţeam în faţa mea chiar mai nesigur decât în faţa celorlalţi! Oare voinţa mea proprie decidea asupra zilelor, nopţilor, a mersului tuturor acţiunilor mele? Cine mă împingea să fac ceea ce făceam în acea vreme? O iubeam pe Luteţia? Oare nu-mi iubeam doar pasiunea pentru ea sau nu-mi iubeam doar nevoia de a mă adeveri pe mine însumi şi omenescul din mine, printr-o pasiune? Cine şi ce eram la drept vorbind eu, Golubcik? Când Lakatos se afla în preajmă, încetam brusc să mai fiu Krapotkin – asta era cert. Dintr-odată mi-a devenit limpede că nu sunt în stare să fiu nici Golubcik, nici Krapotkin. Curând am început să-mi petrec la Luteţia doar jumătăţi de zile şi jumătăţi de nopţi. De mult nu mai ascultam ce-mi spunea. De altfel, nu vorbea decât lucruri lipsite de semnificaţie. Reţinusem multe expresii de-ale ei, expresii pe care nu le cunoşteam până atunci, ca şi intonaţia cuvintelor şi a frazelor – în ce priveşte progresele mele la limba franceză îi datoram mult Luteţiei. Fiindcă, oricât aş fi fost de descumpănit în acele zile, n-am uitat niciodată cât de important era pentru mine să „stăpânesc limbile străine" – aşa cum mă sfătuise şi Solowejczyk. Bun, după puţine

săptămâni „stăpâneam", ca să zic așa, franceza. Iar acasă mă îngropam câteodată într-un morman de cărți englezești, nemțești, italienești, de-a dreptul mă drogam cu ele închipuindu-mi că prin ele puteam dobândi o existență, o existență adevărată. Citeam ziare englezești, de pildă în foaierul hotelului. Și în timp ce le citeam îmi închipuiam că aș fi concetățeanul colonelului englez cu păr cărunt și cu ochelari, din jilțul de lângă mine – timp de o jumătate de ceas îmi imaginam așadar că aș fi englez și ofițer din colonii. Și de ce n-aș fi fost un ofițer englez? Oare eram Golubcik? Oare eram Krapotkin? Ce și cine eram, la drept vorbind?

În fiecare clipă mă temeam să nu-l întâlnesc pe Lakatos. El ar fi putut să vină în foaierul hotelului. Sau ar fi putut să vină la marea Casă de Modă a croitorului înaltei societăți, unde mă duceam uneori pentru a o conduce acasă pe Luteția. Lakatos m-ar fi putut trăda în orice clipă. Mă avea, așa-zicând, la mână. La urma urmei, m-ar fi putut trăda și Luteției – iar asta era cel mai rău lucru. Pe măsură ce creștea spaima mea față de Lakatos, pasiunea pentru Luteția creștea. O pasiune prin transfer, altfel spus o pasiune de gradul doi. Căci în realitate, prieteni, de mult – asta însemnând de câteva săptămâni – ea nu mai era pentru mine o adevărată iubire, ci o cale de a mă refugia în pasiune, la fel cum doctorii de azi numesc anumite simptome maladive ale unor femei un „refugiu în boală". Da, era un refugiu în pasiune. Nu mai eram sigur, pe deplin sigur de mine, de identitatea mea, decât în ceasurile în care îmbrățișam și iubeam trupul Luteției. Îl iubeam, dar nu pentru că ar fi fost trupul ei iubit, ci pentru că el era întru câtva un refugiu, o cămăruță, o chilie neprimejduită și sigură în fața lui Lakatos.

Din păcate, s-a întâmplat ceea ce oricum trebuia să se întâmple. Luteția – care mă socotea nemăsurat de bogat, la fel cum poate se considera și pe sine fata unui peticar –,

aşadar Luteţia avea nevoie de bani, de tot mai mulţi bani. Avea nevoie de bani din ce în ce mai mult. Şi s-a dovedit curând, după numai câteva săptămâni, că era pe cât de frumoasă, pe-atât de avidă. O, nu că ar fi încercat să pună bani deoparte în mod viclean, aşa cum procedează numeroase altele. Nu! Ea chiar avea nevoie de bani! Îi consuma din plin!

Era ca majoritatea femeilor de soiul ei. Chipurile nu voia să „profite" de cineva! Dar ceva în ea o îmboldea să profite de ocazie, de orice ocazie. Era slabă în faţa tentaţiei şi nemăsurat de vanitoasă. La femei vanitatea nu este o slăbiciune pasivă, ci o patimă activă în cel mai înalt grad, la fel ca la bărbaţi – jocul. Femeile îi dau acestei patimi tot mereu viaţă, o stârnesc şi-o mână cu biciul – fiind totodată mânate cu biciul de ea. Ele sunt deopotrivă mamele şi copiii acestei patimi. Iar patima Luteţiei m-a tras după ea. Nu bănuisem niciodată până atunci cât de mult e în stare să cheltuiască o singură femeie, şi pe deasupra făcând asta cu convingerea că nu cheltuieşte decât „strictul necesar". Pe atunci mă străduiam să fiu un bărbat iubitor, ceea ce echivalează cu unul îndrăgostit cu adevărat – dar nu bănuisem niciodată ce neputincios e bărbatul iubitor în faţa smintelii unei femei. Şi tocmai lucrurile acelea necugetate şi inutile pe care le făcea, tocmai ele îmi păreau a fi necesare şi firești. Şi mărturisesc totodată că smintelile ei mă flatau, fiindcă într-un anume fel îmi confirmau existenţa princiară mincinoasă – iar eu aveam nevoie de asemenea confirmări. Aveam nevoie de toate aceste confirmări exterioare cum erau, de pildă: veşmintele mele şi ale Luteţiei sau smerenia croitorilor care-mi luau măsura la hotel cu degete grijulii, ca şi cum aş fi fost un idol fragil, şi care abia dacă aveau curajul să-mi atingă umerii ori picioarele cu centimetrul lor. Tocmai pentru că nu eram decât un Golubcik, aveam nevoie de tot ceea ce pentru un Krapotkin ar fi fost supărător: de privirea de câine

a portarului, de spinarea curbată servil a chelnerilor și slugilor din care nu apucam să zăresc decât ceafa lor impecabil rasă. Și de bani – aveam nevoie de bani.

Am început să câștig cât puteam mai mult. Și câștigam mult – nu-i nevoie să vă mai spun în ce fel. Câteodată, vreme de o săptămână, eram de negăsit pentru Luteția și toată lumea, chipurile aflându-mă într-o călătorie. În asemenea zile frecventam cercurile refugiaților noștri politici, umblam prin micile redacții ale unor ziare ascunse și amărâte, fiind îndeajuns de nerușinat încât să iau mici împrumuturi de la victimele pe care le vânam, dar nu pentru că aș fi avut nevoie de banii lor amărâți, ci pentru a da impresia că aveam nevoie de ei; împărțeam prin birturi dosnice și prăpădite mese sărăcăcioase cu băituții, huliții, înfometații; eram îndeajuns de josnic pentru a căuta din când în când să seduc femei, care nu arareori mi se dăruiau cu însuflețire și, uneori, dintr-un simț al datoriei întemeiat pe concepția lor despre lume. Una peste alta: eram ceea ce fusesem, în fond, dintotdeauna prin naștere și natură: un nemernic. Doar că până atunci nu-mi exercitasem ticăloșia într-o atât de mare măsură. În acele zile mi-am dovedit mie însumi cu prisosință că eram un ticălos – și încă ce ticălos!

Și aveam noroc în tot ce întreprindeam, căci diavolul îmi călăuzea pașii. Când mă înființam în anumite seri la Solowejczyk, îi raportam mai multe decât numeroși alți colegi. Și, din disprețul crescând cu care mă trata, mi-am dat seama că aduceam servicii neprețuite.

— V-am subestimat inteligența, mi-a spus el odată. Cunoscând prostia pe care ați comis-o la Petersburg, mi-am zis că nu puteți fi decât un ticălos *mărunt*. Jos pălăria, Golubcik! Vă voi plăti gras.

Pentru prima oară îmi spusese Golubcik, și doar știa că asta era pentru mine ca o lovitură de cravașă. Am luat

banii – mulți bani –, mi-am schimbat hainele, am plecat la hotel, am revăzut spinările și cefele rase, am revăzut-o pe Luteția, localurile de noapte, fețele ordinare și ferchezuite, de lorzi, ale chelnerilor și am uitat de tot ce era în jur, de absolut totul. Eram prinț. L-am uitat chiar și pe cumplitul Lakatos.

L-am uitat în mod nejustificat.

Într-o bună zi – era o dimineață blândă de primăvară, ședeam în foaierul hotelului și, cu toate că acesta nu avea ferestre, era ca și cum soarele ar fi pătruns prin porii pereților; eram voios și mă lăsam necontrolat în voia plăcerii parșive pe care mi-o oferea viața –, așadar, într-o bună zi Lakatos își anunță venirea. Era voios precum primăvara însăși. Anticipând de pe acum vara. A intrat în foaier ca o... o fărâmă, o fărâmă omenească de primăvară desprinsă de natura fermecătoare, într-un pardesiu mult prea deschis la culoare, cu o cravată înflorată, cu cilindru gri-deschis pe cap, agitându-și bastonașul de trestie pe care i-l cunoșteam de multă vreme. Mi se adresa spunându-mi când „Luminăția Ta", când „Prințe", iar uneori îmi spunea chiar în felul bicisnic al slugilor mărunte: „Prea Luminată Excelență!" Și dintr-odată dimineața aceea senină s-a întunecat pentru mine. Cum mi-a mers în tot acest lung răstimp – așa m-a întrebat Lakatos cu voce atât de ridicată, încât l-au auzit toți cei din foaier, ba până și portarul, aflat în cămăruța lui din față. Am fost monosilabic, abia răspunzându-i din teamă, dar și din trufie.

— Așadar, tatăl dumneavoastră v-a recunoscut până la urmă? m-a întrebat el încetișor, aplecându-se atât de tare spre mine, încât îi simțeam parfumul de lăcrămioare și briantina din mustață, care trimitea efluvii grele; îi zăream limpede sclipirea roșiatică din ochii căprui strălucitori.

— Da! am zis eu, și m-am rezemat în jilț.

— Atunci vă va bucura desigur ceea ce am a vă comunica, a spus el.

Şi a aşteptat. Eu n-am spus nimic.

— Fratele dumneavoastră a sosit aici de ieri! a spus el cu indiferenţă. Locuieşte acasă la el: are o locuinţă permanentă la Paris. Şi intenţionează să rămână aici câteva luni, ca de altfel în fiecare an. Îmi închipui că v-aţi împăcat unul cu celălalt?

— Încă nu! am zis eu, abia putându-mi ascunde nerăbdarea şi spaima.

— Ei, sper că lucrurile se vor îndrepta acum, a spus Lakatos. În ce mă priveşte vă stau oricând la dispoziţie.

— Mulţumesc! am zis eu.

S-a ridicat, s-a înclinat adânc şi a plecat. Am rămas aşezat.

Dar nu pentru mult timp. Am mers la Luteţia. Nu era acasă. M-am dus la atelierul faimosului croitor. Am năvălit în atelier cu un buchet de flori, ca şi cum aş fi ţinut în mână spada scoasă din teacă. Am reuşit s-o zăresc pe Luteţia pentru câteva clipe. Nu aflase nimic de sosirea lui Krapotkin. Am părăsit atelierul. M-am aşezat într-o cafenea închipuindu-mi că aş putea ajunge printr-o reflecţie încordată la cine ştie ce ideea deşteaptă. Dar toate gândurile mele erau măcinate de gelozie, ură, patimă, sete de răzbunare. Când îmi ziceam că cel mai bine ar fi dacă i-aş cere încă de azi lui Solowejczyk să mă trimită înapoi în Rusia; când mă copleşea iar spaima de a-mi abandona viaţa de aici: adică pe Luteţia, numele meu furat, într-un cuvânt tot ceea ce constituia existenţa mea. O clipă m-am gândit să mă omor, dar mi-era o cumplită teamă de moarte. Ar fi fost mult mai uşor şi mai bine, dar deloc mai comod, să-l ucid mai degrabă pe prinţ. Să-l fac să dispară din această lume! Să mă eliberez o dată pentru totdeauna de acest ins ridicol, cu adevărat ridicol şi inutil. Dar în

aceeași clipă, și cu logica pe care mi-o dicta conștiința, mi-am spus că, dacă el era într-adevăr un ins fără nici un rost pe lume, eu, în schimb, eram ceva cu mult mai rău, și anume un nemernic primejdios. Dar peste numai un minut îmi apărea din nou limpede că adevărata cauză a nemerniciei și răutății mele era tocmai el, acest individ, și că la drept vorbind ar fi o faptă morală să-l omori. Căci suprimându-l pe el nimiceam și cauza pervertirii mele, având apoi libertatea să redevin un om bun, să ispășesc, să mă căiesc, să ajung – din partea mea, fie! – un Golubcik de treabă. Dar chiar și atunci, în timp ce-mi treceau toate acestea prin cap, nu simțeam câtuși de puțin în mine forța să ucid. Căci în vremea aceea, prieteni, eram încă departe de a fi destul de precis și tranșant pentru a putea ucide. Când mă gândeam să omor un om, pentru mine asta însemna să-l prăpădesc într-un chip oarecare. Noi, iscoadele și denunțătorii, nu suntem ucigași. Noi doar pregătim împrejurările care duc în mod inevitabil la moartea cuiva. Iar eu tot așa gândeam pe-atunci, nici n-aș fi putut gândi altfel. Cum v-am mai spus, prieteni, eram un ticălos prin naștere și natură!...

Printre numeroșii oameni pe care aveam misiunea să-i trădez și să-i dau pe mâna autorităților se afla și o evreică, pe numele ei Channa Lea Rifkin din Radziwillow. Nu-i voi uita niciodată numele, locul de naștere, chipul, întreaga făptură. Doi dintre frații ei fuseseră condamnați în Rusia la ocnă fiindcă puseseră la cale un atentat împotriva guvernatorului Odessei. Se aflau deja de trei ani în Siberia, la granița cu taigaua, așa cum aflasem din documente. Sora lor reușise să fugă la timp împreună cu un al treilea frate, un tânăr pe jumătate paralizat, țintuit într-un fotoliu. Nu putea să-și miște decât brațul și piciorul drept. Se spunea că este un matematician și un fizician extraordinar de talentat, cu o memorie întru totul neobișnuită.

El era cel care concepuse planul atentatului și elaborase o formulă de preparare a explozibililor care nu cerea mijloace tehnice complicate. Fratele și sora trăiau la niște prieteni elvețieni – elvețieni francezi din Geneva, un cizmar și nevasta acestuia. Tovarășii ruși se adunau adeseori în atelierul cizmarului. Fusesem de câteva ori acolo. Această tânără evreică, un om cu o fire aleasă, era hotărâtă să se întoarcă în Rusia ca să-și salveze frații. Luând asupra ei întreaga răspundere. Mama lor murise, tatăl lor era bolnav. Mai avea trei frați minori. În numeroase petiții adresate ambasadei ruse de la Paris ea se declarase gata să se întoarcă înapoi în Rusia dacă primea asigurarea că frații ei nevinovați – ajunși vinovați doar prin acțiunile secrete ale surorii lor – vor fi eliberați. Pe noi, în schimb, adică pe noi, poliția rusă, nu ne interesa decât să punem laba pe femeie; totodată însă nu puteam îngădui ca ambasada să dea vreo asigurare oficială. Așa ceva o ambasadă nu putea, n-avea voie să facă. Dar de Channa Lea era „urgentă nevoie". Chiar așa scria în adresele noastre oficiale: *Avem urgentă nevoie.*

Până în ziua în care mă vizitase Lakatos, eu, ticălosul prin naștere și natură, încă nu izbutisem să-i pierd pe acești doi oameni. Dintre toți rușii pe care aveam misiunea să-i trădez, doar ei doi – mă refer la fată și la fratele ei – îmi mai tulburau bruma de conștiință rămasă. Dacă pe atunci aș fi fost în stare să-mi reprezint ceva prin cuvintele „păcat de moarte", atunci numai acești doi oameni ar fi putut trezi în mine ideea asta. Dacă există îngeri evrei, atunci ei ar trebui de fapt să arate exact ca fata aceea slăbuță, blândă, pe chipul căreia se regăseau în așa măsură deopotrivă o asprime plină de severitate și drăgălășenia, încât îți părea că asprimea e soră bună cu drăgălășenia; această fată slăbuță și totodată puternică emana o forță vrăjită – nu-i pot spune altfel decât o forță vrăjită. Nu era frumoasă – nu ceea ce numim frumos în această viață,

unde obișnuim să numim astfel ceea ce ne încântă și ademenește. Nu, dar această evreică micuță și nearătoasă îmi mișcase nemijlocit sufletul, ba chiar și simțurile; căci atunci când mă uitam la ea mi se părea, de pildă, că aud o melodie. Da, era ca și cum nu vedeam, ci auzeam ceva frumos, străin, nemaiauzit și totuși foarte familiar. Câteodată, în unele ceasuri liniștite, când fratele paralizat ședea pe marginea sofalei, citind dintr-o carte care zăcea deschisă în fața lui pe un jilț înalt, și când canarul idilic ciripea pașnic, iar o fâșie îngustă de soare primăvăratic se odihnea pe dușumeaua goală, eu ședeam în fața fetei acesteia alese, cercetându-i tăcut chipul palid, lătăreț și muncit, pe care puteai citi întreaga suferință a evreilor noștri ruși – și eram aproape pe punctul de a-i mărturisi totul. Cu siguranță că nu eram singurul turnător trimis în preajma ei, și cine știe cu câți alții dintre colegii mei mă întâlnisem uneori la ea. (Căci doar arareori ne cunoșteam între noi.) Dar sunt convins că celor mai mulți dintre ei li se întâmpla la fel cum mi se întâmpla și mie. Această copilă dispunea de arme care te învingeau. Trebuia ademenită în Rusia sub pretextul că frații ei vor fi eliberați; firește însă că nu era deloc ușor s-o amăgești, căci nu s-ar fi încrezut niciodată decât într-o făgăduință scrisă semnată de însuși ambasadorul țarului. Poate că la nevoie ar fi fost de ajuns și dacă obțineai de la ea numele tuturor camarazilor rămași în Rusia. V-am mai spus, prieteni, că eram un ticălos prin naștere și natură. Și totuși, la vederea acestei tinere fete, nemernicia mea parcă se topea și simțeam uneori că inima-mi plânge, că se dezgheață.

Au trecut lunile și a venit vara. Aveam de gând să plec într-o călătorie cu Luteția. Într-o bună zi la hotelul meu a apărut un bărbat cu părul alb, îmbrăcat sobru și cu un aer foarte solemn. Așa cum se prezenta, cu părul lui argintiu des, cu favoriții albi venerabili, bine pieptănați, cu bastonul din lemn negru de abanos, al cărui mâner îndoit

avea luciul argintului vechi și părea făcut din același material ca părul și favoriții, mi-a dat impresia unui înalt demnitar macabru de la Curtea țarului. Așa mi-i imaginam pe înalții funcționari imperiali, care își exercitau atribuțiile în ceasurile de agonie și la înmormântarea țarului. Dar după ce m-am uitat la el mai mult timp mi s-a părut dintr-odată că-l cunosc de undeva. Chipul lui, părul des, favoriții și vocea parcă se iveau de undeva dintr-o copilărie pe care o crezusem de mult uitată. Dar după ce mi-a spus: Mă bucură să vă revăd după atâția ani, domnule Golubcik! – am știut deodată cine era. Pesemne că era acum foarte bătrân. Cândva însă, pitit după o ușă, îi ascultasem glasul și pentru o clipă îi zărisem figura argintie și neagră într-un vestibul întunecat. Era secretarul personal al bătrânului prinț. Cu ani buni în urmă – ce mult era de-atunci – venise la cel la care locuiam în pensiune, pentru a-i plăti odaia și masa. Abia dacă mi-a întins mâna. Pentru o clipă doar am simțit trei degete reci, uscătive, ca de piatră. L-am poftit să se așeze. Ca și cum n-ar fi vrut să acorde o prea mare onoare scaunului meu, s-a așezat doar pe-o margine a lui, așa încât trebuia să se sprijine în bastonul proptit între genunchi, ca să nu alunece de pe jilț. Pălăria solemnă, neagră, țeapănă și-o ținea între două degete. Cum se spune pe latinește, a intrat imediat *in medias res*.

— Domnule Golubcik! a zis, tânărul prinț se află aici. Iar stăpânul bătrân, aflat în trecere spre Sud, se prea poate să rămână și el aici un răstimp. În mod nejustificat, ba chiar cu totul lipsit de noblețe, spre a nu folosi un cuvânt mai tare, le-ați dat mult de furcă domniilor lor. Purtați aici numele de Krapotkin. Aveți relații cu domnișoara Cum-îi-zice. Care la rândul ei are mai multe nume. Tânărul prinț e hotărât să nu rabde această relație a dumneavoastră. O marotă a sa, dar ce-are a face. Tânărul prinț e foarte generos. Gândiți-vă iute și spuneți-mi pe șleau:

cât vreți pentru a dispărea o dată pentru totdeauna din ochii noștri? Ați mai avut prilejul să aflați ce mare ne este puterea. Și dacă sunteți îndărătnic, veți fi în mult mai mare primejdie decât oricare dintre victimele dumneavoastră. Firește, nu vreau să spun nimic împotriva meseriei ce-o practicați. Să recunoaștem că ea nu-i onorabilă, dar este foarte, foarte necesară – în interes de stat, se-nțelege. Patria noastră cu siguranță că are nevoie de oameni de soiul dumneavoastră. Dar s-o spunem deschis: familiei, pe care am onoarea s-o reprezint de patruzeci de ani în diverse ocazii, îi sunteți dezagreabil. Așa încât familia Krapotkin este gata să vă sprijine la întemeierea unei noi existențe în America, dar și în Rusia. Așadar chibzuiți bine: de cât aveți nevoie?

Spunând acestea, bărbatul cu părul argintiu a extras din buzunarul său un ceas de aur masiv, ținându-l în mână cam la fel ca un medic care ia pulsul pacientului său. M-am gândit. Chiar m-am gândit. Îmi părea că n-ar duce la nimic să mai caut în fața acestui om și în fața mea diverse pretexte și să încerc să obțin tot soiul de amânări ridicole și inutile. Ceasul lui ticăia neobosit. Timpul se scurgea. Oare cât mai era dispus s-aștepte?

Nu luasem încă nici o hotărâre. Dar duhul bun, care nu ne părăsește niciodată, nici chiar atunci când suntem ticăloși prin naștere și natură, m-a făcut deodată să-mi amintesc de Channa Lea. Și am spus:

— Nu de bani am nevoie. Am nevoie de protecția prințului. Dacă este într-adevăr atât de puternic pe cât spuneți, va putea să mi-o ofere. Pot să-l văd?

— Imediat! a spus bătrânul cu păr argintiu, vârând la loc ceasul și ridicându-se de pe scaun. Veniți cu mine!

Caleașca pariziană personală a prințului Krapotkin – a celui autentic – aștepta în fața hotelului meu. Am pornit. Am mers la locuința prințului. Era o vilă în Bois de Boulogne și mi s-a părut că recunosc în lacheul care purta

şi el favoriţi, la fel ca secretarul, pe slujitorul pe care-l văzusem cu mulţi, mulţi ani în urmă la reşedinţa de vară din Odessa a bătrânului prinţ.

Am fost anunţat. Secretarul a luat-o înainte. Am aşteptat cel puţin o lungă jumătate de ceas. Şedeam în anticameră abătut şi pleoştit, la fel cum şezusem odinioară în anticamera bătrânului prinţ, simţindu-mă încă mai neînsemnat decât Golubcik cel de odinioară. Căci pe atunci lumea mai stătea încă deschisă în faţa mea, pe când acum eram un Golubcik care deja pierduse lumea. O ştiam bine. Şi nu-mi păsa. M-am silit să mă gândesc la Channa Lea Rifkin şi dintr-odată am simţit că nu-mi mai pasă defel.

Am ajuns în sfârşit în odaia tânărului prinţ. Arăta tot ca atunci când îl spionasem prin crăpătura din peretele separeului unde era cu Luteţia. Da, arăta exact la fel ca atunci; cum să-l descriu mai bine, cunoaşteţi genul: un fluieră-vânt nobil şi consumat, cu puterile istovite. Arăta ca o bucată de săpun folosit, într-atât de palidă şi searbădă îi era pielea. Ca o bucăţică de săpun, cu o mustăcioară subţire neagră. Îl uram la fel cum îl urâsem dintotdeauna.

Se învârtea încolo şi-ncoace prin cameră şi nu s-a oprit din mers nici când am intrat, ci a continuat să se-agite ca şi cum bătrânul cu păr argintiu mă adusese nu pe mine, ci o păpuşă. Şi nici nu s-a uitat la mine, ci la el, întrebându-l:

— Cât?

— Vreau să negociez eu însumi cu dumneavoastră, am zis.

— Dar eu nu vreau, a răspuns el, neoprindu-se din mers şi uitându-se la secretar. Trataţi dumneavoastră cu el!

— N-am nevoie de bani, am spus. Dacă sunteţi într-adevăr aşa de puternic pe cât spuneţi, puteţi obţine totul de la mine cu condiţia să eliberaţi doi bărbaţi din detenţie şi să feriţi o fată de pedeapsă. Şi asta imediat. Dacă-i eliberaţi pe cei doi în decurs de-o săptămână!

— Da! a spus secretarul. Dar până atunci rămâneți ascuns. Dați-mi datele necesare!

I-am dat informațiile referitoare la frații Rifkin. În câteva zile urma să-mi dea de știre.

Am așteptat câteva zile. Trebuie să spun c-am așteptat cu mare nerăbdare, cu o nerăbdare așa-zicând morală. Spun: „nerăbdare morală", pentru că mă copleșise dorul de căință și-mi închipuiam că tocmai sosise clipa când aș fi putut să-mi îndrept cu o singură așa-numită faptă bună întreaga mea viață de mișel.

Am așteptat. Și-am așteptat.

În sfârșit, am fost invitat să mă duc la locuința prințului.

Bătrânul, onorabilul secretar m-a primit șezând. Fără o vorbă m-a poftit să mă așez cu un gest foarte sumar, făcând o mișcare din mână de parcă mai degrabă m-ar fi alungat de acolo așa cum ai alunga o muscă.

Dinadins m-am așezat pe un scaun, punând picior peste picior. Și tot dinadins l-am întrebat:

— Unde-i prințul?

— Pentru dumneavoastră nu-i acasă, a răspuns bătrânul blajin. Prințul vă transmite că nu se ocupă în nici un fel de chestiuni politice. Nu se lasă amestecat în chestiuni murdare. Și nici nu vrea să facă un troc cu dumneavoastră. După toate cele ați fi în stare să-l și denunțați, așa cum ați mai făcut-o o dată, înfățișându-l ca pe un apărător al dușmanilor statului nostru, mă-nțelegeți. Nu vă putem oferi decât bani. Dacă nu-i acceptați, dispunem de mijloacele necesare să vă îndepărtăm într-alt mod din Paris. Nu cred să fiți până-ntr-atât de indispensabil pentru statul nostru. Cu siguranță că mai există și alții cu rezultate la fel de bune sau mai bune ca ale dumneavoastră.

— Nu voi accepta bani, am răspuns, și voi rămâne unde sunt.

În timp ce spuneam asta m-am gândit la simpaticul meu șef Solowejczyk. Aveam de gând să-i explic totul foarte amănunțit. Voiam cu tot dinadinsul să mă-ncred în el. Uitasem cu totul de privirea moartă cu care Solowejczyk mă cântărise ultima oară. Îmi imaginam că Solowejczyk ar ține la mine, ba chiar că m-ar îndrăgi.

Drept care am decis să mă duc îndată la el.

M-am ridicat și am spus solemn (azi mi se pare ridicol):

— Un adevărat Krapotkin – și am subliniat cuvântul „adevărat" – nu acceptă nici o despăgubire bănească. Cel ce o oferă este falsul Krapotkin.

Așteptam un gest, un cuvânt de indignare din gura bătrânului. Acesta însă nici nu s-a clintit. Nici măcar nu m-a privit. Se uita doar la masa de scris neagră, lucioasă, ca și cum pe ea s-ar fi aflat niște hârtii sau ar fi citit în lemnul ei fraza pe care cu câteva clipe mai târziu a rostit-o.

— Mergeți, a spus el fără să-și ridice privirea și fără să se ridice nici el însuși, mergeți și faceți ceea ce vă e priincios.

Cuvântul „priincios" m-a făcut să roșesc.

Am plecat fără să salut. Ploua, iar eu i-am poruncit portarului să-mi cheme o trăsură. Încă îmi mai păream a fi un prinț, deși știam de-acum că sunt din nou Golubcik; cel mult câteva zile mai puteam încă fi Krapotkin.

Dar în ciuda a toate eram bucuros că aveam să-mi regăsesc peste câteva zile vechea mea existență și numele ce mi se cuvenea. Credeți-mă, prieteni, că eram bucuros. Și dacă mă mâhnea ceva, era împrejurarea că nu-i putusem fi de nici un ajutor evreicei Rifkin. Îmi închipuisem că aveam ocazia să îndrept tot răul pe care-l comisesem în viață. Ei! Așa barem îmi salvasem propria existență, și poate că o mai și spălasem nițel.

Eram bucuros.

Când am sosit la hotel – era destul de târziu și în foaier ardeau deja câteva lămpițe –, mi s-a spus că în birou mă așteaptă un domn.

M-am gândit că este Lakatos și m-am dus fără o vorbă în birou. Dar dindărătul unei mese s-a ridicat din fotoliul masiv nu prietenul Lakatos, ci, spre mirarea mea, faimosul croitor, autorul „creațiilor".

În odaie era un soi de semiobscuritate pe care lămpițele cu abajururi verzi de la celelalte mese de scris mai degrabă o întăreau decât o risipeau. Lămpițele astea îmi păreau un soi de sticluțe cu otrăvuri luminate pe dinăuntru.

În lumina stranie, fața turtită, lividă a croitorului mi s-a părut ca un aluat în cuptor – un aluat care se umflă. Da, cu cât venea mai aproape de mine, cu atât mai mare îi devenea fața păstoasă, mai mare și mai turtită, chiar și raportată la veșmintele excesiv de largi, muierești, care fâlfâiau pe el. S-a înclinat dinaintea mea, apărându-mi ca un soi de sferă cvadratică, dacă se poate spune așa. Eram înclinat să cred că nu aveam în fața mea un om real în carne și oase.

— Prințe, a spus înălțându-și cu un efort bustul greoi, colțuros și totuși rotunjor, îngăduiți-mi să discut cu dumneavoastră o bagatelă.

Mi se părea ridicol că lumea încă îmi mai spunea „prințe", și totuși asta mă și liniștea. L-am rugat pe faimosul croitor să-mi spună ce are pe suflet.

— O nimica toată, prințe, m-a asigurat el, ceva de-a dreptul ridicol, și spunând asta mâna lui durdulie, cleioasă a descris în aer un arc de cerc desăvârșit. Este vorba de o mică datorie. Mi-e foarte penibil, ba chiar îmi repugnă. Este vorba despre niște rochii ale domnișoarei Luteția.

— Ce fel de rochii? l-am întrebat.

— Au trecut de-atunci două luni, a zis domnul Charron. Domnișoara Luteția e o persoană – vreau să zic o femeie, o doamnă deosebită. Uneori e greu să te înțelegi

cu ea. Este, trebuie s-o spun, o adevărată doamnă, nu ca celelalte. Deși e fiica unuia dintre colegii mei de rând, dar ce spun eu aici, a unuia dintre colegii mei cei mai de rând, ea are (pe drept) pretenții ca o doamnă din cercurile clientelei noastre celei mai alese. Vă mărturisesc, prințe, vă mărturisesc că i-am vândut dumneaei, vreau să zic domnișoarei Luteția, trei dintre rochiile mele cele mai reușite pe care le-a prezentat ea însăși la ultima seară de modă. Și nici n-aș fi venit la dumneavoastră să vă deranjez cu asta, dacă nu aș întâmpina chiar acum anumite greutăți acute.

— Cât? am întrebat eu ca un autentic prinț.

— Opt mii! a răspuns Charron prompt.

— Bine! am spus eu ca un autentic prinț. Și i-am făcut semn să plece.

După ce a plecat, m-am dus imediat la Luteția. În acea vreme, prieteni, opt mii de franci... nu, zău că nu erau o nimica toată pentru un biet, sărman spion. Și cu siguranță că mai înțelept ar fi fost să nu întreprind nimic. Dar oare n-o mai iubeam? Nu mai eram încă prizonierul ei?

M-am dus așadar la Luteția. Ea ședea la masa pregătită pentru cină, așteptându-mă ca de obicei – cum o făcea chiar și în serile când nu puteam veni –, adică așa cum se cuvine pentru ceea ce numim o „femeie întreținută".

Am sărutat-o tot ca de obicei – sărutul pe care așa-zicând i-l datorezi femeii pe care o întreții, un sărut din obligație, așa cum oferă marii domni.

Am mâncat fără nici un chef și vă mărturisesc că, în ciuda faptului că eram amorezat, am urmărit cu oarecare ciudă pofta sănătoasă de mâncare de care dădea dovadă Luteția. Eram pe atunci îndeajuns de josnic ca să mă gândesc necontenit la cei opt mii de franci. Dar la asta se mai adăugau și multe altele. Mă gândeam la mine însumi, la autenticul Golubcik. Cu câteva ore mai înainte fusesem bucuros să redevin un adevărat Golubcik. Acum însă,

şezând cu Luteţia la masă, m-a copleşit amărăciunea că aveam să fiu un adevărat Golubcik. Şi totodată încă mai eram pe undeva şi un Krapotkin, şi ca atare trebuia să plătesc o datorie de opt mii de franci. Trebuia să-i plătesc în calitatea mea de Krapotkin. Niciodată până atunci nu-i cerusem socoteală Luteţiei de cât cheltuieşte, dar acum dintr-odată m-a revoltat enormitatea sumei. Există, dragi prieteni, momente când banii pe care eşti nevoit să-i plăteşti pentru o patimă îţi par a fi aproape la fel de importanţi ca patima însăşi şi obiectul ei. Nu mă mai gândeam la faptul că pe Luteţia, iubita inimii mele, o dobândisem şi păstrasem cu minciuni ruşinoase, infame, ci dintr-odată am simţit nevoia să-i reproşez că ea credea în minciunile mele şi că trăia de pe urma lor. M-a cuprins o furie pe care încă n-o cunoscusem, străină. O iubeam pe Luteţia. Dar eram mânios pe ea. Şi în timp ce mai eram încă la masă am ajuns la concluzia că ea singură e vinovată de vina mea. Am căutat, am cercetat, am scormonit pentru a-i afla toate greşelile. Faptul că nu-mi spusese nimic despre acele rochii l-am socotit o înşelăciune.

De aceea i-am zis rar în timp ce împăturam fără grabă şervetul:

— Domnul Charron a fost astăzi la mine!

— Un porc! a zis Luteţia.

— De ce? am întrebat.

— Un porc bătrân, a spus Luteţia.

— De ce? am repetat.

— Ei, ce ştii tu! a zis Luteţia.

— Va trebui să-i plătesc pentru tine opt mii de franci, am spus, de ce nu mi-ai zis nimic?

— Nu trebuie să-ţi spun chiar totul, mi-a răspuns.

— Ba da, totul, am spus eu.

— Dar nu toate fleacurile! a zis Luteţia, sprijinindu-şi mâinile împreunate sub bărbie şi uitându-se la mine certăreaţă şi aproape cu răutate. Nu chiar totul, a repetat ea.

— Şi de ce nu? am întrebat.

— De-aia!

— Ce înseamnă: de-aia?

— Sunt femeie! a zis ea.

Ce argument! m-am gândit şi mi-am stăpânit nervii, zicând doar:

— Nu m-am îndoit niciodată că eşti femeie!

— Dar n-ai înţeles-o niciodată! a zis ea.

— Să fim practici şi să vorbim la obiect, am spus încă păstrându-mi calmul. De ce nu mi-ai zis nimic despre rochii?

— Fleacuri! a răspuns ea. Cât pot să coste ele?

— Opt mii! am zis eu.

Deşi mă hotărâsem să redevin un simplu Golubcik, mă temeam totuşi că nu aşa ar fi vorbit în această situaţie un prinţ Krapotkin.

— Fleacuri! a spus ea. Sunt femeie, am nevoie de rochii!

— Dar de ce nu-mi spui nimic înainte?

— Sunt femeie!

— Asta o ştiu!

— Asta n-o ştii! Altfel n-ai mai pierde vremea spunându-mi toate astea.

— M-ai fi putut scuti de vizita lui Charron, am spus, nu-mi plac asemenea lucruri. Nu-mi plac surprizele de nici un fel!

Încă mai vorbeam ca un prinţ – dar totodată mă frământam din cauza celor opt mii de franci.

— Vrei să continui cearta? m-a întrebat Luteţia.

În ochii ei frumoşi, dar inexpresivi, care atunci îmi păreau două bile de sticlă colorate, s-a aprins acel foculeţ mânios pe care probabil, prieteni, l-aţi observat cu toţii cândva în ochii femeilor voastre, în anumite ceasuri. Dacă e ca focul să aibă un sex, aşa cred, atunci cu siguranţă că există un anume foc femeiesc. Care nu are nici o cauză, nici un motiv vizibil. Am bănuiala că mocneşte mereu

în sufletele femeilor, iar câteodată se aprinde cu o vâlvătaie, arzând în ochii lor: e un foculeț bun și în același timp rău. După cum privești lucrurile. Eu în orice caz mă tem de el.

Luteția s-a ridicat, zvârlind șervetul cu acea înfocare voluptuoasă cu care femeile deseori numai se joacă, dar care alteori e foarte autentică. Apoi a spus încă o dată:

— Așa ceva nu mai accept! Mi-e de-ajuns! Și, de parcă n-ar mai fi spus-o de câteva ori mai înainte, a repetat: Nu vei pricepe asta niciodată! Sunt femeie!

M-am ridicat și eu. Lipsit de experiență cum eram pe-atunci, m-am gândit că poți îmblânzi și împăca o femeie cu o mângâiere tandră. Dar lucrurile stau tocmai pe dos, dragii mei, tocmai pe dos! Numai ce întinsesem spre ea o mână plină de tandrețe, că dulcea mea Luteția, iubita inimii mele, m-a lovit cu ambii pumni în față. Totodată a bătut și în podea cu ambele picioruțe – iată o însușire bizară pe care noi, bărbații, n-o avem atunci când ne batem – și a țipat:

— Îi vei plăti, îi vei plăti mâine, mâine-dimineață, ți-o cer!

Cum s-ar fi comportat într-un asemenea caz prințul Krapotkin, prieteni? Probabil că ar fi spus: Desigur! – și ar fi plecat. Eu însă eram doar un Golubcik, așa că am spus: Nu! și am rămas.

Deodată Luteția a izbucnit într-un râs ascuțit, un râs din acelea, știți, numite „teatrale", dar care de fapt nu sunt teatrale. Fiindcă actrițele de pe scenă nu fac decât să imite femeile din viața obișnuită, să se imite pe sine. Unde încetează așa-numita viață și unde începe așa-numitul teatru?

Așadar iubita inimii mele a izbucnit în râs. Și a tot râs o bună bucată de vreme. După cum știți însă, prieteni, în cele din urmă totul se sfârșește. Iar după ce Luteția a

sfârșit cu râsul, a spus dintr-odată foarte gravă, aproape tragică și cu voce înceată:

— Dacă nu plătești tu, va plăti verișorul.

Ceea ce mi-a spus Luteția m-a speriat. Da, m-a speriat cu adevărat, măcar că nimic n-ar fi trebuit să mă mai sperie. Dacă așa-zisul meu frate fusese deja la Luteția, probabil că pentru ea n-avea să mai rămână multă vreme o taină cine eram cu adevărat. Și de ce să fi rămas o taină pentru ea, m-am întrebat. Oare mai adineauri, înainte de a veni la ea, nu-mi dorisem să renunț la toate oribilele mele travestiuri, redevenind iar un simplu Golubcik?

De ce din nou îmi părea rău să renunț la existența mea zăpăcitoare și încâlcită? Chiar atât de tare s-o fi iubit pe Luteția? Simpla ei vedere să fi fost de ajuns să-mi răstoarne toate hotărârile luate? Oare femeia asta chiar îmi plăcea, îmi mai plăcea ea tocmai acum? N-o vedeam cum mă mințea, n-o vedeam cât era de venală? Ba da, vedeam totul și o disprețuiam pentru asta. Și poate că, dacă n-ar fi existat așa-zisul meu frate, care din nou și tocmai aici mi se punea în cale – cine știe, poate că aș fi părăsit-o. Fusesem generos cu el, îi refuzasem banii, și ia te uită: mizerabilul ăsta atotputernic mă înfrunta din nou.

Firește că nu dispuneam de o sumă atât de mare, și nici măcar de o treime din ea. Câte n-ar fi trebuit să fac ca să obțin dintr-un foc fie și numai trei mii de franci pentru a începe măcar cu achitarea unei prime rate? Și chiar dacă plăteam – cum aș fi putut-o împiedica pe Luteția să afle cine eram? De-aș avea banii – așa-mi ziceam în orbirea mea – i-aș spune atunci cine sunt cu adevărat și că de dragul ei săvârșesc nelegiuirile cele mai mari – la urma urmei, un Golubcik se poate și el măsura cu un Krapotkin când e vorba de o femeie! Așa gândeam în sinea mea. Deși vedeam că mă minte și că este o creatură fără conștiință, îmi închipuiam totuși că ar putea avea suficientă noblețe pentru ca nu doar să-mi suporte sinceritatea, ci

s-o și prețuiască. Credeam că sinceritatea mea o putea mișca. Dar femeile – și pentru a fi drepți, și bărbații – poate că-i iubesc pe cei din capul locului sinceri, dar nu le place defel să audă mărturisiri sincere din gura unor mincinoși și fățarnici.

Să continui însă cu povestirea mea. Am întrebat-o pe Luteția dacă îl și văzuse pe vărul meu. Nu! a spus ea, adăugând că doar îi scrisese; dar că mai curând sau mai târziu se aștepta ca el s-o viziteze, probabil la atelierul croitorului.

— Îl vei refuza imediat! am spus eu. Așa ceva nu-mi place!

— Mi-e absolut indiferent ce-ți place sau nu! Și în general m-am săturat de tine!

— Îl iubești? am întrebat-o fără să mă uit la ea. Eram într-atât de stupid încât să-mi închipui că mi-ar fi putut răspunde cu un da sau nu. Dar ea a spus doar:

— Și dacă l-aș iubi? Atunci, ce?

— Ferește-te! am spus. Nu știi cine sunt și de ce sunt în stare.

— Nu ești în stare de nimic! a răspuns ea, apropiindu-se de colivia cu papagalul ei oribil și gâdilându-i acestuia gușa cărămizie. În clipa următoare papagalul a cârâit de trei ori la rând: „Krapotkin, Krapotkin, Krapotkin". Așa-l dresase Luteția. Era ca și cum ea ar fi știut deja totul despre mine, dar nu voia să mi-o spună decât prin papagalul ei.

L-am lăsat pe papagal să termine, din politețe, ca și cum ar fi fost un om. După care am spus:

— Vei vedea de ce sunt capabil!

— Păi să te văd! a spus ea.

Dintr-odată s-a înfuriat sau doar s-a prefăcut că se înfurie. Am avut impresia că brusc părul ei începuse să-i fâlfâie, deși nu bătea vântul în cameră! Tot atunci s-au zbârlit și penele papagalului. A înșfăcat bara metalică pe

care oribila pasăre obișnuia să se așeze când părăsea colivia și a început să dea orbește în mine cu fierul acela. Îi simțeam loviturile, care mă și dureau, deși am o constituție foarte robustă. Dar mai puternică decât durerea a fost surpriza de a o vedea pe această femeie pe care-o cunoșteam atât de bine, pe iubita inimii mele, transformată într-un soi de uragan parfumat care chibzuiește atent ce face – un uragan ispititor care mă atâța, mă stârnea să încerc să-l îmblânzesc. I-am prins brațele în mâinile mele, iar ea a țipat de durere, în timp ce pasărea croncănea ascuțit ca și cum ar fi strigat vecinii să-i sară în ajutor stăpânei sale; Luteția s-a împleticit, sângele i-a pierit din obraji și s-a prăbușit pe covor. Nu m-a tras după ea, căci sunt prea greu pentru asta, firește. Dar m-am lăsat eu să cad. Iar ea m-a cuprins în brațe și așa am rămas înlănțuiți ore în șir, într-un soi de ură ferice.

Când m-am ridicat de jos mai era noapte adâncă, dar simțeam de acum zorii venind. Am lăsat-o pe Luteția întinsă pe covor. Credeam că doarme. Ea însă mi-a spus cu o voce tandră, iubitoare de copil:

— Mâine să vii neapărat la atelier! Să mă păzești de vărul tău. Nu-l pot suferi! Te iubesc!

M-am dus acasă mergând prin noaptea tăcută care pălea treptat. Pășeam cu prudență, căci mă așteptam ca din moment în moment să dau peste Lakatos.

Din timp în timp chiar mi se părea că aud în urma mea zgomot de pași domoli, târșiți. Deși mă temeam de prietenul meu, eram convins că în această noapte am urgentă nevoie de el. Îmi închipuiam că am nevoie de sfatul lui. Și totuși știam c-ar fi fost un sfat drăcesc.

În ziua următoare am băut zdravăn înainte de a mă duce la croitor, adică la Luteția. În timp ce mă amețeam

astfel, aveam impresia că mintea îmi devine tot mai limpede și că pun la cale planuri tot mai istețe.

Croitorul m-a salutat cu entuziasm. În anticamera lui așteptau creditorii, un gen de oameni pe care îi recunoști de la prima privire după zâmbetul sumbru și tăcerea lor elocventă.

Nu mai știu prea bine ce i-am spus. Nu voiam decât s-o văd pe Luteția. Era în cabina ei și proba, stând între trei oglinzi, felurite stofe cu care ajutoarele croitorului când o acopereau, când o dezgoleau iar, părând s-o tortureze încet, elegant, cu sute de ace.

— A fost aici? am întrebat-o peste capetele unsuroase ale celor trei tineri care trebăluiau în jurul ei cu stofele și ácele.

— Nu! N-a trimis decât flori!

Am vrut să-i mai spun ceva, dar parcă mi se pusese un nod în gât, și în afară de asta Luteția mi-a poruncit să ies.

— Diseară! a spus ea.

Domnul Charron mă și aștepta în fața ușii.

— În după-amiaza asta, precis! i-am spus pentru a nu mai schimba nici o vorbă cu el, deși nu speram prea tare că Solowejczyk avea să-mi dea niște bani.

Am ieșit iute de acolo și m-am dus la Solowejczyk.

Știam bine că la ora aceea arareori îl găseai la el. Camera lui avea două anticamere, câte una în cele două capete opuse, fiind lipite de cancelarie cam în felul în care sunt prinse două urechi de un cap. Una din anticamere era închisă de o ușă albă cu marginile aurite. Cealaltă, în partea opusă, de o draperie grea, verde. În prima anticameră erau primiți neștiutorii, cei care nu bănuiau nimic despre adevăratele atribuții ale lui Solowejczyk. În timp ce în a doua așteptam noi, inițiații. Nu-i cunoșteam pe toți, doar pe unii dintre aceștia. Prin draperie puteam deslușì tot ce vorbea Solowejczyk cu neștiutorii. Se discutau niște chestiuni ridicole: export și import de cereale,

aprobări speciale pentru comisionarii de hamei când era sezon, prelungirea unor pașapoarte turistice pentru bolnavi, recomandări făcute unor guverne străine în privința anumitor negustori. Pe noi, inițiații, toate aceste lucruri nu ne interesau nicidecum, dar urechile noastre antrenate înregistrau totuși fiecare cuvânt. Am fi putut lesne intra în vorbă unii cu alții în timp ce așteptam. Dar nici unul dintre noi nu reușea să-și stăpânească mâncărimea auzului nostru de profesionist și pornirea obsesivă de a trage cu urechea – așa încât evitam orice conversație care ne-ar fi putut împiedica s-o facem. Pe deasupra, nici nu aveam încredere unii într-alții, ba chiar ne detestam între noi. De îndată ce Solowejczyk termina cu neștiutorii, obișnuia să tragă draperia verde, aruncând o privire în anticamera noastră și strigându-l la el – după însemnătatea persoanei și a cazului – pe unul dintre noi mai înaintea celorlalți. În acel moment „inițiații" trebuiau să părăsească anticamera și, trecând prin curte, să se mute în cealaltă anticameră, despărțită de odaia lui Solowejczyk printr-o ușă prin care nu puteai auzi nimic.

Solowejczyk a sosit târziu în acea după-amiază, dar cu neștiutorii – cu care de altfel obișnuia să vorbească cu voce tare, ba chiar să țipe – a terminat de data asta în foarte scurt timp. Eram cam șase oameni care-l așteptam. Pe mine m-a strigat cel dintâi.

— Ați băut? a spus el. Așezați-vă!

Prietenos cum nu mai fusese cu mine niciodată, mi-a oferit chiar și o țigară din tabachera masivă de argint rusesc.

Îmi încropisem un început de discurs, dar felul său prietenesc de a mă trata m-a ametit oarecum, și nu mi-am mai amintit nici o vorbă.

— N-am nimic deosebit să vă raportez! am zis eu. Vreau doar să vă rog ceva: am nevoie de bani!

— Firește, a spus Solowejczyk, prințul e aici. A trimis în aer câteva rotocoale de fum. Tinere, a spus apoi, nu

veți face față în timp acestei concurențe. Veți pieri într-un mod mizerabil. A despărțit, a desfăcut în componente cuvântul „mizerabil". Era un „mizerabil" veșnic, nețărmurit. Sunteți, a continuat, un om despre care nici chiar eu însumi – și pentru prima oară am observat la el un soi de vanitate –, nici chiar eu însumi, a repetat, nu mi-am făcut o idee prea limpede. N-ați vrut să primiți bani. Vreți în schimb să obțineți eliberarea fraților Rifkin... Cu toate astea: sunteți indiscutabil un talent. Nu, nu sunteți desăvârșit. Cum să spun... mai sunteți încă om. Desigur, sunteți deja un nemernic – scuzați-mi cuvântul, în gura mea nu are o semnificație personală, ci așa-zis literară. Și încă mai aveți patimi. Ci hotărâți-vă odată.

— M-am hotărât, am spus.

— Spuneți-mi sincer, m-a întrebat Solowejczyk, ați vrut de fapt să-i întindeți o capcană prințului, determinându-l să intervină pentru frații Rifkin?

— Da, am spus eu – deși, după cum știți, nu era adevărat.

— Așa, a spus Solowejczyk, în acest caz sunteți totuși desăvârșit. Nu v-ar fi folosit la nimic. Prințul nu se amestecă în asemenea treburi. Dar în acest caz puteți primi și banii. O veți duce așadar pe micuța Rifkin în Rusia.

— Dar cum? l-am întrebat. Cei doi sunt suspicioși.

— Asta vă privește, cum, a zis Solowejczyk. Veți falsifica niște hârtii.

Am stins țigara într-o scrumieră masivă, neagră, de agată.

— Nu știu cum să falsific documentele, am spus eu neputincios ca un copil.

Ah, prieteni! În fața ochilor aveam figura acestei nobile fete Rifkin. În fața ochilor o aveam și pe iubita inimii mele, Luteția. Și la fel pe dușmanul meu de-o viață, pe tânărul Krapotkin. Pe dinaintea ochilor mei s-a perindat dintr-odată și Lakatos, șchiopătând și târându-și piciorul după el. Toți aceștia, așa-mi părea, îmi stăpâneau viața.

Ce însemna asta? Mai era asta viața mea? Am simțit brusc o vie indignare împotriva celor patru. O indignare la fel de mare împotriva tuturor celor patru, dragi prieteni, măcar că știam bine că de fapt o iubeam pe Channa Rifkin, fata aceea plină de noblețe; că doar o doream și-o disprețuiam pe Luteția, și că în fond n-o doream decât pentru a dobândi asupra lui Krapotkin o victorie măruntă, ieftină și mizerabilă; că de Lakatos mă temeam ca de trimisul încarnat al diavolului, care îmi menise tocmai mie un drăcușor special. Și dintr-odată m-a cuprins o dorință de nedescris, însuflețitoare, de a fi mai puternic decât ei toți, mai puternic și decât propriile-mi sentimente pe care le nutream față de ei toți; cu alte cuvinte, să fiu mai puternic decât iubirea mea adevărată pentru nobila Rifkin; mai puternic decât ura mea împotriva lui Krapotkin; mai puternic ca pofta aprinsă pe care mi-o stârnea Luteția; mai puternic ca spaima mea de Lakatos. Da, voiam să fiu mai puternic decât mine însumi, dragii mei: asta era de fapt.

M-am năpustit cu capul înainte în cea mai mare crimă a vieții mele. Dar încă nu știam cum s-o înfăptuiesc, cum s-o comit într-un mod mai sigur, așa că l-am mai întrebat o dată, șovăitor:

— Nu știu cum să falsific documentele.

Solowejczyk m-a privit cu ochii lui morți, cenușiu-palizi, și mi-a spus:

— Vechiul dumneavoastră prieten v-ar putea sfătui în această privință. Luați-o pe aici.

Și a arătat nu spre ușă, ci spre draperia pe care intrasem în biroul său.

E cert, prieteni: soarta ne călăuzește pe drumurile noastre, iată un adevăr banal, vechi precum soarta însăși. Uneori vedem asta. Dar de cele mai multe ori nu vrem s-o vedem. Făceam și eu parte dintre cei care n-au chef s-o vadă, și prea ades chiar strângeam convulsiv ochii pentru

a nu mai vedea ce se-ntâmplă, la fel cum un copil își închide ochii în beznă pentru a nu se teme de bezna din jur. Pe mine însă – poate că eram blestemat ori poate că eram un ales, după cum vrei s-o iei – soarta m-a silit la fiecare pas în mod vădit și aproape banal să redeschid tot mereu ochii.

Când am părăsit ambasada – care cum știți se afla pe una din străzile cele mai selecte, lângă alte câteva palate de ambasade –, m-am uitat după un bistrou. Fiindcă mă număr printre numeroșii oameni care gândesc cu o mai mare claritate nu mergând, ci șezând, și anume în fața unui pahar. Mi-am aruncat așadar privirile în jur, căutând un bistrou și descoperind într-adevăr unul care se numea Tabac, cu patruzeci de pași mai departe, la dreapta – și încă un altul la numai douăzeci de pași de primul. N-am vrut să intru la Tabac, ci în celălalt. M-am dus așadar mai departe. Dar, când m-am oprit în fața lui, dintr-odată am simțit nevoia întru totul inexplicabilă să mă întorc și să intru totuși în bistroul Tabac. Aici m-am așezat la una dintre mescioarele minuscule din încăperea dosnică a localului. Prin ușa de sticlă care mă despărțea de bufet îl vedeam pe vânzătorul de țigări venind și plecând. Ședeam cu fața spre ușa de sticlă și n-am observat că în spatele meu mai exista o ușă obișnuită de lemn. Am comandat un Marc de Bourgogne și am început să chibzuiesc.

— Ei, iată-vă, bătrâne prieten, am auzit în spatele meu.

M-am întors. Veți fi și ghicit cine era! Era prietenul meu Lakatos.

I-am întins doar două degete, pe care însă el le-a strâns ca și cum ar fi fost mâna întreagă.

S-a așezat imediat la măsuța mea, binedispus și cu chef, dinții albi îi sclipeau, bărbuța neagră îi lucea albăstriu, pălăria de paie și-o împinsese într-o parte pe urechea stângă. Am remarcat că de data asta nu avea bastonașul cu el, pentru prima oară îl vedeam fără baston. Încă

mai remarcabilă era servieta lui – o geantă din piele roșie de saftan.

— O veste bună! a zis el, arătând spre servieta lui. Premiile bănești s-au mărit.

— Ce fel de premii?

— Premiile pentru dușmanii statului, a spus el de parcă ar fi fost vorba de premiile oferite unor alergători de viteză ori ciclişti – așa cum se obișnuia în acele vremuri.

— Tocmai vin de la domnul Charron, care vă așteaptă, a continuat Lakatos.

— N-are decât s-aștepte! am zis eu. Dar eram neliniștit.

În timp ce Lakatos își muia pâinișoara în cafea – îmi mai amintesc exact că era un cornuleț, un *croissant*, cum i se spune pe-aici – mi-a aruncat în treacăt:

— Apropo, aveți aici niște prieteni, pe cei doi Rifkin.

— Da, am spus cu nerușinare.

— Știu că domnișoara trebuie să plece în Rusia, a zis Lakatos. E greu, tare greu să dai pe mâna justiției un om de ispravă ca ea. A tăcut, și-a înmuiat iar cornulețul în cafea și a spus în timp ce sugea și sorbea aluatul muiat: Două mii – și apoi, după o pauză mai lungă: ...de ruble!

Am tăcut amândoi câteva minute în șir. Deodată Lakatos s-a ridicat, a deschis ușa de sticlă, a aruncat o privire spre ceasul de perete de deasupra bufetului și-a zis:

— Trebuie să plec. Îmi las aici pălăria și geanta. În zece, cel mult cincisprezece minute m-am întors.

Și deja ieșise pe ușă.

În fața mea, pe scaun, odihnea geanta roșie ca focul a lui Lakatos. Pălăria de paie zăcea lângă ea ca o slugă. Încuietoarea gentii sclipea ca o gură de aur ferecată. O gură lascivă.

O curiozitate profesională – dar nu numai profesională, ci și un soi de curiozitate supranaturală, drăcească – m-a îmboldit să tot trag cu ochiul peste masă la servietă. Aș fi putut s-o deschid mai înainte ca Lakatos să se întoarcă.

Zece minute! așa spusese. Zece minute! Prin ușa de sticlă auzeam ticăitul sec al ceasului de perete de deasupra bufetului. Mi-era frică de geantă. Deasupra încuietorii mijlocii care, cum spuneam, semăna cu o gură, servieta mai avea de ambele părți două încuietori mici, care acum mi se părea că seamănă cu doi ochi. Am mai băut două rachiuri duble și dintr-odată ochii servietei au început să clipească. Ăstimp ceasul ticăia, timpul trecea și deodată mi s-a părut că înțeleg cât de prețios este timpul.

În anumite momente îmi părea că servieta de piele roșie ca focul a lui Lakatos se înclina spre mine, de pe scaunul pe care stătea rezemată. În cele din urmă, părându-mi-se că vrea să mi se ofere cu totul, am înșfăcat-o și-am deschis-o. Auzeam ceasul care continua să ticăie sec și necruțător. M-am gândit că Lakatos s-ar putea întoarce în orice moment, așa că am închis-o la loc și m-am dus cu ea la toaletă. Dacă Lakatos revenea între timp, i-aș fi spus c-am luat-o cu mine din prevedere. Aveam senzația nu doar că o luasem cu mine, ci că o luasem de fapt ostatic.

Am deschis-o iar, cu degete febrile. La drept vorbind ar fi trebuit deja să știu ce conține... cum să n-o știu tocmai eu, care-l cunoșteam așa de bine pe diavol și rapoturile lui cu mine. Dar, prieteni, noi adeseori descoperim adevărul – așa cum era și cazul meu – prin cu totul alte însușiri decât cele legate de simțuri sau de puterea de judecată – deși din lene, lașitate, rutină ne apărăm de acest adevăr. Așa mi s-a întâmplat atunci și mie. Nu m-am încrezut în ceea ce înțelesesem corect, ba mai mult, am făcut chiar sforțări să nu mă încred.

Unul sau altul dintre voi, dragii mei, va fi ghicit poate ce fel de hârtii se găseau în servieta lui Lakatos: în ce mă privește, le știam bine, hârtiuțele astea, le știam ca om de meserie. Era vorba despre niște formulare de pașaport ștampilate, gata iscălite, pe care oamenii noștri obișnuiau

să le înmâneze bieților imigranți spre a se întoarce cu ele în Rusia. Organizația noastră obișnuia ca în felul acesta să dea nenumărați oameni pe mâna autorităților. Sărmanii de ei plecau acasă voioși, crezându-se în siguranță cu pașapoarte legale, dar la graniță erau reținuți, iar după șăptămâni și luni chinuitoare ajungeau în fața instanței și după asta în temniță ori în Siberia. Asta fiindcă nefericiții se încrezuseră în cei de teapa noastră, în oameni ca mine. Ștampilele erau autentice, iscăliturile erau autentice, fotografiile erau autentice – cum să fi avut vreo îndoială? De altfel, nici chiar autoritățile oficiale nu erau la curent cu metodele noastre infame. Nu existau decât niște semne minuscule, infime, după care oamenii noștri deosebeau la frontieră pașapoartele suspecților de cele ale persoanelor care nu erau urmărite. Firește că aceste semne îi scăpau ochiului neinițiat. De altfel, semnele erau deseori schimbate. Uneori era vorba despre o mică împunsătură de ac în fotografia titularului de pașaport; alteori, dintr-o ștampilă rotundă lipsea o jumătate de literă; sau numele titularului de pașaport era scris cu litere de tipar imitate cu grijă, și nu imprimate. Despre toate astea autoritățile oficiale nu știau într-adevăr cu nimic mai mult decât victimele. Micile semne drăcești nu erau cunoscute decât de oamenii noștri de la frontieră. În servieta domnului Lakatos am găsit ștampile perfecte și tușiere de toate culorile – roșii, albastre, negre, violete. M-am întors la masă cu servieta, și am așteptat.

După câteva minute a sosit și Lakatos, care s-a așezat, extrăgând din buzunarul hainei cu oarecare solemnitate un plic, pe care mi l-a înmânat fără a rosti un cuvânt. În timp ce mă pregăteam să deschid plicul purtând pecetea ambasadei noastre, l-am văzut cum scotea din servieta lui roșie de piele unul dintre formularele de pașaport și l-am auzit cerând să i se aducă toc și cerneală. În înscrisul pe care l-am citit, ambasada împărătească îi comunica

prințului Krapotkin că, prin milostivirea deosebită a țarului, frații Rifkin fuseseră eliberați și de asemenea că sora lor, Channa Lea Rifkin, n-are a se teme de nimic dacă se întoarce în Rusia. M-am speriat, prieteni, m-am speriat cumplit. Dar nu cumva să credeți că m-am ridicat să plec, și nici măcar n-am împins îndărăt spre Lakatos hârtia respectivă. Am văzut numai cum Lakatos – fără a se sinchisi de mine – completa pașaportul pentru evreica Rifkin fără grabă, grijuliu, tihnit, cu un scris frumos, caligrafic, de grămătic al unei cancelarii domnești.

Dragii mei! Tremur acum, când vă povestesc toate astea, de-atâta ură și dispreț pentru mine însumi. Dar pe atunci am rămas mut ca un pește și indiferent ca un gâde după cea de-a o suta execuție. Eu cred că un om virtuos își poate la fel de puțin explica cea mai nobilă faptă a sa ca și mișelul de teapa mea – fapta lui cea mai josnică. Doar știam că era vorba s-o duc la pierzanie pe cea mai nobilă fată pe care o cunoșteam. Și, cu privirea mea profesională exersată, vedeam de pe acum misterioasa, drăceasca împunsătură de ac de deasupra numelui. N-am tremurat, nu m-am clintit. Nenorocitul de mine mă gândeam la nenorocita de Luteția. Și pe cât de adevărat e că sunt un mișel, nu m-am temut atunci decât de un *singur* lucru: că va trebui să merg eu însumi la cei doi Rifkin și să le duc fetei și fratelui ei perfida veste bună. Într-atât de tare tremuram la acest gând, încât în mod ciudat, ceea ce vrea să însemne nerușinat, m-am simțit eliberat de orice vină atunci când Lakatos, după ce a uscat cu sugativa grijuliu tot ce scrisese în pașaport, s-a ridicat și a spus:

— Mă duc eu însumi la ea! Scrieți doar două rânduri: „Purtătorul acestei hârtii este un prieten. Drum bun, la revedere în Rusia, Krapotkin".

Zicând asta a împins spre mine călimara și hârtia, punându-mi tocul în mână. Și, prieteni – îmi mai permiteți să vă numesc prieteni? –, am pus tocul pe hârtie și-am

scris. Mâna mea a scris. Încă niciodată nu scrisese mâna mea așa de iute.

Fără a mai aștepta ca hârtia să se usuce, Lakatos a luat-o. Flutura în mâna lui ca un steag când a ieșit cu ea pe ușă. Sub brațul stâng îi pâlpâia servieta roșie.

Toate astea s-au petrecut cu mult mai repede decât vi le pot povesti. La nici cinci minute după am sărit de pe scaun, am plătit la repezeală și-am alergat la ușă să caut o birjă. Dar n-am văzut trecând nici una. În loc de asta l-am zărit pe lacheul ambasadei alergând spre mine. Solowejczyk îmi trimitea vorbă să vin la el.

Bineînțeles c-am știut imediat că Lakatos îi spusese unde mă poate găsi. În loc să recurg la un subterfugiu și să caut mai departe o trăsură, l-am urmat pe slujitor și am mers la Solowejczyk.

Deși eram singur în anticamera celor inițiați, m-a lăsat de data asta să aștept îndelung. Așa s-au scurs zece minute – zece veșnicii – până când m-a chemat. Am început imediat:

— Trebuie să plec, e în joc o viață prețioasă de om, trebuie să plec imediat!

— Despre cine-i vorba? m-a întrebat el încet.

— Despre cei doi Rifkin! am spus eu.

— Nu cunosc, n-am auzit niciodată nimic despre ei, a spus Solowejczyk. Rămâneți pe loc! Aveați nevoie de bani, iată-i! Pentru servicii deosebite!

Și mi-a dat răsplata! Prieteni! Cine n-a primit niciodată răsplata pentru o trădare, acela poate că va socoti expresia „răsplata Iudei" o expresie tocită. Dar eu, nu. Eu, nu. Eu, nu.

Am ieșit de la el în goană și fără pălărie, am mai prins o trăsură și din când în când izbeam cu pumnii în peretele trăsurii ca să zoresc birjarul, iar el plesnea și pocnea tot mai tare din bici. Așa am sosit la cizmarul elvețian. Am

sărit din birjă. Omul acela cumsecade m-a salutat având întipărită pe față o expresie de fericire.

— Sunt liberi în sfârșit, au fost salvați! a strigat el. Datorită dumneavoastră! Sunt deja la tren. Secretarul dumneavoastră, Luminație, i-a luat imediat cu el. O, sunteți un om atât de nobil!

Avea lacrimi în ochi, a întins mâna spre mine, s-a aplecat să mi-o sărute. Canarul ciripea.

Mi-am smuls mâna dintr-a lui, nu l-am salutat și am sărit înapoi în birjă, mergând la hotel. Pe drum am scos cecul din buzunar, strângându-l convulsiv în mână. Banii aceștia erau prețul cu care fusesem cumpărat, dar acum trebuiau să devină prețul răscumpărării mele. Era o răsplată incredibil de mare, încă și azi mi-e rușine să numesc suma... măcar că v-am povestit atâtea alte infamii de-ale mele. Nici o Luteție, nici un croitor, nici un Krapotkin. De-ajuns! Înapoi în Rusia! Cu banii ăștia i-aș mai fi putut încă ajunge din urmă până la frontieră. Aveam să le telefonez colegilor mei. Doar mă cunoșteau. Cu banii ăștia cei doi puteau fi trimiși înapoi! Fără alte ambiții ridicole! Să-ndrept lucrurile! Să-ndrept lucrurile! Să-mi fac geamantanele și să plec în Rusia! Să-i salvez! Să-mi salvez sufletul!

Am plătit hotelul. Am pus să mi se împacheteze geamantanele. Am comandat de băut. Am băut și iar am băut. Am fost cuprins de o veselie sălbatică. Eram deja salvat. I-am telegrafiat șefului poliției noastre secrete de la frontieră să-i rețină pe cei doi Rifkin. Mi-am împachetat lucrurile plin de sârg, ajutat de personalul hotelului.

Cu puțin înainte de miezul nopții eram gata. Trenul meu pleca abia la șapte dimineața. Am vârât mâna în buzunar și am dat de o cheie. După forma și floarea ei, degetele mele au recunoscut-o ca fiind cheia de la apartamentul Luteției. Ah, așadar un semn de la bunul Dumnezeu. Va trebui azi să mai trec și pe la ea – ce noapte binecuvântată,

în care să-i mărturisești și să-i povestești totul de-a fir a păr. În care să-ți iei rămas-bun de la ea, redându-vă amândurora libertatea.

Am mers la Luteția. Când am ieșit la aer mi-am dat seama că băusem prea mult. În jurul meu am zărit oameni care cântau, oameni tulburați. Am văzut oameni cu steaguri, vorbitori surescitați, femei care plângeau. După cum știți, tocmai atunci la Paris fusese împușcat Jaurès. Tot ce vedeam în jurul meu însemna, firește, război. Eu însă eram pe atunci ferecat în mine însumi, nepricepând nimic, un nătâng care se-mpleticea cu creierul amețit...

Eram hotărât să-i spun Luteției că o mințisem. Odată ajuns pe calea așa-numită a omului de ispravă și a cumsecădeniei, pentru mine nu mai exista nici o oprire. Mă îmbătam acum de-a dreptul cu onestitatea mea, tot așa cum mai înainte mă îmbătasem cu răul din mine. Abia cu mult mai târziu am înțeles că asemenea beții nu pot fi durabile. Cumsecădenia nu e ceva cu care să te îmbeți. Virtutea e cu mintea întotdeauna trează.

Da, voiam să mărturisesc totul. Voiam – și-mi închipuiam asta într-un mod foarte tragic – să mă umilesc în fața femeii iubite, luându-mi apoi rămas-bun de la ea pentru totdeauna. Renunțarea nobilă și pioasă mi se părea cu mult mai sublimă decât noblețea mincinoasă în care trăisem până atunci, ba chiar și decât pasiunea mea. De acum înainte aveam să rătăcesc prin viață ca un om ce suferă și a fost înjosit, dar totodată ca erou fără nume. Dacă până acum fusesem un erou jalnic, acum voiam să devin unul adevărat, un erou autentic.

În această stare de posomorâre elevată, dacă pot spune așa, m-am dus la Luteția. Am deschis ușa de la apartament. Era ora la care Luteția obișnuia să-mi aștepte vizita. Încă din anticameră m-a mirat că nu mi-a ieșit în întâmpinare camerista ei, care și ea obișnuia să mă aștepte. Toate ușile erau deschise. Trebuia să treci pe lângă papagalul acela

respingător și pe lângă celelalte lighioane intrând în salonul luminat, apoi în odaia unde ea își schimba rochiile elegante, ajungând în cele din urmă în dormitorul cu o lumină blândă albastră, pe care Luteția obișnuia să-l numească „budoarul" ei. Am șovăit mai întâi fără să știu de ce. Am înaintat cu pași mai domoli ca de obicei. Cea de-a treia ușă, a dormitorului, era închisă, dar nu încuiată. Am deschis-o cu sfială.

În pat am zărit-o pe Luteția, iar lângă ea, cu brațul petrecut pe după ceafa ei, era întins un bărbat – după cum vă puteți închipui, era chiar tânărul Krapotkin. Ambii păreau să doarmă atât de profund, încât nici nu m-auziseră venind. M-am apropiat de pat în vârful picioarelor. O, nu era intenția mea să fac o așa-numită „scenă". Priveliștea pe care mi-o ofereau mă îndurera profund. Dar nu eram câtuși de puțin gelos. În starea de eroică renunțare în care mă aflam atunci, aproape că-mi doream suferința pe care mi-o provocau. Această suferință nu făcea decât să-mi confirme până la un punct eroismul și deciziile mele. Intenția mea era, de fapt, să-i trezesc cu blândețe, să le urez noroc și să le povestesc amândurora totul. S-a întâmplat însă că Luteția s-a trezit de la sine, scoțând un țipăt ascuțit care bineînțeles că l-a trezit și pe băiat. Înainte să apuc să spun ceva, el s-a ridicat în capul oaselor în pijamaua lui de mătase de un albastru țipător, care lăsa să i se întrezărească pieptul gol. Era un piept de tinerel, sau mai degrabă de băiețandru, un piept albicios, debil, complet lipsit de păr – nu știu de ce asta m-a supărat atât de tare în acele clipe.

— A, Golubcik, a spus el frecându-se la ochi. Așadar tot nu s-a isprăvit cu dumneavoastră? Oare secretarul meu nu v-a plătit ce vi se cuvine o dată pentru totdeauna? Ia dați-mi haina și luați de acolo portvizitul.

Luteția tăcea. Mă privea. Pesemne că știa deja totul.

Dar cum nu mă clinteam din loc, ci doar îl priveam cu tristeţe pe prinţ, în vreme ce acesta, în nerozia lui, îşi va fi închipuit poate că mă uit la el insolent şi sfidător, Krapotkin a început deodată să urle:

— Afară cu tine, iscoadă infamă, mişel plătit, afară!

Şi pentru că în aceeaşi clipă am zărit-o pe Luteţia ridicându-se în pat cu sânii goi, în mine s-a aprins – în ciuda intenţiilor mele şi cu toate că mă şi lepădasem aşa-zicând de orice poftă carnală –, spun aşadar că la vederea femeii goale, care după stupida concepţie masculină ar fi trebuit de fapt să-mi „aparţină" mie, în mine s-a aprins vechea furie rea.

Nu-mi venea nimic în minte în acele clipe, doar cuvântul „Golubcik" îmi clocotea în creier şi în sânge, iar ura mea nu şi-a găsit o altă expresie. În goliciunea ei, Luteţia mă zăpăcise complet, şi am răcnit către prinţul Krapotkin încă mai tare decât o făcuse el:

— Golubcik te cheamă pe *tine*! Nu pe *mine*! Cine ştie cu câţi Golubciki nu s-o fi culcat maică-ta! Nimeni n-o ştie. În vreme ce cu a mea s-a culcat bătrânul Krapotkin. Iar eu sunt fiul lui!

A sărit din pat ca ars, înşfăcându-mă de beregată, prăpăditul ăsta. Fiind dezbrăcat, era şi mai lipsit de vlagă. Mâinile lui gingaşe nici măcar nu-mi puteau cuprinde gâtul. L-am împins îndărăt. A căzut pe pat.

Din această clipă nici nu mai ştiu de fapt ce s-a întâmplat. Mai aud şi azi ţipetele ascuţite ale Luteţiei. Şi mai văd şi azi cum ea, cu desăvârşire goală – pe atunci mi s-a părut neruşinată –, sare din pat să-l apere pe băiat. Nu mai ştiu ce fac. În buzunarul meu se găseşte o legătură grea de chei, de care e agăţat un lacăt de fier – e lacătul pe care din precauţie îl prind la geamantanul meu secret atunci când am în el documente importante. Dar acum nu mai am documente importante. Nu mai sunt o iscoadă. Sunt un om de treabă. Pe care alţii îl provoacă. Îl silesc

să comită o crimă. Fără să-mi dau seama ce fac duc mâna la buzunar, scot legătura de chei și izbesc cu ea în capul lui Krapotkin, în capul Luteției. Până în acel ceas nu lovisem încă niciodată pe nimeni la furie. Nu știu ce se petrece cu alții când îi cuprinde furia. Dar în ce mă privește, prieteni, pot spune că fiecare dintre loviturile mele mi-a provocat o desfătare până atunci încă necunoscută. Totodată aproape că-mi închipuiam a ști că și victimele mele resimțeau loviturile ca pe o desfătare. Am lovit și-am tot lovit în ei – nu mă rușinez să vi-o descriu –, așa de năprasnic am lovit în ei, prieteni.

Ajuns aici, Golubcik s-a ridicat de pe scaun, iar chipul său, spre care noi, ascultătorii, ne-am ridicat cu toții privirea, a devenit pe rând când alb ca varul, când liliachiu. A izbit de câteva ori cu pumnul în masă cu atâta forță, încât paharele de rachiu umplute pe jumătate s-au răsturnat jalnic și s-au rostogolit pe jos, în timp ce birtașul s-a grăbit să salveze carafa. Cu toate că urmărea agitat mișcările lui Golubcik, birtașul a avut totuși necesara prezență de spirit – profesională, desigur – pentru a feri iute carafa luând-o în poală. Golubcik mai întâi a căscat ochii, apoi i-a închis, după care pleoapele au început să i se zbată, iar un firicel de salivă i s-a strâns în jurul buzelor albăstrii, formând un tiv albicios. Da, întocmai așa trebuie să fi arătat și atunci când ucisese. Căci în acea clipă am știut cu toții: era un ucigaș...

S-a așezat din nou, iar chipul lui și-a redobândit culorile obișnuite. Și-a uscat buzele cu dosul palmei, apoi mâna cu batista, după care a continuat:

— Mai întâi am zărit pe fruntea Luteției, mai sus de ochiul stâng, o tăietură adâncă. Din care sângele țâșnea inundându-i fața și murdărind pernele. Deși Krapotkin, cea de-a doua victimă a mea, se afla chiar lângă Luteția, am reușit totuși să-mi închipui (ce facultate de-a dreptul minunată, să nu vezi cu ochii deschiși ceea ce nu vrei

să vezi) că el nici nu se află acolo. Nu vedeam decât sângele Luteției, curgând. Nelegiuirea nu mă mai speria. Nu! Ce mă speria era doar șuvoiul necontenit, abundența de sânge pe care îl poate conține capul omului. Era ca și cum aveam să mă înec curând în sângele vărsat de mine, dacă mai întârziam acolo.

Dintr-odată sunt foarte calm. Nimic nu mă liniștește mai mult decât certitudinea că cei doi vor tăcea acum. Vor tăcea pe vecie. E foarte multă liniște în jur, doar pisicile se furișează în încăpere. Sar amândouă pe pat. Poate că au adulmecat mirosul sângelui. Din camera alăturată papagalul îmi cârâie numele, numele meu furat:

— Krapotkin, Krapotkin!

Mă duc în fața oglinzii. Sunt foarte calm. Îmi cercetez fața și-i spun imaginii mele din oglindă cu glas tare:

— Ești un ucigaș!

Și imediat după asta îmi zic: Ești polițist! Omul trebuie să-și cunoască meseria temeinic!

După care mă duc la toaletă urmat de pisicile tăcute. Mă spăl pe mâini, spăl legătura de chei și lacătul...

M-am așezat la biroul Luteției – un birou neplăcut de grațios – scriind cu caractere latine, cu un scris prefăcut, câteva cuvinte; niște cuvinte fără noimă, care sunau așa: „Voiam oricum să murim, iar acum am murit de mâna altuia. Ucigașul nostru e un prieten al amantului meu, al prințului!"

M-a amuzat în mod deosebit să imit foarte exact scrisul Luteției. Nici nu era prea greu, de altfel, având la îndemână cerneala și tocul folosite de ea. Avea scrisul tuturor mic-burghezelor cocoțate brusc pe o altă treaptă socială. Cu toate astea, am pierdut o groază de timp pentru a imita cât mai exact scrisul ei. Pisicile îmi tot dădeau târcoale. Iar papagalul țipa din timp în timp: „Krapotkin, Krapotkin".

După ce am isprăvit, am părăsit camera. Am închis pe afară cu cheia dormitorul de două ori, apoi și ușa de la locuință tot de două ori. Am coborât scările liniștit, cu pas mașinal. Așa cum obișnuiam s-o fac, am salutat-o politicos pe portăreasă, care în ciuda orei târzii încă mai ședea în boxa ei, tricotând. S-a și sculat în picioare, salutându-mă, doar eram un prinț... și primise de la mine adeseori niște bacșișuri princiare.

Am mai rămas o vreme liniștit și cu gândurile aiurea în fața intrării de la casă. Am așteptat să vină o birjă. Când a trecut una liberă, i-am făcut semn și m-am urcat în ea. M-am dus la locuința elvețianului, unde locuiseră cei doi Rifkin. L-am trezit și i-am spus:

— Trebuie să mă ascund la dumneavoastră.

— Veniți cu mine – doar atât a spus și m-a condus într-o odaie pe care până atunci n-o mai văzusem. Aici sunteți în siguranță, a mai spus.

Și mi-a adus lapte și pâine.

— Trebuie să vă mărturisesc ceva, am zis eu. Nu am ucis din motive politice, ci personale.

— Asta nu mă privește, mi-a răspuns.

— Dar trebuie să vă mai spun ceva, am zis eu.

— Ce anume? m-a întrebat el.

În acest moment – ce-i drept, era cu desăvârșire beznă – mi-am luat inima în dinți și i-am spus:

— Sunt un informator, și asta de mulți ani încoace. Dar astăzi am ucis din motive personale.

— Puteți rămâne până în zori! a zis. Până în zori – și nici o clipă mai mult în această casă. Iar apoi, de parcă s-ar fi trezit în el îngerul, a adăugat:

— Somn ușor! Și Dumnezeu să vă ierte!

N-am dormit deloc – oare mai trebuie să vă spun asta, prieteni? M-am sculat din pat cu mult înainte de venirea zorilor. Zăcusem îmbrăcat în pat fără să dorm. Trebuia să părăsesc casa, ceea ce am și făcut. Am rătăcit la

întâmplare pe străzile care se trezeau la viață. Când ceasul a bătut orele opt din numeroase turnuri, m-am dus la ambasada noastră. Nu-mi făcusem socoteala greșit. Am intrat neanunțat în biroul lui Solowejczyk, căruia i-am povestit totul.

După ce am terminat, mi-a spus:

— Viața dumneavoastră e plină de nefericire, dar aveți și un strop de noroc. Nu știți ce s-a întâmplat. Lumea e în război, care va izbucni zilele astea. Războiul s-a declarat poate chiar în ceasul în care ați comis nelegiuirea, sau mai exact – crima. Veți fi mobilizat! Mai așteptați aici o jumătate de ceas. Veți fi mobilizat!

Da, prieteni, am fost mobilizat și m-am supus cu bucurie. Zadarnic am întrebat la graniță de cei doi Rifkin. Nici Kaniuk nu se mai găsea acolo. Despre telegrama mea nu știa nimeni nimic. Vouă tuturor, care ați fost în acest război, nu trebuie să vă mai povestesc ce-a fost războiul mondial. Moartea ne dădea târcoale tuturor. Ne deprinseserăm cu ea de parcă ne-ar fi fost o soră apropiată, o știți bine. Cei mai mulți dintre noi se temeau de ea. Eu însă o căutam. Am căutat-o cu toată iubirea și furia. Am căutat-o în tranșee, am căutat-o în avanposturi, între sârmele ghimpate și dinaintea lor, în focul încrucișat și în atacul la baionetă, în gazele toxice și oriunde se putea. Am primit numeroase decorații, dar n-am fost rănit niciodată. Buna soră moarte pur și simplu mă ocolea. Buna soră moarte mă disprețuia. În jurul meu cădeau camarazii. Nu-i plângeam deloc. Deplângeam doar faptul că nu muream eu. Ucisesem, iar acum nu puteam să mor. Îi dăruisem morții victime, iar ea mă pedepsea: pe mine, pe mine unul nu mă voia.

Tânjeam după ea pe-atunci. Încă mai credeam că moartea ar fi un chin prin care omul poate ispăși. Abia mai

târziu am început să bănuiesc că moartea e o izbăvire. N-o meritasem; și de aceea nici nu venise să mă izbăvească.

N-are rost, prieteni, să vă mai povestesc despre nenorocirea care s-a abătut apoi peste Rusia. Doar o știți bine. Și, de altfel, ea nici nu ține de povestea mea. De povestea mea ține doar faptul că eu, rămas nevătămat împotriva voinței și dorului meu, am fugit de revoluție. Am ajuns în Austria. Am ajuns în Elveția. Îngăduiți-mi să sar peste diversele etape. Ceva mă atrăgea spre Franța și spre Paris. Acum, că moartea mă refuzase, eram atras ca orice ucigaș de locul jalnicelor mele fărădelegi.

Am sosit la Paris. Era o zi voioasă, deși era toamnă, aproape iarnă – dar iarna la Paris arată aproape ca toamna la noi. Se sărbătoreau victoria și pacea. Dar ce mă privea pe mine victoria, ce mă privea pacea? M-am târât până la casa din Avenue de Champs-Élysées, acolo unde comisesem cândva crima.

Portăreasa, vechea portăreasă de atunci, încă se mai afla acolo stând în fața ușii. Nu m-a recunoscut. Și cum ar fi putut să mă recunoască? Încărunțisem – eram cărunt cum sunt și astăzi.

Am întrebat de Luteția – și inima îmi bătea cu putere.

— Al treilea etaj, pe stânga, a spus ea.

Am urcat scara. Am sunat. Luteția însăși mi-a deschis. Am recunoscut-o pe dată. Dar ea pe mine, nu. A făcut un gest ca să nu mă lase să intru.

— A! a spus ea după un răstimp – s-a tras îndărăt, a închis ușa și a deschis-o iar. A! a repetat ea, deschizându-și brațele.

N-aș ști să vă spun, prieteni, de ce m-am aruncat totuși în aceste brațe deschise. Ne-am îmbrățișat îndelung și pe îndelete. Aveam sentimentul deslușit că ceea ce se întâmplă este nemaipomenit de banal, de ridicol, ba chiar grotesc. Închipuiți-vă numai: țineam în brațe femeia pe care credeam că o omorâsem cu propriile-mi mâini.

Ei, prieteni, și n-a durat mult până ce am cunoscut și trăit cea mai mare, cea mai profundă dintre tragedii, dacă vreți să-i spuneți așa: și anume tragedia banalității.

Să spun mai întâi că am rămas la Luteția. De altfel, de mult n-o mai chema așa – și nici de faimosul croitor nu se mai sinchisea nici dracu', cum s-ar zice. Am rămas, așadar, la ea: din dragoste, căință, din slăbiciune: cine poate ști, prieteni?

Nu ucisesem pe nici unul din cei doi. Probabil că nu i-am ucis decât pe cei doi Rifkin. Alaltăieri l-am întâlnit în Jardin du Luxembourg pe tânărul prinț Krapotkin. Era însoțit de secretarul lui în argintiu și negru, cu favoriți, care încă mai trăiește și care – chiar dacă mai jerpelit și jalnic ca odinioară – nici azi nu arată ca însoțitorul unui prinț, ci mai degrabă ca cioclul său sau, așa-zicând, ca un însoțitor al mortului; iar tânărul prinț șchiopăta proptit în două bastoane... poate că asta e urmarea rănilor la cap pricinuite de mine.

— A, Golubcik! a exclamat el când m-a zărit – și glasul îi suna altfel, aproape bucuros.

— Da, eu sunt! am zis. Vreau să vă cer iertare!

— Nici un cuvânt, nimic, nimic despre trecut! a zis el, sprijinindu-se în bastoane pentru a sta drept. Importante sunt prezentul, viitorul!

Am văzut imediat că nu mai era în toate mințile.

— Da, da!

Dintr-odată în ochii lui s-a aprins un foculeț, și m-a întrebat:

— Dar domnișoara Luteția? Trăiește?

— Trăiește! am spus eu – și mi-am luat rămas-bun în grabă.

Și cu aceasta povestea mea s-a isprăvit de fapt, a spus Golubcik, ucigașul. V-aș mai povesti însă și alte înțelepciuni...

Se făcuse zi, simţeai asta prin obloanele închise. Prin crăpăturile rare răzbătea cu sfială şi totuşi cu forţă victorioasa dimineaţă aurie de vară – de afară se auzea zgomotul străzilor pariziene trezite la viaţă, dar mai cu seamă veselia gălăgioasă a păsărelelor matinale.

Am tăcut cu toţii. Paharele noastre se goliseră de mult.

Pe neaşteptate s-a auzit un ciocănit puternic şi sec în rulourile trase.

— Asta-i ea! a exclamat Golubcik, „ucigaşul nostru" – şi în clipa următoare dispăruse; se ascunsese sub masă.

Birtaşul de la Tari-Bari s-a îndreptat agale spre uşă. A deschis-o, apoi a introdus manivela în încuietoare – ceea ce nouă ni s-a părut a dura o veşnicie – şi încet-încet şi cu zgomot ruloul de fier s-a ridicat. Ziua cea nouă a pătruns din plin, decis şi victorios în noaptea noastră istovită de nesomn. Dar încă mai decisă decât dimineaţa a pătruns în local o femeie bătrâioară, sfrijită. Care semăna mai mult cu o enormă pasăre uscătivă decât cu o femeie. Cicatricea adâncă, urâtă, de deasupra ochiului stâng era zadarnic acoperită de un voal prea subţire, prea scurt, negru, prins cu nepăsare de marginea stângă a pălăriuţei ei ridicole. Iar vocea ei ascuţită care a întrebat: Unde-i Golubcik al meu? Aici e? Unde-i? ne-a înspăimântat în aşa măsură, încât, chiar să fi vrut să-i spunem adevărul, tot n-am fi fost în stare s-o facem. A mai risipit în jur câteva priviri de pasăre – nişte priviri urâte şi de o agerime neomenească –, după care a dispărut.

Abia după un răstimp Golubcik a ieşit la iveală de sub masă.

— A plecat! a spus el cu uşurare. Asta-i Luteţia. Şi imediat după asta: La revedere, prieteni! Pe mâine-seară!

Odată cu el a plecat şi şoferul. Afară îl şi aştepta primul client, care apăsa nerăbdător pe claxon.

Am rămas doar eu şi birtaşul.

— Ce poveşti mai aude omul la dumneata! am spus.

— Obişnuite, cât se poate de obişnuite, mi-a răspuns el. Oare ce să ţi se mai pară ciudat în viaţa unui om? Viaţa nu ne împărtăşeşte decât poveştile cele mai banale. Asta nu vă va împiedica să mai veniţi pe-aici, aşa-i?

— Cu siguranţă! am spus.

În timp ce rosteam aceste cuvinte eram şi eu convins că voi mai revedea deseori pe birtaş şi birtul lui, pe ucigaşul Golubcik, ca şi pe toţi ceilalţi clienţi ai casei. M-am ridicat să plec.

Birtaşul a simţit nevoia să mă conducă până în prag. Părea să se mai îndoiască nitel de intenţia mea de a veni ca şi până acum în localul lui.

— Chiar veţi reveni? m-a mai întrebat el o dată.

— Dar bineînţeles, am spus eu. Doar locuiesc vizavi, la Hôtel des Fleurs Vertes.

— Ştiu, ştiu, a spus el, dar am senzaţia că parcă aţi şi plecat undeva departe de-aici.

Aceste vorbe neaşteptate nu m-au speriat, ce-i drept, dar m-au tulburat totuşi puternic. Simţeam că ele conţineau un anume adevăr însemnat, dar care îmi rămânea încă ascuns. Faptul că după o noapte chefuită birtaşul de la Tari-Bari conducea până în stradă un vechi client de-al casei ca mine nu era nimic altceva decât un gest de o politeţe convenţională. Şi cu toate astea ceea ce făcea el avea ceva solemn, neobişnuit de solemn, sau aş zice chiar nejustificat de solemn. Dinspre hale se întorceau deja primele birje gonind cu vioiciune, măcar că birjarii – istoviţi după o noapte de muncă – dormeau pe capre ţinând în mâinile lor somnoroase hăţurile, care păreau şi ele să doarmă. Ţopăind încrezătoare, o mierlă s-a apropiat foarte tare de pâslarii mari, moi ai birtaşului. S-a oprit liniştită chiar lângă noi, parcă dusă pe gânduri şi ca şi cum o interesa conversaţia noastră. În jurul nostru se deşteptau tot soiul de zgomote matinale. Porţile se deschideau

scrâșnind, ferestrele zăngăneau încetișor, măturile se târșâiau peste pietrele de pavaj cu un râcâit pătrunzător, iar undeva scâncea un copil pesemne smuls cu bruscheţe din somn. Asta-i o dimineaţă ca toate dimineţile, mi-am zis în sinea mea. O dimineaţă de vară pariziană absolut obișnuită! – iar cu glas tare am zis către birtașul de la Tari-Bari:

— N-am de gând să plec de-aici! Nici nu-mi trece prin cap așa ceva!

Și am scos din mine un râs mititel, șovăielnic – care de fapt s-ar fi vrut puternic și convingător; din păcate a ieșit însă de-a dreptul jalnic: o adevărată stârpitură de râs...

— Păi atunci, la revedere! a spus birtașul, iar eu i-am strâns mâna moale, cărnoasă – la drept vorbind brânzoasă.

Nu m-am mai uitat după el. Simţeam însă că se întorsese în local. Intenţia mea era, desigur, să traversez strada pentru a intra în hotelul meu. Și totuși n-am făcut-o. S-ar fi zis că dimineaţa mă ademenea cu o mică plimbare și mi se părea nepotrivit, dacă nu chiar urât, să mă întorc în camera mea modestă de hotel la un timp al zilei despre care nu puteai spune că ar fi prea devreme ori prea târziu. Nu mai era o dimineaţă timpurie, dar nici una târzie. Am hotărât să mă plimb de câteva ori în jurul grupului de case.

Nu știu cât m-am plimbat așa. Când am ajuns în sfârșit în fața hotelului, din întreaga plimbare matinală nu-mi mai rămăseseră în amintire decât câteva clopote pe care nu le numărasem, nu le numărasem defel, răsunând din felurite turnuri necunoscute. Soarele era deja puternic și pătrundea familiar în vestibulul hotelului. Patronul hotelului, într-o cămașă roz cu mânecile suflecate, dădea impresia că transpiră încă de pe acum la fel de tare cum în alte zile nu transpira decât la ceasul amiezii. În orice caz, avea o înfățișare foarte preocupată, măcar că pe moment nu se îndeletnicea cu absolut nimic. Am aflat îndată și de ce.

— În sfârșit un oaspete! a spus el arătând spre cele trei geamantane pe care le așezase lângă biroul lui. Ia uitați-vă numai la geamantanele astea, a continuat el, și veți ști imediat despre ce fel de oaspete e vorba!

M-am uitat la bagaje. Erau trei geamantane formidabile, galbene, din piele de porc, iar încuietorile lor de alamă luceau ca niște guri tainice, ferecate, de aur. Deasupra fiecăreia din încuietori erau gravate cu roșu sângeriu inițialele: „J. L.".

— Are camera doisprezece, a spus hotelierul. Chiar lângă dumneavoastră. Pe oaspeții de soi îi cazez întotdeauna unul lângă celălalt.

Și zicând asta, mi-a dat cheia.

Am ținut-o o vreme în mână, apoi i-am dat-o îndărăt.

— Aș vrea să beau jos o cafea, am spus. Sunt prea obosit să mai urc până la mine!

Mi-am băut cafeaua în biroul minuscul, între o călimară de mult secătuită și vaza de faianță umplută cu violete de celuloid care aminteau de o zi a morților.

Ușa de sticlă s-a deschis și înăuntru a intrat, ba nu, a dănțuit un domn elegant care răspândea în mod bizar un puternic parfum de violete, ceea ce pentru o clipă m-a făcut să mă gândesc că violetele de celuloid din vaza de faianță au prins pe neașteptate viață. La fiecare pas piciorul stâng al acestui domn desena – o vedeam deslușit – o grațioasă volută. Purta un costum de vară gri-deschis, părând de-a dreptul că îmbrăcase pe el o vară argintie. Părul – despărțit printr-o cărare severă la mijloc și netezit, ai fi zis, nu de un pieptene, ci de o limbă – îi lucea negru-albăstriu.

A dat din cap spre mine, prietenos și totodată reținut.

— Și mie tot o cafea! a strigat el către hotelier prin ușa pe care o lăsase deschisă.

Acest „*tot* o cafea" m-a supărat.

Şi-a primit cafeaua. A amestecat în ceaşcă îndelung, foarte îndelung, cu linguriţa.

Tocmai voiam să mă ridic, când mi-a spus cu o voce care suna a catifea şi a flaut, suna ca un flaut de catifea:

— Şi dumneavoastră tot străin pe-aici, nu-i aşa?

În urechile mele asta a sunat ca un ecou. Mi-am amintit că mai auzisem o dată astăzi – ori poate fusese ieri – aceeaşi întrebare. Da, da! Întrebarea o amintise, o rostise în decursul nopţii ucigaşul Golubcik, ori poate că totuşi nu sunase întocmai aşa! Deodată mi-am amintit şi de nume: Jenö Lakatos, şi m-am uitat încă o dată la iniţialele sângerii de pe geamantanele galbene: „J. L.".

În loc să-i răspund domnului, l-am întrebat deci:

— Cât timp intenţionaţi să rămâneţi aici?

— O, timp am destul! a spus el. Dispun întru totul de timpul meu!

Hotelierul a venit cu un formular ce trebuia completat, rugându-l pe noul oaspete să-şi treacă acolo numele.

— Scrieţi – am zis eu, deşi nu mă întrebase pe mine şi parcă pălit de un acces de impertinenţă pe care nu mi-l explic nici azi –, scrieţi la rubrica „Numele de familie": Lakatos; iar la rubrica „Prenume": Jenö.

Şi m-am ridicat, m-am înclinat şi am plecat.

Încă în aceeaşi zi mi-am părăsit camera din Rue des Quatre Vents. Pe Golubcik nu l-am mai revăzut niciodată, ca de altfel pe nici unul dintre bărbaţii care-i ascultaseră povestea.

LEGENDA SFÂNTULUI BEȚIV

I

Într-o seară de primăvară a anului 1934, un domn mai în vârstă cobora treptele de piatră care duceau de pe unul din podurile Senei la malul fluviului. Cum știe mai toată lumea, dar se cuvine totuși s-o reamintim cu această ocazie, acolo obișnuiesc să doarmă sau, mai bine spus, să-și facă veacul indivizii fără căpătâi din Paris. Întâmplător, tocmai un astfel de vagabond se apropia acum de domnul în vârstă, care de altfel era bine îmbrăcat și-ți lăsa impresia unui călător dornic să privească monumentele unui oraș străin. Vagabondul ăsta arăta, ce-i drept, la fel de prăpădit și de jalnic precum toți ceilalți a căror viață o împărtășea, însă domnului bine îmbrăcat el i se păru demn de o atenție deosebită – nu știm din ce motive anume.

După cum am mai spus, se și înserase, iar pe sub poduri, la mal, era mai întuneric decât sus pe chei și pe poduri. Bărbatul fără adăpost și într-o stare de mizerie vădită mergea clătinându-se ușor. Părea să nu-l fi observat pe domnul mai în vârstă și bine îmbrăcat. Acesta însă, care nu se clătina defel, ci pășea sigur și în linie dreaptă, s-ar fi zis că-l observase încă de departe pe cel cu mers îmbleticit. Bărbatul mai în vârstă îi tăie de-a dreptul calea nespălatului. Cei doi se opriră față în față.

— Încotro, frate? întrebă cel mai în vârstă, bine îmbrăcat.

Celălalt îl privi o clipă, apoi zise:

— Nu știu să am vreun frate și nici încotro mă duc.

— Voi căuta să-ţi arăt eu drumul, spuse domnul. Dar nu mi-o lua în nume de rău dacă te rog să-mi faci un hatâr mai neobişnuit.

— Sunt gata de orice serviciu, răspunse nespălatul.

— Văd bine că nu eşti scutit de greşeli. Însă Dumnezeu mi te-a scos în cale. Nu te supăra pe mine, dar cu siguranţă că ai nevoie de ceva bani! Iar eu am prea mulţi. N-ai vrea să-mi spui cinstit de cât ai nevoie? Măcar pentru moment?

Celălalt se gândi preţ de câteva clipe şi zise:

— Douăzeci de franci.

— Asta-i categoric prea puţin, răspunse domnul. Dumneata în mod sigur ai nevoie de două sute.

Nespălatul se trase îndărăt părând că se va prăbuşi, dar reuşi să rămână pe picioare, deşi se clătina. Apoi spuse:

— Firește că prefer două sute în loc de numai douăzeci, însă sunt un om de onoare, iar dumneavoastră păreţi să vă înşelaţi asupra mea. Nu pot accepta banii pe care mi-i oferiţi, şi asta din următoarele motive: mai întâi fiindcă nu am plăcerea să vă cunosc; în al doilea rând, fiindcă nu ştiu când şi cum vi i-aş putea înapoia; iar în al treilea rând fiindcă, de-ar fi nevoie, nici dumneavoastră n-aţi avea cum să-mi trimiteţi o somaţie, asta deoarece nu am o adresă: aproape în fiecare zi trăiesc sub un alt pod al fluviului. Cu toate astea, după cum v-am mai spus, sunt un om de onoare, chiar dacă fără adresă.

— Nici eu nu am o adresă, răspunse domnul în vârstă, şi eu trăiesc în fiecare zi sub un alt pod, şi totuşi te rog să ai amabilitatea de a accepta aceşti două sute de franci – o sumă ridicolă, de altfel, pentru un om ca dumneata. În ce priveşte înapoierea lor, trebuie s-o iau de mai departe ca să explic de ce nu pot indica adresa nici unei bănci la care să-mi poţi retrimite banii. Află, domnul meu, că m-am creştinat după ce-am citit povestea micuţei Sfinte Tereza

de Lisieux. Iar acum venerez acea micuță statuie a Sfintei, care se află la capela Sainte Marie des Batignolles, pe care o vei găsi cu ușurință. Așa că, de cum vei avea amărâții ăștia de două sute de franci, iar conștiința îți va da ghes să-mi înapoiezi această sumă ridicolă, te rog să mergi la Sainte Marie des Batignolles și, după terminarea slujbei, să-i înmânezi preotului banii. Fiindcă, dacă tot e să-i datorezi cuiva ceva, atunci i-o datorezi micuței Sfinte Tereza. Dar nu uita: la capela Sainte Marie des Batignolles.

— Cum văd, zise nespălatul, ați înțeles pe deplin cum stau lucrurile cu mine și cu onoarea mea. Aveți cuvântul meu că voi face întocmai. Nu mă pot duce însă la mesă decât duminica.

— Prea bine, duminica, spuse domnul mai în vârstă. Scoase din portofel două sute de franci, i-i dădu împleticitului și spuse: Vă mulțumesc!

— Cu plăcere, răspunse omul, dispărând de îndată în întuneric.

Căci între timp jos se făcuse o beznă de nepătruns, în vreme ce sus, pe poduri și de-a lungul cheiurilor, se aprindeau felinarele argintii care vesteau o altă noapte pariziană voioasă.

II

Domnul bine îmbrăcat dispăru la rândul lui în beznă. El avusese într-adevăr parte de miracolul convertirii. Și hotărâse să ducă viața celor mai sărmani dintre oameni. De aceea trăia sub un pod.

Celălalt, în schimb, obișnuia să bea vârtos, ba era chiar de-a dreptul bețiv. Îl chema Andreas. Trăia la noroc, ca mulți alți bețivi. Trecuse mult timp de când nu mai fusese în posesia a două sute de franci. Și poate tocmai din acest motiv, pentru că trecuse atât de mult timp, scoase din buzunar – ajuns sub un pod, la lumina chioară a unuia

dintre rarele felinare – un petic de hârtie şi-un ciot de creion, notându-şi adresa micuţei Sfinte Tereza, precum şi suma de două sute de franci, pe care din această clipă i-o datora. Urcă apoi treptele ce duceau de pe malurile Senei la cheiurile de deasupra. Acolo, cum ştia, se găsea un restaurant. Intrând în restaurant mâncă şi bău din belşug, cheltui mulţi bani şi mai cumpără o sticlă, pe care-o luă cu el să-i ajungă pentru noaptea ce intenţiona să şi-o petreacă sub pod, ca întotdeauna. Ba mai înhăţă în treacăt şi-un ziar din coşul de hârtii, dar nu ca să-l citească, ci pentru a se acoperi cu el. Căci ziarele ţin de cald – lucru ştiut de toţi cei fără adăpost.

III

În dimineaţa următoare Andreas se sculă mai devreme ca de obicei, fiindcă dormise neobişnuit de bine. După ce chibzui îndelung, îşi aminti că seara trecută trăise o minune, da, o minune. Şi cum i se părea că în această noapte caldă, acoperit de ziar, dormise deosebit de bine, lucru nemaiîntâmplat de mult, hotărî să se spele – ceea ce nu mai făcuse de mai multe luni, şi anume de la începutul perioadei mai reci. Dar, mai înainte să se dezbrace, îşi mai vârî o dată mâna în buzunarul din stânga al hainei, unde, cum îşi amintea, se mai găseau rămăşiţele palpabile ale minunii. După care îşi alese un locşor foarte retras de pe malul povârnit al Senei pentru a se spăla barem pe faţă şi pe gât. Dar, părându-i-se că dacă făcea asta ar fi putut fi zărit de pretutindeni de oameni – de nişte oameni sărmani ca şi el (pe care acum în sinea lui îi numea dintr-odată „decăzuţi"), renunţă în cele din urmă la intenţia sa, mulţumindu-se doar să-şi moaie niţel mâinile în apă. Apoi îşi îmbrăcă iar haina, mai pipăi o dată bancnota

din buzunarul interior stâng și se simți pe deplin curat și de-a dreptul alt om.

Își începu ziua – o zi ca atâtea altele din viața lui, pe care de nu mai știa când se obișnuise să le irosească – decis ca și în acea zi să se ducă în Rue des Quatre Vents, unde se găsea restaurantul armeano-rusesc Tari-Bari și unde de fiecare dată își toca pe băuturi ieftine cei câțiva bănuți pe care norocul i-i pusese în palmă.

Când ajunse în dreptul primului chioșc de ziare ieșit în cale, se opri atras de ilustrațiile unor săptămânale, dar totodată curios să afle ce zi era – ce dată și ce nume purta acea zi. Cumpără, așadar, un ziar, descoperind că era joi, și brusc își aminti că se născuse într-o joi; fără a se mai uita la dată, hotărî să socotească *această* joi drept ziua lui de naștere. Și, fiind deja stăpânit, ca un copil, de o bucurie sărbătorească, nu mai șovăi nici o clipă să se lase în voia unor porniri mai bune, ba chiar nobile, hotărând cu ziarul în mână să nu mai intre la Tari-Bari, ci într-o crâșmă mai de soi, pentru a bea acolo o cafea – ce-i drept, dreasă cu niscai rom – și a mânca o tartină.

Sigur pe sine în ciuda hainelor jerpelite, intră, așadar, într-un bistrou potrivit cu punga unui burghez de treabă. El, care de-atâta vreme nu mai obișnuia decât să stea în picioare la tejghea sau, mai precis, să se sprijine de ea, de data asta se așeză la o masă. Dar, pentru că în dreptul scaunului pe care luase loc se afla o oglindă, n-avu cum să nu-și arunce privirile în ea, cercetându-și chipul și părându-i-se că făcea din nou cunoștință cu el însuși. Ceea ce-l sperie, nu glumă. Știa acum de ce se temuse în ultimii ani atât de tare de oglinzi: nu-i lucru bun să-ți contempli cu propriii tăi ochi decăderea! Și cât timp nu ești nevoit s-o privești, e aproape ca și cum ori n-ai avea chip defel, ori îl mai ai încă pe cel vechi, pe cel din vremea *dinaintea* degringoladei.

Dar acum se sperie, cum am spus, mai cu seamă din pricina faptului că-și compara fizionomia cu aceea a bărbaților de treabă din jur. Cu opt zile înainte se răsese – îl bărbierise de bine, de rău, după putință, unul dintre tovarășii de soartă, care când și când se-arată dispuși să-l bărbierească pe-un frățâne de-al lor contra unei retribuții modeste. Acum însă, dat fiind că era decis să-nceapă o viață nouă, se cuvenea să se radă cu-adevărat și irevocabil. Hotărî prin urmare ca, mai înainte de a comanda ceva aici, să treacă pe la o frizerie veritabilă.

Zis și făcut – se ridică de la masă și merse la o frizerie. Când se întoarse în micul restaurant, locul pe care se așezase mai înainte era ocupat, și prin urmare nu se putu zări în oglindă decât de departe. Dar îi era suficient și-atât pentru a constata că părea schimbat, întinerit și mai frumos. Ba mai mult, era ca și cum chipul i-ar fi răspândit o strălucire care făcea ca zdrențele ce le purta, plastronul vădit uzat ori cravata în dungi roșii și albe, petrecută pe după gulerul cu margini rupte, să devină lucruri fără însemnătate.

Și-așa, Andreas al nostru, conștient de schimbarea sa, se așează pe un scaun, comandând, cu vocea sigură pe care-o posedase cândva și care acum părea să-i fi revenit precum o veche, dragă prietenă, *un café, arrosé rhum*. Cafea care-i fu adusă, după cum i se păru că observă, cu tot respectul cuvenit pe care chelnerii obișnuiesc să-l arate clienților de vază. Ceea ce-l flată în mod cu totul deosebit pe Andreas al nostru, făcându-l să se simtă important și întărindu-l în supoziția că tocmai în acea zi era aniversarea lui.

Un domn care ședea singur aproape de vagabond îl cercetă o vreme cu coada ochiului, apoi se-ntoarse spre el și-i spuse:

— Vrei să câștigi niște bani? Poți lucra la mine. Mâine mă mut în altă casă și-ai putea să-i ajuți pe nevastă-mea

și pe cărătorii de mobilă. Îmi pari îndeajuns de voinic. Te simți în stare de așa ceva? Ce zici, te prinzi?

— Ba bine că nu, răspunse Andreas.

— Și cât ai cere pentru o muncă de două zile? întrebă domnul. Pentru mâine și sâmbătă? Trebuie să știi că locuința mea-i destul de mare și că mă mut într-una și mai mare. Pe deasupra, am și multă mobilă, iar eu am treabă la prăvălia mea.

— Prea bine, sunt la dispoziția dumneavoastră! spuse vagabondul.

— Bei ceva? întrebă domnul.

Comandă două Pernod-uri și ciocniră, și-apoi domnul și Andreas căzură la învoială asupra plății: două sute de franci.

— Mai luăm unul? întrebă domnul după ce goliseră primul Pernod.

— Dar acum plătesc eu, zise Andreas, vagabondul. Dumneavoastră nu mă cunoașteți: sunt un om de onoare. Un muncitor cinstit. Ia priviți-mi mâinile! Și-și arătă mâinile. Sunt murdare, pline de bătături, dar mâini cinstite, de muncitor.

— Asta-mi place! zise domnul.

Avea ochi scânteietori, o fețișoară rozalie de copil și chiar în mijlocul ei o mustăcioară micuță, neagră. Una peste alta, era un tip destul de amabil. Iar lui Andreas omul îi plăcea.

Băură așadar încă un rând, pe care-l plăti Andreas. Când domnul cu fața de copil se ridică, Andreas observă că era foarte gras. Extrase din portvizit o carte de vizită pe care-și scrise adresa. După care mai scoase din același portvizit o hârtie de o sută de franci și le dădu pe amândouă lui Andreas, spunând:

— Asta ca să mă asigur că vii mâine! Mâine-dimineață la ora opt, nu uita! Iar restul îl capeți acolo! Și-odată treaba încheiată, mai luăm un aperitiv împreună. La revedere, dragă prietene!

După care domnul cel gras cu fața de copil plecă, lăsând în urmă un Andreas uimit mai mult decât orice de faptul că domnul rotofei extrăsese adresa, ca și banii din același portofel. Acum, că avea bani și în plus perspectiva de a câștiga și mai mulți, hotărî să-și cumpere și el un portvizit. În acest scop porni să caute un magazin cu articole de pielărie. În primul ieșit în cale dădu peste o vânzătoare tânără. I se păru tare drăgălașă așa cum stătea îndărătul tejghelei îmbrăcată într-o rochie austeră, neagră, cu o baveţică albă pe piept, cu părul cârlionţat și o brățară grea de aur la încheietura mâinii drepte. Își scoase pălăria, salutând-o, și spuse plin de voie bună:

— Aș dori un portmoneu.

Fata aruncă o privire fugară spre hainele sale ponosite, dar nu cu răutate, ci doar pentru a cântări din ochi cumpărătorul. Căci în prăvălia ei găseai portofele de toate felurile: din cele scumpe, mai puțin scumpe și foarte ieftine. Fără a mai pierde vremea cu întrebări inutile, se sui de îndată pe-o scară, scoțând din raftul cel mai de sus o cutie de carton. Fiindcă acolo ținea portofelele pe care unii cumpărători le înapoiaseră pentru a le schimba cu altele. Andreas observă că fata avea picioare foarte frumoase și pantofiori foarte fini, și-i reveniră în minte vremurile pe jumătate uitate când mângâiase el însuși asemenea coapse și sărutase asemenea picioare. Chipurile însă, chipurile acelor femei nu și le mai amintea; cu excepţia unuia singur, anume al aceleia pentru care făcuse pușcărie. În acest timp, fata coborî de pe scară, deschise cutia de carton și alese unul dintre portofelele din vârful vrafului, fără a se uita mai îndeaproape la el. Plăti, își puse iar pălăria pe cap și-i zâmbi fetei, care-i răspunse la zâmbet. Distrat, vârî în buzunar portvizitul nou, lăsând însă banii alături, în buzunar. Portvizitul i se păru deodată a nu avea nici o noimă. Era în schimb preocupat de scară, de picioare, de coapsele fetei. Porni de aceea în direcția Montmartre,

pentru a regăsi locurile unde odinioară gustase din plăcerile cărnii. Într-o ulicioară abruptă și îngustă dădu într-adevăr peste taverna cu fete. Se așeză la masă cu mai multe dintre ele, plăti un rând de băutură și-și alese o fată – pe aceea care se-așezase cel mai aproape de el. Urcară la ea în cameră. Era abia după-amiază, dar el dormi dus până a doua zi în zori, iar hangiii, care pesemne erau oameni de treabă, îl lăsară să doarmă.

A doua zi, așadar vineri, merse la lucru la domnul cel rotofei. Odată ajuns acolo, trebui s-o ajute pe stăpâna casei la împachetat și, cu toate că cei care cărau mobila se puseseră deja pe treabă, pentru Andreas mai rămăseseră de făcut destule lucruri mai mult sau mai puțin anevoioase. Dar în cursul zilei simți revenindu-i forța mușchilor și se bucură că muncea. Căci crescuse muncind, miner ca și taică-său și nițel încă țăran, ca bunicul. Numai de nu l-ar fi pus atâta pe jăratic stăpâna casei, care-i dădea porunci lipsite de noimă și-l trimitea una-două când ici, când colo, de nu-și mai vedea capul de-atâta treabă. Dar recunoștea și el că femeia era ea însăși tulburată. Pesemne că nu-i era ușor să se mute nitam-nisam, și poate că noua casă o și cam înfricoșa. Stătea gata îmbrăcată în mantou, cu pălărie și mănuși, gentuță și umbrelă, deși ar fi trebuit să știe că avea să mai petreacă în casă o zi și o noapte, și încă și ziua următoare. Din când în când, simțea nevoia să se rujeze. Andreas pricepea totul de minune. Căci în fața lui se afla o doamnă.

Andreas lucră toată ziua. Când termină, femeia îi spuse:

— Mâine să fiți aici devreme, la șapte.

Scoase din gentuță o pungă mititică în care erau câteva monede de argint. Scotoci îndelung, se opri la una de zece franci, șovăi și o puse la loc, după care se hotărî să scoată o piesă de cinci franci.

— Ai aici un bacșiș! zise ea. Adăugând: Dar să nu bei de toți banii, și mâine să fii aici la timp!

Andreas îi mulţumi, plecă, bău cei cinci franci, dar nu mai mult de-atât. Noaptea şi-o petrecu într-un mic hotel.

Dimineaţa fu trezit la ora şase. Şi-o porni odihnit la lucru.

IV

Aşa se face că a doua zi se înfiinţă acolo încă înaintea cărătorilor de mobilă. Ca şi în ziua precedentă, stăpâna casei era gata îmbrăcată, cu pălărie şi mănuşi, de parcă nici n-ar mai fi apucat să se culce. Îi spuse prietenos lui Andreas:

— Văd că ieri mi-ai urmat îndemnul şi nu ţi-ai băut toţi bănuţii.

Iar Andreas se apucă de treabă. O însoţi pe femeie în casa nouă în care se mutau şi aşteptă până ce rotofeiul amabil apăru şi el să-i plătească simbria cuvenită.

— Te invit să mai bem ceva, spuse domnul cel grăsun. Hai cu mine.

Stăpâna casei îi împiedică însă, intervenind şi oprindu-l din drum pe bărbatul ei cu vorbele:

— Am şi pus masa, acuşi mâncăm.

Aşadar Andreas plecă de-acolo singur, bău şi mâncă singur în acea seară, după care mai intră în două crâşme să mai bea ceva la tejghea. Bău mult, dar fără să se îmbete, şi avu grijă să nu cheltuiască prea mult, căci intenţiona ca a doua zi, conform promisiunii ce-o făcuse, să meargă la capela Sainte Marie des Batignolles pentru a se achita măcar de-o parte din datoria lui faţă de micuţa Sfântă Tereza. Băuse totuşi îndeajuns de mult pentru ca nici ochiul lui, devenit uşor nesigur, şi nici instinctul pe care ţi-l dă doar sărăcia să nu-l mai ajute întru totul să descopere hotelul cel mai ieftin din împrejurimi.

Aşa încât găsi un hotel ceva mai scump, trebuind să plătească şi aici camera în avans, fiindcă purta straie ponosite

și n-avea calabalâc. Dar nu-i păsă de asta și dormi liniștit până se lumină de-a binelea de ziuă. Se trezi în dangătul de clopote al unei biserici din apropiere și-și aminti pe dată ce zi însemnată era: o duminică; și că urma să meargă la micuța Sfânta Tereza să-și plătească datoria. Se îmbrăcă la iuțeală și-o porni cu pași grăbiți spre locul unde se afla capela.

Totuși nu mai ajunse la timp pentru slujba de ora zece, lumea tocmai ieșea din biserică, venindu-i în întâmpinare. Întrebă când va începe următoarea mesă și oamenii îi spuseră că urma să aibă loc la orele douăsprezece. Rămase un pic încurcat în fața intrării în capelă. Îi mai rămânea un ceas până atunci, pe care nu intenționa nicidecum să și-l petreacă în stradă. Se uită în jur, căutând un loc unde-ar fi putut aștepta cel mai bine și zări în dreapta lui, vizavi și oleacă pieziș față de capelă, un local micuț. Acolo se duse, hotărând să-și petreacă în acest bistrou ora rămasă.

Cu siguranța unui om care se știe cu bani în buzunar, comandă un Pernod, pe care-l bău tot cu siguranța unuia care-a mai băut multe alte Pernod-uri la viața lui. Apoi încă un al doilea și-un al treilea, adăugând tot mai puțină apă în paharul cu tărie. Iar când îi fu adus și al patrulea, deja nu mai știa bine dacă băuse două, cinci ori poate șase pahare. Și nu-și mai amintea nici cum de ajunsese în acest local și-n acest cartier. Tot ce-și mai amintea era că venise aici să achite o datorie – o datorie de onoare. Plăti, se ridică și ieși pe ușă cu un pas încă ferm și, zărind vizavi – oleacă pieziș spre stânga – capela, își aminti dintr-odată unde, de ce și-n ce scop se găsea el aici. Tocmai făcea primul pas în direcția capelei, când pe neașteptate își auzi rostit numele.

— Andreas! strigă un glas, un glas de femeie.

Glasul venea din vremuri de mult apuse. Se opri, întorcând capul spre dreapta, de unde se auzise. Recunoscu

pe dată chipul femeii din cauza căreia făcuse puşcărie. Era Carolina.

Carolina! Ce-i drept, purta pălăriuţă şi nişte veşminte pe care nu i le văzuse niciodată, şi totuşi faţa era a ei, aşa că nu şovăi să i se arunce în braţele pe care ea le desfăcuse imediat.

— Ce întâlnire! spuse ea.

Era, într-adevăr, vocea ei, a Carolinei.

— Eşti singur? întrebă ea.

— Da, spuse el, sunt singur.

— Hai, vino, noi doi trebuie să stăm de vorbă, spuse ea.

— Numai că, vezi, eu am o întâlnire, răspunse el.

— Cu-o fustă? întrebă ea.

— Păi, da, spuse el temător.

— Cu cine?

— Cu micuţa Tereza, spuse el.

— Nu înseamnă nimic pentru tine, spuse Carolina.

În acest moment, pe lângă ei trecu un taxi pe care Carolina îl opri cu umbrela ridicată. Îi indică şoferului o adresă şi, mai înainte ca Andreas să se dezmeticească bine, se şi pomeni aşezat în maşină alături de Carolina, iar maşina gonea, după cum i se părea lui Andreas, pe străzi dintre care unele îi erau cunoscute, altele nu, Dumnezeu ştie spre ce ţinuturi!

Ajunseră într-un loc aflat în afara oraşului; peisajul, mai bine zis grădina, în care se opriră era de un verde luminos, de primăvară timpurie; în spatele copacilor rari se găsea un restaurant discret.

Carolina coborî prima, trecând peste genunchii lui cu mişcările impetuoase pe care i le cunoştea prea bine. Plăti taxiul, iar el o urmă. Intrară în restaurant şi se aşezară unul lângă celălalt pe o banchetă din pluş verde, ca odinioară în tinereţe, la începutul legăturii lor, înainte de puşcărie. Ca întotdeauna, mâncarea o comandă ea. Apoi se uită la el, în timp ce el nu cuteza s-o privească.

— Unde mi-ai fost în tot acest timp? îl întrebă.

— Peste tot și nicăieri, spuse el. Abia de două zile lucrez din nou. Și în toată această vreme de când nu ne-am mai văzut am băut și-am dormit sub poduri ca toți cei de seama mea, iar tu pesemne c-ai dus o viață mai bună ca mine. Trăind cu feluriți bărbați, adăugă el după un răstimp.

— Dar tu? întrebă ea. De bine ce ești așa de beat cum spui, și șomezi și dormi pe sub poduri, văd că tot mai ai timpul și-ocazia să cunoști o Tereză! Și dacă nu te-aș fi întâlnit întâmplător, chiar te-ai fi dus la ea.

El nu-i răspunse, tăcând până ce-și terminară amândoi carnea, iar chelnerul le aduse brânza și fructele. După ce sorbi și ultimul strop de vin din pahar, se simți din nou cuprins de spaima bruscă pe care-o simțise atât de des în urmă cu mulți ani, în vremea când trăise cu Carolina. Și din nou simți nevoia să scape de ea. Strigă:

— Chelner, plata!

Ea însă îi tăie vorba:

— Asta-i treaba mea, chelner!

Chelnerul, un bărbat versat, cu ochi cercetători, spuse:

— Domnul a strigat mai întâi.

Și prin urmare consumația o plăti Andreas. Cu acest prilej își scoase din buzunarul interior al hainei toți banii pe care-i avea, și după ce plăti, observă cu oarecare spaimă – ce-i drept, domolită de consumul de vin – că nu mai poseda întreaga sumă datorată micuței Sfinte. Dar își spuse în sinea lui: Zilele astea mi s-au întâmplat atâtea minuni în șir, încât cu siguranță că voi reuși să fac rost de bani săptămâna viitoare și să-mi plătesc datoria.

— Așadar ești un bărbat bogat, spuse Carolina când ieșiră în stradă. Pesemne că micuța Tereza te ține pe buzunarul ei.

El nu răspunse nimic, ceea ce o întări în părerea ei. Ceru s-o ducă la un film și el merse cu ea la cinema. După o lungă perioadă, vedea iar un film. Dar era atâta vreme

de când văzuse ultima oară un film, încât abia dacă mai pricepea ceva, așa că adormi cu capul pe umărul Carolinei. După asta se duseră să danseze într-un local unde cânta un acordeonist. Dar de-atâta vreme nu mai dansase, încât încercând iar asta cu Carolina, descoperi că nici nu prea mai știa să danseze. Drept care alți dansatori i-o luară din brațe, ea arătând încă nurlie și plină de prospețime. Așa că el rămase singur la masă, bând iar Pernod și amintindu-și de vremurile de demult când, tot așa, Carolina dansa și cu alții, iar el ședea la masă de unul singur, bând. La un moment dat, o smulse brusc și cu de-a sila din brațele unui dansator, spunându-i:

— Gata, mergem acasă!

Și-o înșfăcă vârtos de ceafă, fără să-i mai dea drumul, plăti și plecară acasă la ea. Locuia în apropiere.

Și totul era ca pe vremuri – în vremurile dinainte ca el să facă pușcărie.

V

Se sculă dis-de-dimineață. Carolina încă mai dormea. O păsărică ciripea în dreptul ferestrei deschise. O vreme rămase culcat și cu ochii deschiși, dar nu mai mult de câteva minute. În aceste puține minute reflectă. Îi părea că de foarte multă vreme nu i se mai întâmplaseră atât de multe lucruri ciudate ca în această ultimă săptămână. Deodată se-ntoarse în pat, zărind-o pe Carolina în dreapta lui. Ceea ce ieri nu văzuse la ea, observă acum: îmbătrânise – era palidă, puhavă, o femeie îmbătrânită, cu respirația grea, surprinsă în timpul unui somn matinal. Recunoscu schimbările aduse de timpul care nu-l cruțase nici pe el. Își dădu seama și de schimbările proprii; hotărî să se scoale de îndată, fără s-o mai trezească pe Carolina, și să plece de-acolo la fel de întâmplător sau, mai exact, la fel de ineluctabil după cum se și întâlniseră ieri amândoi pe stradă, Carolina

și cu el. Se îmbrăcă pe furiș și plecă, începând o nouă zi, o zi obișnuită de-a lui.

Adică, la drept vorbind – o nouă zi de-a lui din cele neobișnuite. Fiindcă atunci când duse mâna la buzunarul stâng al hainei, acolo unde se învățase să-și pună banii dobândiți sau găsiți de la o vreme încoace, observă că nu-i mai rămăseseră decât o bancnotă de cincizeci de franci și încă vreo două-trei monede micuțe. El, care de mulți ani nu mai știa ce-i banul și nu mai dăduse atenție semnificației lui, acum se sperie dintr-odată așa cum se sperie cineva care are mereu bani în buzunar și brusc se trezește în impas, constatând că nu mai are decât foarte puțini. Aflat pe acea ulicioară pustie în zori de zi, i se păru dintr-odată – lui, care de-un lung număr de luni nu mai avusese bani defel – că sărăcise brusc, fiindcă nu mai simțea foșnindu-i în buzunar atâtea bancnote câte posedase el în ultimele zile. Și i se mai păru că vremea când fusese lipsit de bani se afla foarte, foarte departe în urmă și că, de fapt, nestăpânit și ușuratic, el cheltuise pe Carolina suma ce-ar fi trebuit să-i asigure lui cuvenitul standard de viață.

Era deci supărat pe Carolina. Și dintr-odată el, care niciodată nu pusese preț pe bani, începu să prețuiască valoarea lor. Descoperind brusc că a poseda o unică bancnotă de cincizeci de franci e un lucru de-a dreptul ridicol pentru un bărbat de valoarea sa și că, în general, pentru a reuși să-și clarifice valoarea propriei personalități e neapărat necesar să mediteze în tihnă asupra lui însuși în fața unui pahar de Pernod.

Găsi printre localurile din vecinătate unul care i se păru mai plăcut, intră și se așeză la o masă, comandând un Pernod. În timp ce sorbea din pahar, își aminti că trăia la Paris fără un permis de ședere și începu să-și frunzărească prin acte. Descoperi că, de fapt, fusese expulzat, căci sosise aici, în Franța, să lucreze ca miner, el provenind din Olschowice, din Silezia poloneză.

VI

În timp ce răsfira în faţa lui pe masă actele pe jumătate ferfeniţite, îşi aminti că în urmă cu mulţi ani sosise aici citind anunţul dintr-un ziar că în Franţa se caută mineri. Şi-şi mai aminti că toată viaţa tânjise după ţări străine. Lucrase în minele din Quebec, unde locuise la nişte concetăţeni de-ai săi, la soţii Schebiec. O iubise pe ea şi, pentru că într-o bună zi soţul ei voise s-o omoare în bătaie, Andreas îl omorâse el pe Schebiec. După care fusese întemniţat doi ani. Acea femeie era chiar Carolina.

Andreas se gândi la toate astea în timp ce-şi plimba privirea peste actele ce-şi pierduseră valabilitatea. Apoi mai comandă un Pernod, simţindu-se tare nefericit.

Când se ridică într-un târziu de la masă, simţi ce-i drept un soi de foame, dar o foame din aceea care-i apucă doar pe beţivi. Fiind vorba de-un fel mai deosebit de foame (şi nu după hrană), care nu durează decât câteva clipe şi se potoleşte de îndată ce omul care-o simte îşi imaginează o anume băutură pe gustul lui în acel moment.

Andreas uitase de mult care-i era numele de familie. Dar, după ce-şi aruncase privirea peste actele expirate, îşi aminti că se numea Kartak: Andreas Kartak. Era ca şi cum s-ar fi redescoperit pe sine după mulţi ani.

Îi era oarecum necaz pe soartă fiindcă aceasta nu i-l trimisese încă o dată la cafenea, ca ultima oară, pe rotofeiul cu mustăcioară şi faţă de copil, care i-ar fi permis, poate, să mai câştige nişte bani. Cu nimic nu se obişnuiesc oamenii mai iute decât cu minunile, atunci când li se întâmplă o dată, de două sau de trei ori. Da! Natura omului e astfel alcătuită, încât el chiar se mânie dacă nu i se întâmplă necontenit toate acele lucruri pe care o soartă întâmplătoare şi efemeră pare să i le fi promis. Aşa-i omul – şi de ce ne-am fi aşteptat la altceva din partea lui Andreas?

Prin urmare își petrecu restul zilei prin diverse alte taverne, începând deja să se resemneze la gândul că vremea miracolelor trecuse, trecuse definitiv, și că reintrase în vechiul timp dinaintea miracolelor. Decis să-mbrățișeze iar acea distrugere lentă pentru care bețivii sunt întotdeauna pregătiți – oamenii treji nu vor cunoaște niciodată starea asta! –, Andreas o porni spre Sena cu podurile ei.

După cum se obișnuise de-un an încoace, dormi acolo – jumătate ziua, jumătate noaptea – până în noaptea de joi spre vineri, în acest răstimp mai împrumutând ici-colo câte-o sticlă de rachiu de la unul sau altul dintre tovarășii săi de soartă.

Dar în acea noapte visă că micuța Tereza se apropia de el sub chipul unei fetițe cu cârlionți bălai și-i spunea:

— De ce n-ai venit în ultima duminică la mine?

Micuța sfântă arăta la fel cum își imaginase cu mulți ani în urmă că ar putea arăta propria lui fiică. Iar el nu avea nici o fiică! Și în vis îi spunea micuței Tereza:

— Cum vorbești cu mine? Ai uitat că-s tatăl tău?

Iar micuța îi răspundea:

— Iartă-mă, tată, dar fă-mi pe plac și vino la mine poimâine, duminică, la capela Sainte Marie des Batignolles.

După noaptea în care visase asta se trezi înviorat ca în urmă cu o săptămână, atunci când i se mai întâmplau minunile, și de parcă lua visul ca pe o adevărată minune. Din nou vru să se spele în apele fluviului. Dar mai înainte să se dezbrace de haină duse mâna la buzunarul stâng, în speranța vagă că s-ar mai găsi acolo niscai bani de care poate nu știa nimic. Vârî așadar mâna în buzunarul interior stâng al hainei, negăsind ce-i drept acolo nici o bancnotă, dar dând în schimb peste portvizitul de piele pe care și-l cumpărase în urmă cu câteva zile. Îl scoase la iveală. După cum era de așteptat, era un portmoneu foarte ieftin, deja întrebuințat și schimbat pe-un altul. Piele argăsită de vită. Îl cercetă nedumerit, nemaiamintindu-și prea bine

că-l cumpărase și nici unde și când. Cum de-a ajuns ăsta la mine? se întrebă el. În cele din urmă îl deschise și văzu că avea două despărțituri. Plin de curiozitate, se uită în ambele și descoperi într-una o bancnotă. O scoase și văzu că era o bancnotă de o mie de franci.

Vârî cei o mie de franci în buzunarul de la pantaloni, coborî la malul Senei și, fără a se sinchisi de tovarășii săi de nenorocire, își spălă fața, ba chiar și gâtul, făcând asta aproape cu voioșie. După care-și îmbrăcă iar haina și-și începu ziua intrând într-un bistrou să-și cumpere țigări.

Avea destul mărunțiș pentru a cumpăra câteva țigări, dar nu vedea cu ce altă ocazie ar putea schimba bancnota de o mie de franci găsită în mod miraculos în portmoneu. Căci poseda suficientă experiență de viață pentru a ști că-n ochii lumii, mai bine zis: în ochii lumii având căderea să decidă, exista un contrast semnificativ între îmbrăcămintea și înfățișarea sa, pe de-o parte, și bancnota de o mie de franci, pe de alta. Cu toate astea, devenit cutezător în urma reînnoitului miracol, se hotărî să scoată la iveală bancnota. O făcu însă folosindu-se de bruma de înțelepciune ce-i mai rămăsese, și-i spuse domnului de la casă:

— Poftiți, dar, dacă n-aveți să-mi schimbați o mie de franci, vă pot da și mărunți. Totuși aș prefera să mi-o schimbați.

Spre uimirea lui Andreas, domnul spuse:

— Dimpotrivă! Chiar aveam nevoie de o bancnotă dintr-astea, îmi convine de minune.

Și tutungiul îi schimbă hârtia de o mie de franci. Andreas mai întârzie un pic la tejghea bând trei pahare de vin alb, întru câtva din recunoștință în fața sorții.

VII

În timp ce stătea la tejghea, remarcă un desen înrămat care atârna pe peretele dindărătul birtașului cu umeri largi, iar desenul îi amintea de un vechi coleg de școală din Olschowice. Îl întrebă pe birtaș:

— Cine-i ăla? Parcă mi-e cunoscut.

La care birtașul, precum și toți ceilalți clienți de la tejghea izbucniră într-un hohot nemaipomenit de râs, strigând cu toții:

— Cum așa – s-ar zice că nu-l știe!

Fiindcă cel în cauză era chiar marele fotbalist Kanjak, de origine sileziană, bine-cunoscut tuturor oamenilor ce duc o viață normală. De unde să-l cunoască însă bețivii care dormeau pe sub podurile Senei, și cum să-l fi știut Andreas al nostru, de pildă? Dar pentru că se rușina, și încă mai mult, pentru că tocmai schimbase o hârtie de-o mie de franci, Andreas spuse:

— O, bineînțeles că-l cunosc, ba suntem chiar prieteni. Doar că desenul mi s-a părut nereușit.

După care plăti iute și plecă, pentru ca nimeni să nu-l mai descoasă.

Simțea că-l încearcă acum foamea. Intră deci într-un alt birt ieșit în cale, unde mâncă și bău un vin roșu, și după brânzeturi mai luă o cafea, hotărând să-și petreacă apoi după-amiaza la un cinematograf. Numai că nu știa la care să meargă. Având însă conștiința că, pe moment, poseda la fel de mulți bani ca oricare altul dintre bărbații înstăriți întâlniți pe stradă, se îndreptă spre marile bulevarde. Căută în zona dintre Operă și Boulevard de Capucines un film pe gustul său, iar în cele din urmă găsi unul. Căci afișul filmului înfățișa un bărbat care în mod vădit avea de gând să piară într-o aventură din depărtări. Pe afiș bărbatul se târa printr-un deșert necruțător, ars de soare. Andreas intră, așadar, în acest cinematograf și văzu filmul

cu bărbatul care străbătea deșertul ars de soare. Dar, când tocmai începuse să-l simpatizeze pe erou și să-l simtă înrudit cu sine, filmul luă pe neașteptate o întorsătură norocoasă, iar bărbatul din deșert fu salvat de o caravană formată din oameni de știință, care trecea pe acolo absolut din întâmplare, și readus în sânul civilizației europene. Drept care Andreas își pierdu orice urmă de simpatie pentru eroul filmului. Tocmai dădea să se ridice să plece, când pe pânza cinematografului apăru imaginea colegului de școală al cărui portret îl zărise cu puțin înainte în bistrou, stând la tejghea, îndărătul birtașului. Era marele fotbalist Kanjak. Andreas își aminti apoi că odinioară la școală, în urmă cu douăzeci de ani, el și Kanjak șezuseră în aceeași bancă și se hotărî să afle chiar a doua zi, neîntârziat, dacă vechiul lui coleg de clasă nu se găsea cumva la Paris.

Căci Andreas, bunul nostru Andreas, avea în buzunar nu mai puțin de nouă sute optzeci de franci.

Iar asta nu-i puțin.

VIII

Înainte însă de a părăsi cinematograful, îi trecu prin minte că, de fapt, nici nu-i nevoie s-aștepte până a doua zi dimineață ca să afle adresa prietenului și colegului său de școală, mai cu seamă ținând cont de suma destul de mare de bani pe care-o avea în buzunar.

Banii de care dispunea îl făcură atât de cutezător, încât hotărî să se intereseze pe loc, chiar la casieria cinematografului, de adresa prietenului său, a faimosului fotbalist Kanjak. Se gândise că pentru asta ar trebui, poate, să-l întrebe pe directorul cinematografului în persoană. Dar nici vorbă de-așa ceva! Căci cine mai era așa de cunoscut în tot Parisul ca fotbalistul Kanjak? Iată că până și portarul îi știa adresa. Locuia într-un hotel de pe Champs-Élysées.

Tot portarul îi spuse și numele hotelului; și pe dată Andreas al nostru o porni într-acolo.

Era un hotel select, micuț și liniștit, unul dintre acele hoteluri la care obișnuiesc să tragă fotbaliștii și boxerii – elita vremurilor noastre. Andreas se simți un pic stingher în hol, iar angajații hotelului găsiră și ei prezența lui acolo oarecum nelalocul ei. Totuși îi spuseră că renumitul fotbalist Kanjak e acasă și că va coborî din moment în moment la recepția hotelului.

Și-ntr-adevăr, el coborî peste câteva minute și cei doi se recunoscură imediat. Chiar din primele clipe, stând încă în picioare, cei doi se porniră să depene amintiri din școală, după care merseră să mănânce împreună ceva, și între ei domnea o mare voioșie. La un moment dat, în timp ce ședeau la o masă și mâncau, faimosul fotbalist îl întrebă pe prietenul său decăzut următoarele:

— De ce arăți așa de prăpădit și ce-i cu zdrențele astea de pe tine?

— Ar fi groaznic dacă m-aș apuca să-ți povestesc toate câte mi s-au întâmplat, îi răspunse Andreas. Iar pe deasupra ar și tulbura serios bucuria revederii noastre fericite. Așa că hai să nu mai discutăm despre asta. Să vorbim despre lucruri mai vesele.

— Am destule costume, spuse faimosul fotbalist Kanjak. M-ar bucura dacă-mi permiți să-ți ofer unul sau altul dintre ele. Am stat amândoi în aceeași bancă la școală și m-ai lăsat să copiez. Ce-nseamnă pentru mine un costum? Spune-mi unde să ți-l trimit.

— N-ai cum s-o faci, îi răspunse Andreas, pentru simplul motiv că nu am o adresă la care să mi-l poți trimite. De câtăva vreme locuiesc sub podurile Senei.

— În acest caz, spuse fotbalistul Kanjak, îți voi închiria o cameră doar ca să-ți pot dărui un costum. Vino cu mine!

Cum terminară de mâncat, se ridicară și plecară de-acolo, iar fotbalistul Kanjak închirie o cameră care costa douăzeci și cinci de franci pe zi și se afla într-un hotel din vecinătatea formidabilei biserici pariziene cunoscute sub numele de „Madeleine".

IX

Camera se găsea la etajul al cincilea, așa că Andreas și fotbalistul luară liftul pentru a ajunge sus. Firește că Andreas nu poseda nici un fel de bagaje. Dar nici portarul, nici liftierul ori vreun altul dintre angajații hotelului nu se mirară. Căci ce se întâmpla era un miracol – iar la un miracol nu există lucruri de mirare. Când ajunseră sus și intrară în cameră, fotbalistul Kanjak îi spuse colegului de bancă Andreas:

— Ai probabil nevoie și de un săpun.

— Cei ca mine pot trăi și fără săpun, răspunse Andreas. Am de gând să locuiesc aici opt zile fără săpun, dar cu toate astea mă voi spăla. Aș vrea acum ca în onoarea acestei camere să comandăm imediat ceva de băut.

Iar fotbalistul comandă o sticlă de coniac, pe care o goliră până la ultimul strop. Apoi ieșiră din cameră, coborâră și luară un taxi cu care merseră în Montmartre, și anume la acea cafenea în care ședeau, așteptând, fetele și pe unde Andreas trecuse în urmă cu câteva zile. După ce petrecură acolo vreo două ceasuri depănând alte amintiri din vremea școlii, fotbalistul îl conduse pe Andreas până acasă, adică la camera de hotel pe care i-o închiriase, spunându-i:

— E târziu acum. Te las. Mâine îți trimit două costume. Ia zi-mi – ai nevoie de bani?

— Nu, răspunse Andreas, am nouă sute optzeci de franci, ceea ce nu-i puțin. Du-te acasă!

— Trec pe-aici în două-trei zile, îi spuse prietenul, marele fotbalist.

X

Camera de hotel în care locuia Andreas avea numărul optzeci și nouă. Rămas singur în cameră, Andreas se așează într-un fotoliu comod îmbrăcat în rips trandafiriu și începu să se uite în jur. Observă mai întâi pe pereți tapetul din mătase roșie pe care erau pictate niște capete de papagal de un auriu gingaș; descoperi apoi în dreapta ușii trei butoane de fildeș, iar lângă pat – o noptieră și lampa micuță cu abajur de-un verde întunecat, și mai zări o ușă cu un mâner rotund alb, îndărătul căreia părea să se ascundă ceva misterios, sau cel puțin așa credea Andreas. Tot lângă pat se găsea și un telefon negru, plasat astfel încât și cineva lungit în pat să poată apuca ușor cu dreapta pâlnia telefonului. După ce cercetă camera îndelung, străduindu-se să se deprindă cu ea, Andreas deveni dintr-odată curios. Căci ușa cu mâner rotund alb îl tulbura și, în ciuda fricii și măcar că era neînvățat cu camerele de hotel, se ridică hotărât să afle încotro dădea ușa. Își închipuia, firește, că este închisă. Mare îi fu însă uimirea când ea se deschise ușor, aproape cu solicitudine!

Descoperi o baie cu plăci de faianță strălucitoare, cu o cadă sclipitoare, albă, și o toaletă – pe scurt, ceea ce prin cercurile lui s-ar fi numit o vespasiană.

Pe dată simți nevoia să se spele și lăsă apa caldă și rece să curgă în cadă din ambele robinete. Se dezbrăcă pentru a intra în ea și se gândi cu părere de rău că nu avea nici o altă cămașă, căci scoțându-și-o văzuse cât era de murdară și-i era teamă încă de-acum de clipa când, ieșind din cadă, va trebui s-o reîmbrace.

Intră în cadă, amintindu-și că de o lungă bucată de vreme nu se mai spălase. Se îmbăie de-a dreptul cu voluptate,

apoi se ridică din cadă și se îmbrăcă din nou, nemaiștiind ce altă preocupare să-și găsească. Mai degrabă dintr-o stare de tulburare decât din curiozitate, deschise ușa camerei și zări pe culoar o tânără femeie ce tocmai ieșise din camera ei, la fel ca el dintr-a sa. I se păru că era frumoasă și tânără. Ba chiar îi amintea de vânzătoarea din prăvălia unde cumpărase portvizitul, și un pic și de Carolina, așa încât se înclină ușor în fața ei, salutând-o, iar când ea răspunse cu un mic semn din cap, el își luă inima în dinți și-i spuse:

— Sunteți tare frumoasă.

— Și dumneavoastră îmi plăceți, răspunse ea. O clipă! Poate că ne vedem mâine. Și păși mai departe, pierzându-se în întunericul culoarului. El însă, brusc hămesit de iubire, se uită la numărul ușii îndărătul căreia locuia ea.

Era optzeci și șapte. Un număr pe care și-l întipări bine în inimă.

XI

Se întoarse în camera sa, așteptând, ciulind urechea și de pe-acum hotărât să n-aștepte dimineața următoare pentru a se întâlni cu fata frumoasă. Cu toate că șirul aproape neîntrerupt de miracole din ultimele zile îl convinsese că grația divină se pogorâse cu-adevărat asupra sa, se credea totuși îndreptățit chiar din această pricină să sfideze întru câtva soarta, socotind că – oarecum din politețe – se cuvine s-o ia înaintea grației cerești, grăbind-o, fără ca asta să-nsemne defel că i-ar aduce vreo ofensă. Așadar, părându-i-se c-aude pașii ușori ai fetei de la numărul 87, întredeschise ușa camerei sale și văzu că ea tocmai se întorsese. Ceea ce nu băgă de seamă însă, firește, și asta din cauza lipsei sale de experiență de ani în șir, era un fapt nu lipsit de importanță: anume că și frumoasa observase că el o pândea. Prin urmare, fata făcu

în mare grabă niţică ordine aparentă în camera ei, aşa cum o învăţaseră meseria şi obişnuinţa, stinse plafoniera, se întinse în pat şi luă în mâini o carte din care începu să citească la lumina veiozei; dar era o carte pe care de mult o terminase de citit.

Ceva mai târziu, aşa cum de altfel se aşteptase, se auzi un ciocănit sfios în uşă şi Andreas îşi făcu apariţia. Se opri totuşi în prag, măcar că era convins că peste numai o clipă va fi invitat să se apropie. Căci fata drăgălaşă nu schiţă nici o mişcare – nici barem cartea n-o lăsă din mână –, ci doar îl întrebă:

— Dar dumneavoastră ce doriţi?

Cu siguranţa de sine pe care i-o dăduseră baia, săpunul, fotoliul, tapetul, capetele de papagal şi costumul, Andreas spuse:

— Nu pot aştepta până mâine, domniţă.

Fata tăcu.

Andreas se apropie de ea, o întrebă ce citeşte, după care spuse cu sinceritate:

— Cărţile nu mă interesează.

— Sunt doar în trecere pe-aici, spuse fata lungită în pat, rămân în acest hotel numai până duminică. Fiindcă luni trebuie să apar din nou pe scenă, la Cannes.

— În ce rol? întrebă Andreas.

— Dansez la Cazinou. Mă numesc Gabby. N-aţi auzit de mine?

— Cum să nu, vă ştiu din ziare, minţi Andreas – şi-i veni s-adauge: din ziarele cu care mă acopăr. Dar se opri şi tăcu.

Se aşeză pe marginea patului, iar frumoasa nu avu nimic împotrivă. Ba chiar lăsă din mână cartea şi Andreas rămase în camera optzeci şi şapte până dimineaţa.

XII

Sâmbătă dimineaţă se sculă ferm hotărât să nu se mai despartă de fata frumoasă până la plecarea ei. Ba în minte îi încolţi chiar gândul sfios la o călătorie cu tânăra femeie la Cannes, fiindcă, asemenea tuturor săracilor, era înclinat să ia micile sume aflate prin buzunare (şi mai cu seamă beţivii sărmani înclină spre asta) drept bănet, nu glumă. Aşadar îşi mai numără o dată dimineaţa cei nouă sute optzeci de franci. Şi deoarece aceştia se găseau într-un portvizit, iar portvizitul şi-l ţinea în buzunarul noului său costum, i se păru că suma era de zece ori mai mare. De aceea nu se agită defel atunci când, la o oră după ce se despărţise de ea, frumoasa intră la el în cameră fără să bată la uşă şi-l întrebă cum aveau să-şi petreacă sâmbăta dinaintea plecării ei la Cannes. Iar Andreas spuse la întâmplare:

— Fontainebleau.

Poate că pe jumătate în vis auzise cândva rostit acest nume. Oricum nu mai ştia de ce şi cum de-i venise pe limbă tocmai numele acestei localităţi.

Urcară într-un taxi şi plecară la Fontainebleau, unde se dovedi că frumoasa cunoştea un restaurant în care puteai mânca şi bea bine. Chelnerul o ştia şi el pe fată, iar ea-i spunea pe numele mic. Şi, dacă Andreas al nostru ar fi fost gelos din fire, probabil că s-ar fi putut chiar mânia. Dar, cum nu era gelos, nici nu se mânie prin urmare. Petrecură un timp mâncând şi bând, după care se întoarseră tot cu taxiul la Paris – nimerind dintr-odată în plină seară pariziană strălucitoare, fără să ştie însă ce-ar putea întreprinde într-o asemenea seară, aşa cum în general nu ştiu ce să facă nişte oameni care nu-şi aparţin unul altuia şi nu s-au întâlnit decât din întâmplare. Noaptea se aşternea la picioarele lor ca un deşert mult prea scânteietor.

După ce-și irosiseră în chip uşuratic acea experienţă esenţială dată bărbatului şi femeii, acum nu mai ştiau cum s-o scoată la capăt unul cu celălalt. Aşa încât se deciseră să facă ceea ce este atât de la îndemâna oamenilor din zilele noastre atunci când nu mai ştiu cum să-şi petreacă timpul – şi anume să meargă la cinema. Intrară la un film şi se aşezară: înăuntru nu era beznă adâncă şi nici măcar întuneric, abia de s-ar fi putut numi semiobscuritate. Iar ei doi, fata şi prietenul nostru Andreas, şedeau ţinându-se de mână. Dar strângerea lui de mână era indiferentă, şi el însuşi suferea din această pricină. Da, el însuşi. Apoi, în pauză, se gândi să iasă cu fata frumoasă în foaier să bea ceva, şi chiar aşa făcură, băură ceva. Dar pe Andreas filmul nu-l mai interesa în nici un fel. Se întoarseră la hotel cu o strângere de inimă nelămurită.

În dimineaţa următoare, era duminică, Andreas se trezi cu conştiinţa îndatoririi sale de a înapoia banii. Se ridică din pat mai iute ca în ziua precedentă, ba chiar atât de iute, încât frumoasa se trezi tresărind şi-l întrebă:

— De ce aşa repede, Andreas?

— Trebuie să plătesc o datorie, spuse Andreas.

— Cum? Azi, duminica? întrebă frumoasa.

— Da, azi, duminica, răspunse Andreas.

— Şi, mă rog, cui îi datorezi bani – unei femei, ori unui bărbat?

— Unei femei, spuse Andreas şovăind.

— Cum o cheamă?

— Tereza.

La care fata frumoasă sări din pat strângându-şi pumnii şi lovindu-l cu amândoi pe Andreas în faţă.

După care el ieşi în fugă din cameră şi părăsi hotelul. Fără a se mai uita în urmă, o porni înspre Sainte Marie de Batignolles cu convingerea fermă că va ajunge azi în sfârşit să-i plătească micuţei Tereza datoria de două sute de franci.

XIII

Dar Providența – sau cum ar zice lumea mai puțin cucernică: hazardul – vru ca Andreas să ajungă din nou la scurt timp după terminarea slujbei divine de ora zece. Și e de la sine înțeles că zări în preajma bisericii bistroul în care ultima oară luase un păhărel-două și că din nou intră în bistrou.

Dădu să comande ceva de băut. Dar prudent cum era și cum sunt toți săracii acestei lumi, chiar și atunci când au trăit miracole peste miracole, vru mai întâi să se-asigure că avea bani îndeajuns și scoase din buzunar portmoneul. Văzu că din cei nouă sute optzeci de franci abia de-i mai rămăsese ceva.

Și anume doar două sute cincizeci. Chibzuind, își dădu seama că banii i-i luase din portmoneu fata frumoasă, la hotel. Dar lui Andreas al nostru nici că-i păsă de asta. Căci își spunea că poftele se cuvin plătite, iar cum el își făcuse pofta, trebuia s-o și plătească.

Voia s-aștepte aici până ce aveau să sune clopotele – clopotele de la capela din apropiere – și-apoi să meargă la mesă să-i plătească micuței Sfinte în sfârșit datoria. Dar între timp voia să bea ceva, și comandă de băut. Bău. Clopotele care chemau la mesă porniră să vuiască, iar el strigă:

— Chelner, plata!

Plăti, se ridică, ieși și se ciocni chiar în fața ușii de un bărbat foarte înalt și lat în spate, căruia îi rosti pe dată numele:

— Woitech.

Iar în același timp acesta strigă și el:

— Andreas!

Se îmbrățișară, fiind odinioară ambii mineri în Quebec și lucrând împreună în aceeași mină.

— Așteaptă-mă te rog aici, spuse Andreas, doar douăzeci de minute, cât durează mesa, nici o clipă mai mult!

— Ba tocmai că n-am să te-aștept, spuse Woitech. De când te duci tu la mesă? Știi bine că nu-i sufăr pe popi, și încă mai puțin pe cei care se duc la popă.

— Dar eu mă duc la micuța Tereza, spuse Andreas, îi datorez niște bani.

— Te referi la micuța Sfântă Tereza? întrebă Woitech.

— Da, chiar la ea, răspunse Andreas.

— Da' cât îi datorezi? întrebă Woitech.

— Două sute de franci! spuse Andreas.

— Atunci te-nsoțesc! zise Woitech.

Clopotele încă mai vuiau. Intrară în biserică și-n timp ce se aflau acolo, iar mesa tocmai începuse, Woitech spuse cu voce șoptită:

— Dă-mi chiar acum o sută de franci! Mi-am amintit că m-așteaptă colo unul să-i duc banii, altminteri mă bagă la răcoare!

Fără să stea o clipă pe gânduri, Andreas îi dădu cele două bancnote de o sută de franci ce-i mai rămăseseră, zicând:

— Ies și eu imediat după tine.

Cum nu mai avea bani pe care să-i înapoieze Terezei, socoti fără noimă să mai rămână s-asculte slujba divină. Numai din bună-cuviință mai întârzie totuși înăuntru cinci minute, ducându-se apoi la bistroul de peste drum unde-l aștepta Woitech.

Din acest moment cei doi rămaseră ortaci, după cum și-o promiseseră unul altuia.

Firește că Woitech n-avea nici un amic căruia să-i datoreze bani. O bancnotă de-o sută pe care i-o împrumutase Andreas o ascunse neîntârziat cu grijă în batistă, făcând un nod în jurul ei. Cât despre ceilalți o sută de franci, din ăia-l invită pe Andreas să bea cu el vârtos, să bea și iar să bea, și când se făcu noapte merseră împreună la casa cu fetele acelea îndatoritoare, rămânând acolo

amândoi trei zile-n șir; când plecară de-acolo se făcuse marți, și Woitech se despărți de Andreas, spunându-i:

— Duminică ne vedem iar la aceeași oră și-n același loc.

— Servus! zise Andreas.

— Servus! zise și Woitech, dispărând.

XIV

Era o după-amiază ploioasă de marți și ploaia era atât de deasă, încât Woitech dispăruse într-adevăr instantaneu. Cel puțin așa i se păru lui Andreas.

I se păru că prietenul se pierduse în ploaie tot așa cum îi și răsărise întâmplător în cale. Și fiindcă nu mai avea în buzunar alți bani decât o rămășiță de treizeci și cinci de franci, dar se credea răsfățat de soartă și nu se îndoia nicicum de miracolele de care avea să mai aibă parte, hotărî, așa cum fac toți săracii și cei deprinși să bea, să i se încredințeze iar lui Dumnezeu – unicului Dumnezeu în care credea. Așadar se duse la Sena, coborând știutele trepte ce duceau la azilul vagabonzilor.

Aici dădu peste un om care tocmai se pregătea să urce aceleași trepte și care i se păru foarte cunoscut. Drept care Andreas îl salută cu politețe. Era un domn ceva mai în vârstă, cu o înfățișare îngrijită, care se opri cercetându-l pe Andreas cu atenție și întrebându-l în cele din urmă:

— Ai nevoie de ceva bani, dragă domnule?

După voce Andreas îl recunoscu pe domnul pe care-l întâlnise în urmă cu trei săptămâni. Așa încât spuse:

— Îmi amintesc prea bine că vă mai datorez niște bani pe care trebuia să-i înapoiez Sfintei Tereza. Dar știți, între timp s-au întâmplat o groază de lucruri. Iar eu am fost împiedicat de împrejurări pentru a treia oară să dau îndărăt acești bani.

— Crede-mă, te-nșeli, spuse domnul mai în vârstă și bine îmbrăcat, pe dumneata nu am onoarea să te cunosc, pesemne că mă confunzi cu altcineva, dar îmi pare că ești la strâmtoare. Iar în ce-o privește pe Sfânta Tereza, despre care tocmai ai amintit, eu însumi îi sunt, omenește vorbind, într-atât de îndatorat, încât firește că sunt gata să-ți avansez banii pe care dumneata i-i datorezi. Despre ce sumă e vorba?

— Două sute de franci, răspunse Andreas, dar fie-mi cu iertare, dumneavoastră nici nu mă cunoașteți! Sunt, ce-i drept, un om de onoare, dar la nevoie nici n-ați avea unde să-mi trimiteți o somație. Căci am într-adevăr onoare, nu însă și o adresă. Dorm sub unul din podurile acestea.

— O, dar asta nu face nimic! spuse domnul. Și eu obișnuiesc să dorm pe-aici. Dacă ai accepta banii mi-ai face, crede-mă, un serviciu pentru care n-aș ști cum să mă arăt îndeajuns de recunoscător. Căci și eu îi sunt dator atâtea micuței Tereza!

— Ei, atunci, zise Andreas, vă stau, firește, la dispoziție.

Luă banii, așteptă un timp până ce domnul ajunse sus în capul scării, urcă apoi și el aceleași trepte și se duse întins în Rue des Quatre Vents la vechiul său restaurant armeano-rusesc, la Tari-Bari, unde rămase până sâmbătă seara. Când își aminti că a doua zi era duminică și că va trebui să meargă la capela Sainte Marie de Batignolles.

XV

La Tari-Bari se aflau mulți oameni; unii dintre ei, care nu aveau un cămin, chiar și dormeau acolo zile și nopți la rând – ziua îndărătul tejghelei, iar noaptea pe banchete. Andreas se sculă duminică dimineața foarte devreme, dar nu atât din teama să nu piardă și de data asta slujba divină, cât de frica birtașului, care avea să-i pretindă plata

băuturii, mâncării şi găzduirii datorată pentru atât de multe zile.

Îşi făcuse însă greşit socoteala, căci birtaşul se sculase încă mai devreme decât el. Acesta îl cunoştea de multă vreme pe Andreas al nostru ca pe un cal breaz şi ştia că obişnuia să se folosească de orice prilej pentru a evita să plătească. Prin urmare, Andreas fu nevoit să plătească cu vârf şi îndesat, de marţi până duminică, toată mâncarea şi băutura, ba încă şi mult peste ceea ce mâncase şi băuse cu-adevărat. Căci birtaşul de la Tari-Bari ştia să deosebească între clienţii săi care se pricepeau şi cei care nu se pricepeau să socotească. Iar Andreas al nostru se număra printre cei ce nu ştiu să socotească, la fel ca mulţi alţi beţivi. Aşadar Andreas îi plăti birtaşului o mare parte din banii pe care-i avea asupra lui, pornind-o totuşi apoi spre capela Sainte Marie des Batignolles. Ştia însă prea bine de pe acum că nu mai avea bani îndeajuns ca să-i plătească Sfintei Tereza întreaga datorie. Dar în aceeaşi măsură ca la micuţa lui creditoare se gândi şi la prietenul Woitech, cu care-şi dăduse întâlnire.

Ajunse aşadar în apropiere de capelă şi din păcate iar puţin după mesa de ora zece, şi din nou dinspre biserică îi veneau în întâmpinare o mulţime de oameni – şi cum era deja obişnuit cu drumul spre bistrou, o porni într-acolo, auzindu-se dintr-odată strigat şi simţind brusc pe umăr o mână aspră. Întorcând capul văzu că era un poliţist.

Iar Andreas al nostru, care, după cum ştim, nu avea cu ce să se legitimeze, la fel ca mulţi alţii de-o seamă cu el, tare se mai sperie şi duse mâna la buzunar doar ca să dea impresia că acolo s-ar afla niscai acte în regulă. Dar poliţistul spuse:

— Ştiu bine ce căutaţi. Dar degeaba căutaţi în buzunar! Chiar adineauri v-aţi pierdut portmoneul. Iată-l, zise

polițistul, după care mai adăugă în glumă: Așa pățește omul când bea atâtea aperitive încă de duminică dimineața!...

Andreas înșfăcă portmoneul și abia dacă mai găsi suficient sânge rece pentru a-l saluta pe polițist, după care traversă iute strada, intrând în bistrou.

Woitech se și afla acolo, dar Andreas al nostru nu-l recunoscu imediat, ci abia după un timp. Pentru a-l saluta apoi cu-atât mai călduros. Cei doi nu mai conteneau să se îmbie unul pe altul la băut, și Woitech, politicos ca majoritatea oamenilor, vezi bine, se ridică de pe banchetă, oferindu-i lui Andreas locul de onoare, iar el făcu înconjurul mesei clătinându-se pe picioare și se așeză vizavi de Andreas pe-un scaun, pornindu-se să îndruge tot soiul de politeți. Nu băură decât Pernod.

— Iar mi s-a întâmplat ceva ciudat, zise Andreas. Când dau să vin aici la întâlnirea cu tine, un polițist mă bate pe umăr și-mi zice: V-ați pierdut portofelul, domnule. Și-mi întinde un portofel care nu-mi aparținea și pe care l-am vârât în buzunar. Ia hai să văd despre ce-i vorba.

Zicând asta, scoate din buzunar portmoneul și descoperă în el felurite hârtii fără nici o însemnătate pentru el, și mai vede niște bani înăuntru pe care numărându-i constată că sunt exact două sute de franci. Și-atunci Andreas zice:

— Vezi! Ăsta-i semn de la Dumnezeu. Mă duc acum peste drum și-mi plătesc în sfârșit datoria!

— Ei, zise Woitech, ai tot timpul s-o faci până se termină slujba religioasă. La ce-ți trebuie ție mesa? În timpul ei oricum nu-ți vei putea plăti datoria. Iar după mesă te duci în sacristie, și până atunci stăm aici și bem!

— Desigur, cum vrei, răspunse Andreas.

În acest moment se deschise ușa. În timp ce Andreas simți dintr-odată o gheară cumplită strângându-i inima, precum și o mare sfârșeală la creier, văzu că înăuntru intrase o fată tânără care se așeză chiar pe bancheta din fața

lui. Era tare tânără – atât de tânără cum nu-şi amintea să mai fi văzut vreodată o fată – şi îmbrăcată toată în albastru ca cerul. Era într-adevăr pe deplin albastră, cum numai cerul se-ntâmplă uneori să fie, şi asta numai în zile binecuvântate.

Clătinându-se, Andreas se înclină şi-i spuse copiliţei:

— Ce faci aici?

— Îmi aştept părinţii, care tocmai se-ntorc de la mesă; vin aici să mă ia. În fiecare a patra duminică, mai zise ea, simţindu-se dintr-odată foarte intimidată de bărbatul mai vârstnic care i se adresase atât de brusc. Se şi temea un pic de el.

Andreas o întrebă:

— Cum te cheamă?

— Tereza, spuse ea.

— A, exclamă Andreas, dar asta-i de-a dreptul încântător! Nu mi-am închipuit defel că o Sfântă atât de mare, atât de micuţă, o creditoare atât de mare şi-atât de micuţă îmi va face onoarea să vină dânsa la mine – la cel care de-atâta vreme nu s-a dus la ea.

— Nu pricep ce vorbiţi, zise micuţa domnişoară, încurcată de-a binelea.

— Asta numai din delicateţe, răspunse Andreas, numai din delicateţe, pe care însă ştiu s-o preţuiesc. Îţi datorez de mult timp două sute de franci, dar n-am mai apucat să ţi-i înapoiez, Sfântă domnişoară!

— Nu-mi datoraţi nimic, am însă, iată, ceva bani la mine în gentuţă, luaţi-i şi plecaţi de-aici. Căci părinţii mei sosesc îndată.

Şi zicând asta îi dădu o hârtie de o sută de franci pe care o scosese din gentuţă.

Woitech observă toate acestea în oglindă. Se ridică, clătinându-se, de pe scaun, mai comandă două Pernod-uri şi vru să-l târască după sine la tejghea pe Andreas al nostru, să bea şi el. Dar în clipa când Andreas dă să se-apropie

de tejghea, numai ce se prăbușește ca un sac la podea, bufnind și speriindu-i pe toți din bistrou, și la fel și pe Woitech. Dar cel mai tare se sperie fetița pe care-o cheamă Tereza. Iar oamenii-l ridică de jos pe Andreas și, cum în preajmă nu există nici medic, nici farmacie, îl cară până la capelă, ducându-l chiar în sacristie; fiindcă la urma urmei – după cum socotesc totuși necredincioșii ăștia de chelneri – preoții se mai pricep oarecum la agonie și moarte; iar pe domnișoara numită Tereza n-o rabdă inima să nu meargă și ea.

Așadar, oamenii îl duc pe sărmanul nostru Andreas în sacristie; iar el – care din nefericire nu mai poate scoate o vorbă – doar schițează un gest ca și cum ar vrea să ducă mâna la buzunarul stâng al hainei, acolo unde-și ține banii ce-i datorează micuței creditoare, și apoi mai zice doar:

— Domnișoară Tereza! – și scoate un ultim suspin și moare.

Dumnezeu să ne dea tuturor, nouă, beților, o moarte atât de ușoară și de frumoasă!

Cuprins

Spovedania unui ucigaș,
povestită într-o noapte 5

Legenda sfântului beţiv 161

La preţul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea
timbrului literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, Bucureşti.

Tehnoredactor
MANUELA MĂXINEANU
DTP
MIHAELA BISCĂREAN
CARMEN PETRESCU
Corector
GEORGETA-ANCA IONESCU
Apărut 2008
BUCUREŞTI - ROMÂNIA

Lucrare executată la C.N.I. „CORESI" S.A.

În romanul *Spovedania unui ucigaș* și în nuvela *Legenda sfântului bețiv* punctul de întâlnire al tulburătoarelor personaje ale lui Joseph Roth este Parisul începutului de secol douăzeci.

„Am ucis și totuși mă consider un om bun", astfel își începe povestea, într-un restaurant parizian, fostul agent secret Golubcik. Andreas, alcoolicul rătăcitor care doarme sub podurile Senei, primește într-o zi două sute de franci de la un necunoscut. Intervenția miraculosului schimbă ireversibil destinele ambelor personaje.

„Datorită ***Spovedaniei unui ucigaș***, Joseph Roth își merită locul alături de Conrad și Dostoievski."

The Times

„***Legenda sfântului bețiv*** este o capodoperă care fascinează cititorul și îl provoacă să o recitească iar și iar."

The Evening Standard

„Joseph Roth are geniul metaforei, ironia lui respiră compasiune, iar radiografia sa psihologică este magistrală."

The Wall Street Journal

-SPOVEDANIA UNUI UCIGAS
H100123
Pret : 23.00 Lei

ISBN 978-973-689-272-1
9 789736 892721